

3(498.8)

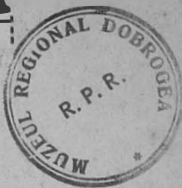
D 60

505.

DOBROGEA ROMÂNESCĂ

Lucrare îngrijită de ELSA și G. DIMITRIU-SEREA

462 309 (R5) 91(R5)
MUZEUL REGIONAL
DOBROGEA ROMÂNESCĂ
CONST

LUCRARE ÎNGRIJITĂ

de ELSA și G. DIMITRIU-SEREA

1106/70

Monumentul Adamklissi restaurat.

Cuvânt înainte

Stăpânirea românească în Dobrogea, care nu este decât executarea naturală a unei funcțiuni organice de viață a Statului Român, — se dovedește tot atât de apăsător în integrarea administrativă a provinciei, în formele exterioare ale Statului, cât și în integrarea ei în conștiința națională și culturală a masselor românești.

Este în adevăr un fapt caracteristic că interesul aproape permanent pe care împrejurările de tot felul și viața specifică ale acestei platforme ante-pontice îl trezesc în conștiința românească, nu este atât o mișcare întreținută prin manifestări oficiale, mai mult sau

mai puțin artificiale, cât mai ales o stare de spirit care se întreține singură prin propriile ei puteri.

Gestul oficial nu face decât să sancționeze organic o stare de fapt.

Acest lucru are desigur cauze multiple, sentimentale și de fapt, a căror analiză ar fi instructivă.

Este suficient să amintim rolul istoric al Dobrogei în formarea romanității poporului nostru.

Știința și în genere intelectualitatea românească au fost cu precădere acele sectoare ale activității creatoare românești, care cu instinctul sigur al unei tradiții vii, au transformat Dobrogea dintr'o simplă provincie administrativă într'un element organic al spațiului geopolitic românesc.

Este știut că în concepția modernă un Stat nu-și capătă încheierea definitivă decât în măsura în care-și face datoria de a-și organiza cunoașterea științifică și dezvoltarea social-economică a teritoriului.

Din acest punct de vedere trebuie reamintit că știința românească nu numai a inițiat o vastă campanie de cercetare a pământului Dobrogean, din toate punctele de vedere, dela arheologie până la studiul mării, dar a realizat și cuprinzătoare lucrări de sinteză.

In cele ce — rezumăm, — cititorul va afla adevărul rostit cu vădită competență și autoritate la Fundația Carol I, în cadrul „Dobrogea Țara Soarelui Răsare...” organizat de noi, asupra problemelor principale în legătură cu acest ținut românesc.

ELSA și G. DIMITRIU-SEREA

Ce este Dobrogea

de

CONST. BRĂTESCU

Prof. la Universitatea din București

Ce este Dobrogea din punct de vedere geografic? Să încercăm a schița în câteva trăsături natura fizică și importanța acestei provincii românești dintre Dunăre și Mare, în special pentru cititorii streini, cari n'au avut prilejul s'o cunoască mai de aproape.

Mai întâi, dacă o privim pe hartă sau din sborul unui avion, ea ne apare sub chipul unei peninsule adânc intrate în corpul oval al României, în partea ei sud-orientală. O peninsulă desăvârșită a fost ea mai ales în timpurile geologice trecute, după sarmatic, când și dinspre răsărit, de către M. Neagră, și din spre Nord, de către câmpia Basarabiei și din spre apus, de către câmpia română, dar în parte și din spre sud-west, pe valea Provdiei, apele sărate ale Mării o înconjurau aproape de jur împrejur. Chiar și astăzi, când fluviul se revarsă, iar imensele bălți ale Ialomiței, Brăilei și Deltei, — pe o lărgime de 15—60 km., se transformă în

albia unui uriaș potop de apă dulce, gălbue și călătore, din care ies deasupra numai coroamele sălciilor bătrâne, — Dobrogea are înfățișarea unei adevărate peninsule.

Dobrogea este și un podiș. În deosebire de Transilvania, care are la mijloc o depresiune la circa 500—600 m. peste nivelul mării, iar pe margini e înconjurată de cununa munților Carpați (1700—2500 m.), — Dobrogea e înaltă în interior, iar pe de margini e înconjurată de depresiuni întinse. La west e depresiunea câmpiei române, cauzată de falia dunăreanu, în lungul căreia placa de sub câmpie s'a scufundat la mare adâncime, lăsând să invadeze marea în chip de golf, redus mai târziu în lac și în cele din urmă transformat în șes prin sedimentarea râurilor carpato-balcanice și a vânturilor care au depus nisipul și loessul. La nord e depresiunea moldavo-basarabeană, cauzată de falia Focșani-Galați-Tulcea, în lungul căreia placa dela miază noapte de asemenea s'a scufundat și a trecut prin aceleași faze de evoluție ca și câmpia română. La răsărit, M. Neagră, cuibărită într-o imensă groapă provocată de încovoierea scoarței terestre spre adâncurile acestei mări. Iar la sud, larga vale a Provadiei, ce se deschide la Varna și care, în trecut, a fost un golf de mare ce înainta adânc în uscat până pe la Sultanlar, în urma unor fracturi și scufundări ale scoarței în cuprinsul văii. Din vechiul golf n'au rămas astăzi decât cele două limane Devnia.

Acesta e podișul întreg.

La nord el are înălțimi până la 450 m.; la sud-west, pe cumpăna apelor ce domină linia ferată Rusciuc-Varna, înălțimi până la 500 m.; iar la mijloc, între Cernavoda și Constanța, unde și provincia se îngustează până la 62 km., are înălțimi de abia de 57—100 m., peste nivelul Mării.

Podișul acesta domină toate împrejurimile de jur împrejur, după cum Transilvania domină provinciile extracarpătice. De pe „munții” Măcinului privirile bat până la cotul Carpaților, cari se văd negri pe fundul lu-

minos al înserării; iar noaptea vezi luminile electrice din porturile dunărene Brăila și Galați ca niște candelabre enorme coborâte din cer în întunericul dela fața pământului. De pe înălțimile, fortificate în trecut, ale Silistrei privirea domină orașul Călărași, balta Ialomitei și Bărăganul. De pe vârfurile ce se ridică deasupra ruinelor vechii cetăți a Salsoviei cuprinzi cu ochii delta și poți admira răsăritul soarelui peste M. Neagră. Prin aceasta Dobrogea joacă rolul unui fort înaintat în coasta României, căreia îi poate asigura o viață politică independentă și, în acelaș timp, rolul unui „plămân” de respirație care-i înlesnește o viață economică independentă.

Intr’adevăr, orice stăpânire streină în Dobrogea ar putea anihila circulația economică pe Dunăre și exportul principal al avuției românești: cerealele și petrolul; ar exercita totodată și o influență nefastă asupra vieții politice a țării din umbra Carpaților; dovada stă îndelungata suzeranitate turcească, de cinci secole, asupra Principatelor române și extinderea prin „raiale” a stăpânirii turcești și în stânga fluviului. Exact după cum cine are în mână Transilvania poate exercita o presiune politică asupra teritoriului de dincoace de Carpați, cum mărturie ne stă istoria, care ne vorbește de suzeranitatea din trecut a Ungariei asupra aceluiași Principat românesc. S’ar putea afirma însă că valoarea Dobrogei pentru statul român, din punct de vedere economic și politic, este chiar mai mare decât a Transilvaniei. De aceea cu drept cuvânt s’a afirmat că Statul din Carpați are doi poli antropogeografici: unul este în cetatea înconjurată de munți: Transilvania, iar celălalt în teritoriul dintre Dunăre și Mare: Dobrogea. Fără hinterlandul muntos și fără fațada maritimă orice formație politică la Dunărea de jos e ciungă! (S. Mehedinți). Nu mai stărui asupra importanței strategice a acestor ținuturi. Marele împărat Traian, când a voit să cucerească Dacia lui Decebal, a atacat-o tocmai din aceste două noduri vitale, ridicând apoi în munți Ulpia Trajana, iar în podișul dela mare Tropaeum Trajani.

La fel a fost atacată țara noastră și în ultimul războiu mondial din aceleași două părți; căci, cine stăpânește acești doi poli, ușor stăpânește apoi și regiunile intermediare.

Care ar fi fost destinul Dobrogei sub o altă stăpânire? Sub Ruși, ea ar fi devenit o parte din drumul de expansiune al acestui popor spre Mediterana și, în special, spre Constantinopol, în executarea unui vechiu testament. Sub Bulgari ea ar fi rămas o provincie laterală, în decadentă economică, neavând un hinterland bogat. Sub Români însă, ea devine fațada și frontonul țării, vorlandul unei țări bogate în petrol și cereale, prin care se poate înviora economicește. Portul Constanța este o creație pur românească, iar cifra afacerilor sale îl așează alături de marile porturi din Occident. Pentru toate aceste motive stăpânirea Dobrogei este o necesitate vitală pentru România; și orice stat, care are interes să vadă în Carpați și la gurile Dunărei o țară sănătoasă și prosperă, cu care să aibă relații economice înviorătoare, va trebui să susțină stăpânirea românească în Dobrogea.

Provincia aceasta ne oferă și o mare varietate de peisagii.

1. Iată, pe la margini, peisagiul bălților și deltei; imense întinderi albastre, vinete, gălbui sau albe, după loc și anotimp; raiul popoarelor de păsări aquatice și migratoare; adăpostul miliardelor de pești de tot soiul. Când apele vin mari, întreaga întindere se transformă într-o mare de apă dulce, din care răsar insule verzi de vegetație; atunci vasele plutitoare taie drumuri mai deadreptul, fără a mai ține seamă de firul apei, de gârle sau de grinduri. Când apele scad, răsar în maluri rădăcinile sălciilor bătrâne, ca niște maldări de bărbi roșcate de pescari. Insule de „plaur” plutitor sunt purtate de vânt peste luminișuri de ape acoperite în parte de nuferi albi și galbeni; cherhanale și colibe pescărești apar pe grindurile joase. Iarna lacurile îngheață sticlă, iar din gheața lor groasă se taie enorme cruci pentru serbările bobotezei. În toamnele târzii in-

cendii mari în pădurile uscate de trestii înroșesc cerul nopții ca'n savanele africane. Ținut de inspirație pentru pictori, pentru poeți el se rezumă, ca impresie, în aceste trei cuvinte: valuri, vânt, stuf. Iată balta!

2. Urmează apoi peisajul daco-mediteranean al județului Tulcea, cu piscuri golașe de roce tari — granit, porfir, cuarțit sau calcar — pe care se ridică și câte o ruină de cetate medievală, cum este cea dela Enisala, unde au hălăduit și negustori genovezi; cu păduri bătrâne de stejari din cari, pe vremuri, se construiau corăbii, sau se consolidau malurile canalului Sulina; cu codri parfumați de tei ce adăpostesc prisăci de albine, a căror miere limpede și gustoasă hrănea în trecut saraiul Sultanului; cu podgorii de vii vestite, ca cele dela Sarica, de unde buțile de vin ajungeau până la curtea împărătesei Ecaterina II din îndepărtatul nord; și, în fine, cu văi largi și coline încărcate de rodul cerealelor în anii cei mănoși; iată și al doilea peisaj dobrogean, poate cel mai frumos dintre toate.

3. Mai spre miazăzi, prin județele Constanța și Caliacra, se întind, cât vezi cu ochii, din orizont în orizont, peisajii nesfârșite de bărăgane. Aci, în secolii trecuți, sub stăpânirea turcească, creșteau ierburi înalte cât călărețul și își purtau turmele ciobanii ardeleni până la vadurile mării. Astăzi ondulează, în frumoasa lună Mai, până în zări, ca valurile apei, câmpiile de cereale ale hârnicii românești. Acesta este grânarul Dobrogei.

4. Spre granița Bulgariei urmează apoi peisagiul de codru al Deliormanului (pădure nebună), în continuarea Vlăsiei și Teleormanului din câmpia română. Ocupat până la 1877 de o masă compactă de Turci, acest ținut, bogat în poiene, a servit și ca loc de pășunat pentru turmele păstorilor din Carpați, cari spre toamnă coborau la iernat până în „văile fără iarnă” ce se deschid spre M. Neagră.

5. Intre capul Caliacra și localitatea Ecrene se întinde Coasta de Argint a Dobrogei, cu falezile sale albe în fața unei mări de un albastru uneori ideal. Este

un peisagiu grec. Avem aci o coastă de argint, dar și una de smarald mai la west și una de mărgean spre răsărit, unde țărâna roșie ca sângele colorează viu stâncile falezei.

6. În fine, peisagiul de „rivieră” din jud. Constanța, cu limane și plăji curate și mătăsoase și cu o serie de stațiuni balneare și climaterice, răsărite ca niște frumoase orașe mai ales de la 1918 încoace: Mamaia, Eforia, Carmen Sylva, Techirghiol și Mangalia.

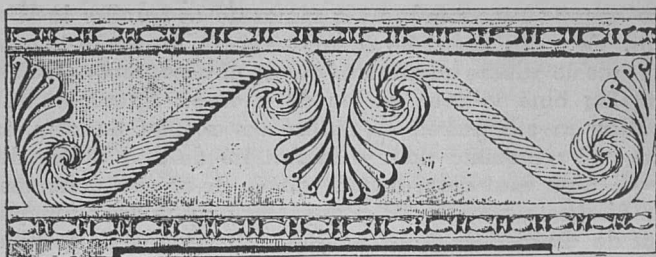
Iată șase aspecte mari dobrogene, care dau varietate provinciei; iar peste tot, un soi de melancolie a unui pământ bătrân, în care dorm civilizații îngropate și care-l transformă într'un imens muzeu arheologic.

În ceea ce privește istoria și etnografia Dobrogei, ea nu s'ar putea înțelege și explica dacă n'am ține seama de funcțiunea de drum în sensul meridianului și de capăt de drumuri spre mare în sensul diagonal, pe care a avut-o în cursul vieții sale.

Intr'adevăr, atât în antichitate, cât și în evul mediu, Dobrogea a servit drept drum al multor invazii și expediții de armate. Câte neamuri n'au trecut pe aci! Cimmerieni, Sciți, Sarmati, Goți, Huni, Avari, Slavi, Bulgari, Pecenegi, Cumani și Tătari din spre nord; Turci din spre sud. Dar a mai fost și un drum al armatelor persane, macedonene și romane în vechime; turco-ruse în epoca modernă. Rezultatul: mai totdeauna pustiirea provinciei, jalea și întunericul. Singur drumul armatelor romane a adus și'n aceste părți o pace, o siguranță și o civilizație, care a durat un număr de secole, ajutată și de civilizația hellenică, venită pe drumul mării.

Dar au mai fost și drumurile dacice, din Carpați spre mare, în lungul apelor Prut, Siret, Ialomița și Argeș și dealungul codrilor și stepelor ce se continuă deo parte și alta a marelui fluviu. Din lupta între cele două mari direcții de circulație a rezultat istoria și etnografia Dobrogei. A biruit, în cele din urmă, ca și'n timpul regelui Dac Boerebista, funcțiunea de capăt al drumurilor carpatice și, odată cu ea, și liniștea și civilizația pe aceste locuri. Dobrogea a fost și mai asigurată după

ce granița ruso-română s'a mutat de la Dunăre la Nistru. Vecinilor noștri de la miază-zi nu le putem spune, în aceste ultime momente, decât următoarele : dacă-și înțeleg bine viitorul, în loc de a creea României dificultăți în stăpânirea și civilizarea acestui teritoriu, în care ei reprezintă doar o minoritate de 22.4%, s'ar dovedi mult mai clarvăzători, dacă ne-ar da concursul în sforțările noastre de a împiedica reînvierea funcțiunii de drum dela Nord la Sud a Dobrogei, deopotrivă de fatală și pentru ei ca și pentru noi. Din nefericire...

Istoria Dobrogei

de

N. IORGA

Profesor la Universitatea din București

Membru al Academiei Române

În timpurile noastre hotarele sunt neconținut în discuție și lumea se simte ca pe vremea unui cutremur de pământ care ar fi fără încetare: neconținut s'ar mișca pământul.

Eu vreau să vă spun altceva: ce este trecutul acestei provincii a noastră, Dobrogea, care era odată Scitia Minoră. Să ne oprim întâiu asupra termenului însuși de Scitie Minoră și asupra celui care l-a înlocuit și dăinuiește în denumirea curentă și până astăzi, și etimologia acestui nume să-mi dați voie să o cercetez înainte de a mă coborî în trecut pentru a încerca să culeg și din acest trecut care este sensul acestei provincii. Fiecare țară are o așezare, o cultură, o artă a ei, dar orice țară are un *sens*. și de acest sens al ei nu se poate depărta. El se formează încetul cu încetul și rămâne *lucrul principal*. Se poate întâmpla ca o țară să-și adauge ce nu avea înainte, dar aceasta nu atin-

CONSTANTA

ge sensul ei, și, dacă nu este în sensul ei, care e permanent, lucrul alipit se pierde, dar, dacă lucrul se găsește în sensul acestei țări, orice s'ar face, țara se va întoarce la forma care corespunde acestui sens.

Sensul unei țări este și geografic și istoric, — n'aș vrea să întrebuițez termenul recent de: „geopolitică” introdus de o anumită gândire politică foarte interesată.

Țara noastră are un anumit sens, vecinii noștri au și ei pentru țara lor un anumit sens. De exemplu, Ungaria poate s'o așeze cineva în Munții Maramureșului, poate s'o fixeze în Carpați, dar, cu toate acestea, nu este sensul Ungariei. Sensul Ungariei este o țară de șes. Dacă mai este o bucată de șes corespunzând pusteii, Ungaria are dreptul s'o anexeze, dar nu este în sensul Ungariei, în sensul poporului care s'a așezat acolo, în sensul tuturor popoarelor avare, hune, care au fost odinioară acolo, nu este în sensul lor să-și anexeze ținuturi de munte. Știu că este alt punct de vedere decât punctul de vedere obișnuit. Dar, dacă se gândește cineva bine la această idee, va recunoaște dreptatea ei și folosul aplicării acestei idei la realitatea contemporană.

Dacă fiecare țară are un sens, și noi vom căuta să vedem pe al Dobrogii acesteia, care este o țară pentru sine, putând fi alipită de alt Stat, dar care nu poate trăi prin sine.

Dobrogea este pe turcește „țara lui Dobrotici”. O să vedem ce era acest Dobrotici, despre care n'aș putea să afirm că ar fi fost Român adevărat. N'am putea spune nici felul cum acest om de pe la 1370 se exprima de obicei, deși se poate spune că mândria lui ar fi fost să vorbească grecește ca la Bizanț. Pentru că, la toți oamenii, este interesantă rasa din care fac parte, dar e interesantă rasa din care ar voi să facă parte. Acesta era un Despot bizantin și aceasta presupune datoriile Despotului bizantin, de care el nu se poate despărți niciodată. Despotul bizantin înseamnă, în fond, negarea caracterului național.

Numele „țării lui Dobrotici”, pronunțat gutural turcește, dă „Dobruği-ili”, *ili* în turcește însemnând „provincie”, sufix care se adaugă sau la un nume de rasă sau la unul de om. Astfel „Romaniă” din evul mediu, devenind „Rumelia”, cea ce înseamnă Peninsula Balcanică, echivalează cu „țara Romanilor”, Rum-ili. Rum a ajuns să însemne „Roman”, „Bizantin”, „ortodox” și, astfel, și Asia Mică era Rum față de Turci.

Tot așa Țara-Românească se chema la Turci Iflac-ili. *Iflac* fiind „Vlah” (precum, în Dobrogea, Isaccea corespunde, în formă turcită, vechiului nume de Saccea, pe care populația îl cunoaște și acum, iar Ismail din Basarabia reprezintă turcizarea, cu *i* inițial, a lui Smil al nostru; asemenea și apa Smilei în județul Covurlui).

Moldovei după Bogdan Vodă al închinării, i s’a zis de Turci: Bogdan-ili.

Tot așa, unui anumit teritoriu din Peninsula Balcanică, la Apus, într-o regiune din Epir, unde stăpânea o familie care avea și insula vecină a Cefaloniiei, și erau acolo Greci, Slavi de un fel, Slavi de alt fel și elemente românești, Turcii i-au zis Carl-ili, adică țara lui Carlo Tocco, stăpânitorul italian pe care l-au apucat acolo.

Precum partea aceasta din Epir devine pentru Turci Carl-ili, din cauză că nu însemna o singură rasă, tot așa o regiune fără caracter național, în care pot să fie mai multe popoare, și nu în calitate de locuitori în rândul întâiu, țara aceasta a fost pentru Turci tot țara unui om, acel Dobrotici care murise și lăsase un fiu al său, care se chiamă, într’un singur cas, Ivanco. Așa încât vecinii noștri de peste Dunăre îl socot că face parte din rasa lor. Dar nu este mai puțin adevărat că *Băsărabă* din Argeș, Domn român puțin înainte de acest moment, e numit într’un izvor slav *Băsărabă Ivanco* și un fel de Ivanco-Iancu era și Ioan *Huniady*, „Iancu din Sibiu”, în cântecele Slavilor din Peninsula Balcanică.

Numele de Dobrotici, adică fiul lui Dobrotă, cu su-

fixul otă, pe care îl avem și noi, în Dobrotă, Dobro-
teasa, nu zice nimic național, cum nici Ivanco.

II

Am spus că Dobrogea a fost pentru România cea mică „țara Sciților” dar nu numai a Sciților. Dobrogea, cât este de mică, are în ea, și în aspectul ei geografic și în trecutul istoric, patru *lumi deosebite*: două lumi de apă, și, indiferent de munții cari sunt ici și colo, de o formație cu totul deosebită de cât a munților vecini, la mijloc, un drum. Totdeauna, cine a fost pe malul stâng a trecut și pe malul drept. Așa sunt apele; ele cheamă aceiași populație pe amândouă malurile; nu sunt ape așa de grozave, încât să împiedice pe cineva a trece pe malul cellalt. Unul din cele mai înspăimântătoare râuri este Mississippi. Dar cine s’ar gândi să creadă că este o populație pe un mal, alta în față! Sau Orenocul în America de Sud. Dunărea își cere locuitorii ei pe amândouă malurile, ea adună oameni de acelaș fel și-i așează pe țărmul drept ca și pe țărmul stâng.

E așa de multă, și, pe alocuri, de veche populația românească pe malul drept, încât, mergând într’o excursie, la capătul unui Congres de studii bizantine, în Macedonia, am găsit de-o parte ultimul sat românesc de felul nostru, întinzându-se până spre această adâncime macedoneană, iar, de partea cealaltă, cel dintâiu sat macedonean care, din ramura cealaltă, se ridicase către Nord, ajungând să fie vecin cu satul dunărean. Nu ne-au ajutat împrejurările să putem reuni elementele acestea, evident pierdute, ale rasei noastre.

Dunărea este, astfel, mărginită de la un capăt la altul tot de Români. De aceea, Românii din Timoc, din regiunea olteană, foarte mulți, mult mai mulți decât Românii cari s’au prelins dincolo de Dunăre în partea aceasta a șesului muntean. Tot așa și în Dobrogea. Va să zică sunt acolo *Dunărenii*, sau cum li se zice în regiunile vecine cu Serbia: *Dunărinții*, așa cum li se

zice „Mehedinți” la cei dela Mehadia. De altă parte sunt în Dobrogea oamenii Mării, Maritimii, am zice: Morlacii, Mavro-Vlahii ca acei din Adriatica. Toți sunt în Dobrogea, dar n’au a face unii cu alții. Sunt „oamenii Mării”, Români vechi, Românii Dobrogii? Nu, oamenii Mării făceau parte din marea întindere grecească încunjurând tot Pontul Euxin. Grecul, Elinul din Tomis, din Kalatis, unde este Constanța și Mangalia, — care Mangalia, nu este decât Pâncalia, „orașul foarte frumos”, pronunțat turcește, — este mai aproape de Grecul de la Olbia sau Phanagoria, care se găsesc în Rusia, decât cel mai apropiat sat de indigeni care se găsește în vecinătatea lui, și cari indigeni, în timpul cel mai vechiu, erau de rasă tracă, dar aceasta nu exclude legăturile cu dânsii. Acești riverani, acești maritimi au legături cu frații lor, ei sunt oameni cari „se uită la Mare”, dar au nevoie să se alimenteze, și, cum nu vine corabia din vechile lor așezări să li aducă hrana, hrana aceasta trebuie s’a tragă din interior. Aș crede chiar că o anumită populație tracă s’a băgat acolo anume pentru a hrăni pe Grecii de pe mal; nu sunt locuitori vechi, dar ei vin acolo pentru că au ocazia de a vinde vin la târgul Grecilor acestora, de pe malul Mării.

Una din cele mai frumoase descoperiri ale d-lui Sc. Lambrino e aceia care a găsit legătura cu un reșac trac care trebuia să între în legătură cu acești oaspeți greci. Ei erau pentru această regiune ce sunt Sașii din Ardeal față de populația românească de acolo. Cum Românii ardeleni vin la târg și vând Sasului, care se sprijine pe munca brațelor românești, cum nu poate să trăiască bine Sasul dacă nu merge la Sibiiu, la Mediaș, la Sas-Sebeș la târg, unde întâlnește pe Românii din împrejurimi, tot așa nu putea să trăiască deplin locuitorul acestor frumoase colonii, cu cheiuri de marmură uneori, de pe malul Mării, fără să aibă a face cu barbarul din interior, pe care îl atrăgeau către sine cu ispita câștigului.

Pe lângă aceste două categorii de oameni, este a

treia: *păstorii transhumanți*. Păstorii aceștia transhumanți, cari erau strămoșii traci ai Românilor, sunt în veșnic drum anual dintr'o regiune de vară într'alta de iarnă, ajungând și până în Crimeia. Sunt și acum Mocani de aceștia cari au și rămas în Crimeia și, să-răciți, nu se mai pot întoarce la vechiul lor rost, după ce au fost foarte bogați în turme și bani. Pleacă deci Ardeleni de aceștia, străbat Moldova, se duc în Bugeac și trec dincolo de Nistru, — o direcție, — iar, — în altă direcție, — ei pleacă din Ardeal și se duc în Dobrogea.

Nu ne oprim la numele de localități actuale, cum este Făgărașul Nou, dar este foarte interesant că se găsesc în părțile acestea câșle, după modelul turcesc, și toată partea de jos a Basarabiei era plină de câșle de acestea. Numele lor arată nația întemeietorilor: Câșla lui Căciulă, câșla lui Manole Gociu. Un admirabil element românesc din Dobrogea este alcătuit din Mocanii aceștia, lângă cari se găsesc oameni veniți din Brăila și Râmnicul-Sărat, *Cojani*, veniți „cu coșurile”, cu căruțele acoperite. Intre Cojani și Mocani este foarte mare deosebire și, undeva, într'o descriere a vieții de pe valea Teleajenului, se pomenește Cojanul care vine cu carul de porumb, și de departe se aude scârțâitul carului prin care, se aduce Mocanului hrana de care are nevoie. Și aceste două clase nu se amestecă. Mocanul se consideră ca un călător dârz, un viteaz, „*Impărat*” peste oile sale, pe când Cojanul este un om de clasă a doua, și, în schimb, Cojanul, își râde de Mocan, și, de exemplu, fiindcă acesta are cămașa neagră, muiată în zer, cutare sat prahovean, Râncezii, are un nume care nu se explică altfel decât prin faptul că acești Cojani râdeau de cămașa râncezilor.

Pe lângă aceste nume vii de câșle, cât de puțin pitoresc și fără sens este câte un nume dat de Stat în legătură cu cutare persoană ilustră din trecutul contemporan al poporului român! Ba ni-a venit la Academia Română, oficial, acum câțiva ani, propunerea de a da noi nume pentru toate satele turcești din Do-

brogea, și m'am ridicat spre a spune că este absurd și stupid să se ceară transformarea aceasta, distrugând tot caracterul istoric al unei țări, fără să ne mai gândim la faptul că numele acestea turcești ni sunt foarte folositoare nouă. În vechea Dobroge. De fapt nu sunt decât nume românești pe malul Dunării, nume turcești pentru rest, afară de cele câteva rusești, cea ce se datorește destul de recentilor Ruși Lipoveni, Cazacilor așezați la Gurile Dunării.

Și aș adăuga încă o categorie: elementul pescăresc. De oarece Lipovenii sunt „vechii credincioși”, cari au păstrat religia ortodoxă împotriva reformei laicisante a lui Petru cel Mare, care puneă pe Împărat în fruntea Bisericii în locul Patriarhului, de oarece ei s'au așezat numai dela 1700 înainte, se pune întrebarea: *Înainte de Lipoveni, în părțile acestea, unde cutare mică gură a Dunării se chiamă Portița, cine a fost?* Aceasta ridică o problemă foarte interesantă. Au fost odată pescarii greci, dar, după pescarii greci până la Lipoveni, cine a stat acolo? Este și o regiune de pescuit care poate fi deosebită de rest.

Iar, la mijloc, formând acesta sensul principal, fiindcă sensurile celelalte sunt diferite: sensul dunărean în legătură cu țara noastră, cel maritim cu Grecii Pontului Euxin, sensul ciobanului în raport cu Ardealul, este drumul. Drum de invazie în rândul întâiu, pentru că drumul de comerț în părțile acestea există într'o măsură mai mică. De atâtea ori, examinând călătorii în părțile noastre, am notat de ce natură erau ei, de unde veniau, ce caracter național aveau, pe unde treceau Dunărea. Ei mergeau pe la Isaccea, care-și are și un nume slav, Oblucița, ce vine dela „oblu” în sensul de „plan”, căci acolo se ridică un platou de-asupra Dunării. Mi-am permis să spun că între un mic stăpânitor Saccea, pomenit de Bizantini, și între Saccea de la Dunăre este o legătură.

Nu înțeleg ce altă explicație s'ar găsi acestei potriviri de nume, atât de atrăgătoare. Ca să așeze cineva Pecenegi pe aici, aceasta, dat fiind felul de viață

al acestora, înseamnă să ia un Indian din seminția Pieilor Roșii și să facă dintr'însul un bancher la New-York. Pecenegul era om de stepă, care nu se așeza, prin urmare orice explicare pecenegă în Dobrogea înseamnă necunoașterea totală a realității, pentru că nu se poate face dintr'un cioban și un nomad un agricultor în regiunea unde izvoarele bizantine spun că era agricultură. Dacă era agricultură în părțile noastre, cine să facă agricultură decât oamenii legați în toată dezvoltarea lor istorică de brazdă? Ei au creat agricultura, sau, mai bine, agricultura i-a creat pe dâșii ca popor.

Sciții au fost aici fiindcă au bătut acest drum, fiindcă pe această cale puteau să intre în Peninsula Balcanică. Sciți de două feluri. Noi zicem: Sciți, dar forma cea bună este Schithi, cea ce corespunde numelui egiptean de Ascuzas. Sciți, ca domni, Arieni, Sciți ca slugi, Turanieni. Sciții aceștia veniau, de altfel, și cu turmele lor, când nu erau ostași, și aveau un drum însemnat prin movilele acelea pe care Bulgarii le-au săpat aproape în întregime, unde se găsesc șefii lor morți în anume împrejurări, cu calul, cu armele, amănunte care nu intră în cadrul acestei conferințe decât pentru a explica numele de Scitia Minoră. „Scitia cea mare” era eurasiatică; se întindea în toată Rusia răsăriteană, în toată regiunea șeasă dela Apusul Asiei; era prelungirea unei mari Împărății de stepă. Cum, mai târziu, venind dela Sud către Nord, Dobrogea a fost prelungirea către Miazănoapte a Împărăției Turcilor, de origine turanică, tot așa, în vremea cea mai veche, Dobrogea a fost prelungirea pe acest drum a elementului turanic care venia din Nord.

Dar veți zice: aceștia erau niște distrugători. Atârna de împrejurări. Dacă la cineva Ponticele lui Ovidiu, va vedea condițiile de viață de acolo. În documentul acesta poetic, cel mai prețios pentru cunoașterea împrejurărilor în vremea cea mai veche, se văd Greci, se văd elementele romane, mai mult suprapuse, nedându-se la negoț, se văd barbarii aceștia, cărora, mai de târziu, li

se dădea numele de Sarmati. Și atunci „Scitul” nobil, care domina, Scitul supus, de rasă inferioară, erau hrăniți ca barbari. Li se plătea o „pensie”, și, când nu venia pensia, barbarii se supărau, escaladau zidurile trăgeau câte o săgeată în interior, și Ovidiu se ducea și el să arăte că face parte din această comunitate, ca să amenințe cu sabia sa, de pe ziduri, pe barbarii din prejur.

III

Aceasta este Dobrogea în antichitate, și acestea sunt liniile care continuă pe urmă. Și ce a fost după ce s’a mântuit antichitatea? *Antichitatea s’a mântuit lăsând un element romanizat foarte puternic pe acolo.* Cercețările lui Pârvan au arătat, și la Ulmetum și aiurea, locuitori de origine tracă, dar vorbind limba din care s’a dezvoltat limba noastră. Numele de Petra, care se găsește în inscripții a continuat într’o epocă mai târzie, dar schimbând numele roman cu un nume de barbar slav, Camena, ceiace înseamnă că *oamenii n’au perit.* Nu periseră nici pe la sfârșitul secolului al IV-lea, când a venit aici Împăratul Valens, a găsit ruinată cetatea aceea din epoca lui Traian, Tropaeum Traiani, și, într’o mare întreprindere de refacere, cu legionari având în frunte pe ofițerii lor, s’a restituit această cetate. Aceasta înseamnă nevoia de apărare, dar înseamnă și o *populație statornică.* Am întrebuințat pasagiul acesta din retorul contemporan Themistiu, care este de toată evidența, referitor la Tropaeum Traiani, — e vorba de o regiune cu mlaștini, de ceva care se ridică de-asupra, de ziduri dărâmate din vremea Împăraților, — dar sensul acesta a fost tăgăduit, și în sirăinătate, de unii arheologi.

Fapt este că *prin anul 400 era garnisoană romană* aici, și atunci întrebarea care se pune este următoarea: *ce s’a ales din acești oameni?* Oamenii aceștia erau mulți, și erau destul de numeroase, până în epoca bizantină, cetățile acestea. Izvoarele bizantine din se-

colul al VI-a și al VII-a arată că ele erau vii, vii acum 1300 de ani. Dar, dacă erau vii orașele, și cum nu mai era vecinătatea elenică de jur împrejurul Mării Negre, aceasta înseamnă că ei se hrăneau din provincia însăși. Este de ajuns să se vadă Grecul acolo, ca să recunoască imediat elementul tracic romanizat, amestecat și cu elemente barbare la spatele sale. Încă odată: Ce s'au făcut oamenii aceștia? O anumită școală istorică, foarte veche, azi, spune că au venit barbarii și i-au distrus pe toți.

Cercetările care s'au făcut în Dobrogea au arătat însă un lucru: nu a fost setea de distrugere. Ce vreme aveau barbarii ca să se apuce să ciocănească unele după altele toate pietrele? Ci, în biruința chiar a Romanilor, Romanii au distrus poate, une ori și Bizantinii. Ca măsură politică momentană, trebuiau să apere o cetate mare, și atunci luau elemente din ea, și cu elementele acestea își făceau o apărare mai restrânsă. Se vede în multe locuri cum a fost cetatea cea mare și cum s'a făcut cetatea cea mică în părțile dela Dunăre. De alminteri, așa cum făceau sătenii noștri la Grădiștea, cari luau din ruinele Sarmisegetuzei ce trebuia pentru a-și face casele, și cum, în altă parte a Ardealului, la Dănsuș, biserica Doamnei Zamfira este făcută numai din piatra cetății, și de aici ideea că ar fi clădirea lui Longin, prietenul lui Traian. *Acești oameni, cari nu puteau fi distruși, și-au schimbat limba, — atât!*

Să nu se vorbească de mulțimea enormă de barbari cari au venit acolo și au înlocuit imediat elementele trace-romane. Când au venit Bulgarii, în secolul al VII-lea, erau o mână de oameni. Poporul însuși nu era numeros, și masa rămăsese prin părțile dela Volga, când urmașii lui Cubrat — Curti, nume turcesc, — s'au împărțit în mai multe direcții, pe unde găseau ocupație ca mercenari. Căci Bulgarii n'au venit în calitate de cuceritori, adversari ai Bizanțului. Teoria că Bizanțul era grecesc, — nu; ci internațional și roman! — și, pe de altă parte, Bulgarii, sprijiniți pe elementele slave de aici, care nu erau Slavi, ci Traci romanizați,

ar fi format partea cealaltă a unui mare conflict istoric, este cu totul falsă: ei erau o mână de oameni.

Au fost întâiu un lagăr, ca și Francii în Apus, un lagăr de pradă, care se ducea să adune prada aiurea.

Intr'o anumită teorie, se spune că Dobrogea este patria bulgară cea veche. Acolo a fost primul Preslav, și ar dovedi-o numele de Preslavița, pela Nicolitel. Dar Nicolitelul este tocmai regiunea care reprezintă mai bine alt trecut, regiune de vii, în legătură cu străvechiul rol al vieții de vie la Geți. Prin urmare în regiunea aceasta era mai puțină pradă decât oriunde. Nu se poate admite o astfel de așezare și pentru alt motiv. Năvălitorii erau în drum: Dobrogea nu era pentru dânșii loc de așezare, ci drum de trecere către splendorile vieții orășenești din Peninsula Balcanică, ținta fiind Constantinopolul. Tot ce era în urmă însemna ceva neglijabil.

Am luptat multă vreme pentru a face să se înțeleagă de cercetătorii din Apus un lucru simplu. Când Bulgarii au ajuns să se organizeze, atrăgând elementele slave care erau, de fapt, elementele vechi, Traci romanizați, când s'a ajuns la marele lor stăpânitor Simion, presintat ca șeful național al Bulgarilor și el ar fi voit să bulgarizeze Constantinopolul supt o nouă coroană imperială, am spus că nu se poate decât un singur Bizanț, cu Greci, cu Bulgari, cu Sârbi, și ar fi putut să fie și cu Români, ba și cu Arabi, dacă ei se făceau ortodoksi, Imperiul este internațional și roman, în esența lui. Și am o mare satisfacție că șeful școlii de bizantinologie germană, d. Dölger, este absolut de părerea mea; el a declarat, acum în urmă, că nu poate fi vorba de un Simion ca șef național care vrea să facă o împărăție bulgară.

După aceea, se zice, regiunea aceasta a atârnat de Imperiul bulgar, pe care unii voiau să-l întindă și până în Ardeal. O anumită hegemonie, o anumită supunere la tribut a locuitorilor se poate, dar să se admită că în evul mediu era un Stat ca în timpurile noastre, cu ridicarea steagului, poate și cu imnul na-

țional și cu prefecți, cu subprefecți și vătășei, este absurd, înseamnă a nu înțelege pe era „Statul” medieval.

Bizanțul n'a renunțat niciodată la dreptul său nu numai asupra Peninsulei Balcanice, dar și asupra regiunilor noastre. El se socotea stăpânul de drept. Când putea, se întorcea înapoi: supt Constantin, supt Iustinian, supt Comneni. Și el a păstrat cu îndărătnicie cetățile de pe malul Dunării, *banda bizantină*. Și *banda aceasta bizantină este tocmai Statul lui Dobrotici*. Dobrotici era la Cavarua, mergea până în marginea Varnei, se ridica până în regiunea Dunării-de-jos, unde era cetatea din insulă, Licostomo, în legătură cu „Gura Lupului”, Vâlceavul, de și așezat aiurea, nu este și el decât o așezare la Gura Lupului. De acolo, de la Cavarua, din margene a Varnei, până în părțile dela Licostomo, unde s'au așezat pe urmă Genovesii, în toată partea aceasta este „banda bizantină”. Să nu se uite că acea Chilie-Licostomo era legată de Patriarhul din Constantinopol. Pe când Bulgarii erau în interior, *banda bizantină nu făcea decât să continue banda elenică de odinioară, cea ce înseamnă un lucru deosebit de rest*. Iar urmașul lui Dobrotici, Ivanco, avea lângă dânsul, în tratatul cu Genovesii, — cari își făcuseră acolo un deposit, cu consuli, având și la Cetatea-Albă și la Chilia influența lor—, pe un „Ihlpanus”, ceiace înseamnă sau Cioplan, nume turanic, dar transformat la noi, sau *jupân*, ca jupanii de la Cetatea-Albă.

Nu pretind că acolo erau numai Români; dar afirm că erau elemente care puteau veni de pretutindeni, și dela Români. Era un teritoriu internațional, maritim comercial, care putea să aparțină unora sau altora. Și, când Țara Românească a făcut comerț, când s'a legat de cetățile săsești și a transmis mărfurile apusene către Orient, aducând mirodenii și stofe scumpe din acest Orient, ca să le treacă în Apus, atunci Țara-Românească a simțit nevoia de a stăpâni acest Despotat. Despotul însemna, de altfel, numai un aliat, o rudă

α Impăratului, și, e foarte probabil că Dobrotici era înrudit cu Paleologii Impărați în Constantinopol. Ai noștri, astfel, au simțit nevoia să aibă acest debușeu.

Trecând în vremea lui Mircea-Vodă, care s'a substituit despotului, luând și titlul bizantin, întinderea la Mare nu înseamnă decât debușeul firesc al unei puteri economice din interior. Și, atunci când au venit Turcii, ei n'au continuat această linie, fiindcă ei nu aveau putere comercială: au putut împiedeca aceia ce fusesse, dar nu i s'au putut substitui.

Am luat numele turcești din Dobrogea să le cercetez pe rând, ca să văd ce înseamnă ele. Așezări individuale, feude atribuite de Sultan unui spahiu oarecare, fântână la drum, loc de pelerinagiu musulman, popas de oaste. Caramurat, Caransuf, Imam-Cișmè, Nalbant, în legătură cu armata (potcovar), Hagilâr, adecă „hogii” fiindcă *lar* este pluralul, turcesc Eschibaba, adecă „Sfântul cel Vechi”.

Nicăiri nu se vede, la Turci, o colonizare de Stat, făcută ca înainte, după vechile norme romane. Otomanii au făcut și aici același lucru ca și aiurea. Fără voia lor, au tăiat dezvoltarea firească α împrejurărilor. Fiindcă Dobrogea trebuia să fie totdeauna ieșirea la Mare α unei mari puteri producătoare de grâne în interior.

Dacă este o linie politică, linia politică are rost aici, și numai aici. Și, dacă este un „spațiu vital”, „spațiul vital” nu înseamnă α se lua ceva unei țări care ar fi putut hrăni pe cuceritor și fără cucerire, ci înseamnă puțința de α răsufila α unei mari regiuni, locuită de un popor zdravăn, în continuă înmulțire, care muncește și dă lumii produsele sale.

Intreaga problemă α Dobrogii stă în aceasta.

Dobrogea Romană

de

SCARLAT LAMBRINO

Profesor la Universitatea din București

Membru corespondent al Academiei Române

Teritoriul României actuale corespunde în mare parte pământului pe care s'a dezvoltat poporul Dacilor și al Geților, strămoșii Românilor de astăzi. Dintre toate regiunile care-l compun, Dobrogea are o valoare deosebită pentru istoria poporului român. Acest colț de țară care are forma aproximativă a unui dreptunghi, este mărginit la Apus și la Nord de largul curs al Dunării și de întinsele sale mlaștini, iar la Răsărit de Marea Neagră. El era locuit de Geți care ocupau cu satele lor de țărani agricultori amândouă malurile Dunării, dela poalele Carpaților până la Balcani și la Marea Neagră, pe când frații lor, Dacii, trăiau pe platoul Carpaților.

Importanța Dobrogei, pe care Romanii au numit-o „Scythia Minor”, stă mai întâiu în faptul că este țara daco-getă care a intrat cea dintâiu în lumina istoriei, fiind cunoscută Grecilor care s'au stabilit pe țărmul mării încă din secolul al VII-lea î. n. de Cr. Istoricul grec, Herodot, care trăiește în mijlocul secolului al V-lea vor-

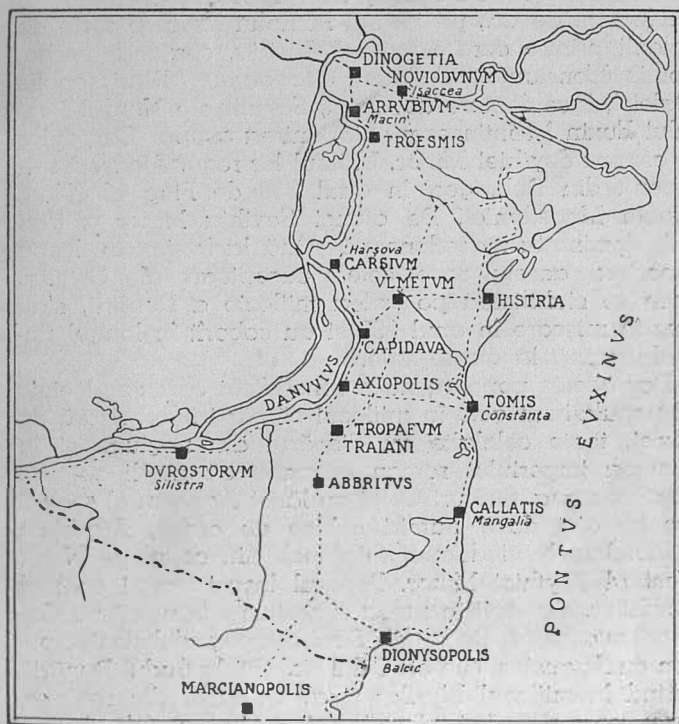
bește cel dintâiu despre Geți. El știe că aceștia locuiesc la Nord în Balcani, cunoaște înaltele lor concepții despre divinitate și despre viața de dincolo de moarte, cât și vitejia lor. Intr'adevăr, ei singuri dintre toți Tracii care trăiau între Marea Egee și Dunăre, au îndrăznit, în anul 510 în. de Cr., să se împotrivească marelui armat pe care Darius o conducea împotriva Sciților.

Dar Dobrogea este mai cu seamă importantă dintr'un alt punct de vedere. Acolo s'au întâlnit pentru prima dată, în secolul I-ii în. de Cr., Daco-Geții și Romanii. Din lunga lor viață comună, care a durat șapte secole pe acest pământ al Scythiei Minor și din amestecul lor a ieșit poporul român de astăzi.

Geții, ca și Dacii, trăiau în triburi independente, fără legături politice între ele; ceea ce nu-i împiedica să se unească în momente de primejdie și să facă dovadă atunci de mari virtuți războinice. Așa au încercat să împiedice în Balcani pe Regele Regilor, Darius, șeful celui mai mare imperiu din acea vreme, de a trece prin Scythia Minor. Mai târziu, în 335, ei s'au împotrivit, lui Alexandru cel Mare care a făcut chiar o scurtă demonstrație militară la Nordul Dunării.

Totuși uneori șefi energici au știut să creeze unitatea politică a neamului și să organizeze un stat puternic la gurile Dunării. Primul rege din această serie este Dromichete care a avut să poarte un lung război cu urmașul lui Alexandru cel Mare, Lysimach, rege al Traciei, pentru stăpânirea Scythiei Minor. Pe la anul 300, cei doi adversari s'au ciocnit în mai multe rânduri și regele get a izbutit să dobândească succese strălucite, reușind chiar să facă prizonier pe dușmanul său. O sută de ani mai târziu, regele Rhemaxos care domnește în câmpia Moldovei și a Valachiei este stăpân pe Scythia Minor și călăreții săi trec în mai multe rânduri Dunărea pentru a apăra coloniile grecești de pe coastă, care-i plătesc tribut, împotriva năvălitorilor traci din Balcani. Dar epoca cea mai strălucită pe care poporul daco-get a trăit-o, înaintea erei creștine, a fost aceea a lui Burebista. Acest rege izbuti să adune sub

sceptrul său și pe Daci și pe Geți. Autoritatea lui se întindea dela Dunărea de mijloc la Marea Neagră și dela Borysthenes până la Sud de Balcani. El se amestecă chiar în războaiele civile romane luând partea lui Pompeius în contra lui Caesar, ceea ce-i atrase ura învingă-

Dobrogea romană

torului. Acesta pregătea, în ajunul morții sale, un războiu împotriva Daco-Geților, dar moartea sa timpurie, în anul 44 î. de Cr., împiedică expediția. În același an, regele daco-get era asasinat și marele său regat se fărâmița în mai multe State mici.

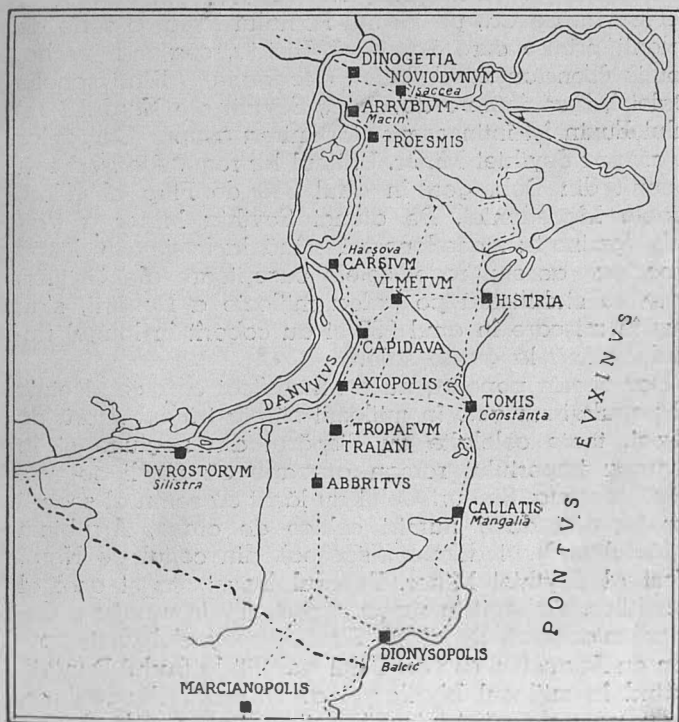
bește cel dintâiu despre Geți. El știe că aceștia locuiesc la Nord în Balcani, cunoaște înaltele lor concepții despre divinitate și despre viața de dincolo de moarte, cât și vitejia lor. Intr'adevăr, ei singuri dintre toți Tracii care trăiau între Marea Egee și Dunăre, au îndrăznit, în anul 510 î. n. de Cr., să se împotrivescă mării armate pe care Darius o conducea împotriva Sciților.

Dar Dobrogea este mai cu seamă importantă dintr'un alt punct de vedere. Acolo s'au întâlnit pentru prima dată, în secolul I-ii î. n. de Cr., Daco-Geții și Romanii. Din lunga lor viață comună, care a durat șapte secole pe acest pământ al Scythiei Minor și din amestecul lor a ieșit poporul român de astăzi.

Geții, ca și Dacii, trăiau în triburi independente, fără legături politice între ele; ceeace nu-i împiedica să se unească în momente de primejdie și să facă dovadă atunci de mari virtuți războinice. Așa au încercat să împiedice în Balcani pe Regele Regilor, Darius, șeful celui mai mare imperiu din acea vreme, de a trece prin Scythia Minor. Mai târziu, în 335, ei s'au împotrivit, lui Alexandru cel Mare care a făcut chiar o scurtă demonstrație militară la Nordul Dunării.

Totuși uneori șefi energici au știut să creeze unitatea politică a neamului și să organizeze un stat puternic la gurile Dunării. Primul rege din această serie este Dromichete care a avut să poarte un lung război cu urmașul lui Alexandru cel Mare, Lysimach, rege al Traciei, pentru stăpânirea Scythiei Minor. Pe la anul 300, cei doi adversari s'au ciocnit în mai multe rânduri și regele get a izbutit să dobândească succese strălucite, reușind chiar să facă prizonier pe dușmanul său. O sută de ani mai târziu, regele Rhemaxos care domnește în câmpia Moldovei și a Valachiei este stăpân pe Scythia Minor și călăreții săi trec în mai multe rânduri Dunărea pentru a apăra coloniile grecești de pe coastă, care-i plătesc tribut, împotriva năvălitorilor traci din Balcani. Dar epoca cea mai strălucită pe care poporul daco-get a trăit-o, înaintea erei creștine, a fost aceea a lui Buerebista. Acest rege izbuti să adune sub

sceptrul său și pe Daci și pe Geți. Autoritatea lui se întindea dela Dunărea de mijloc la Marea Neagră și dela Borysthenes până la Sud de Balcani. El se amestecă chiar în războaiele civile romane luând partea lui Pompeius în contra lui Caesar, ceea ce-i atrase ura învingă-

Dobrogea romană

torului. Acesta pregătea, în ajuniul morții sale, un războiu împotriva Daco-Geților, dar moartea sa timpurie, în anul 44 î. de Cr., împiedică expediția. În același an, regele daco-geț era asasinat și marele său regat se făcămița în mai multe State mici.

În timpul secolelor cunoscute dinaintea erei noastre, Geții formează elementul de bază al populației Scythiei Minor. În diferite epoci, popoare vecine sau venite de departe s'au stabilit printre ei, fără să modifice însă fondul etnic al regiunii. Grecii veniți din Marea Egee au întemeiat, cu începere din secolul al VII-lea î.n. de Cr., pe țărmul Pontului Euxin o serie de colonii printre care figurează Histria, cea mai veche, Tomis (Constanța), Callatis (Mangalia), Dinoysopolis (Balcic). Încă înainte de Greci, Scythii din Nordul Pontului Euxin își întinseseră stăpânirea asupra Carpaților și asupra Scythiei Minor. Ultimul lor rege, Ateas, a fost isgonit din Dobrogea în anul 339 de Filip al II-lea, regele Macedoniei. De atunci Scythia Minor a trăit sub dominația macedoneană până la Lysimach. După moartea acestui rege, cetele cuceritoare ale Celților, care se stabiliseră pe valea mijlocie a Dunării, s'au pus în mișcare în anul 280 și au coborât în lungul fluviului până la gurile sale.

Dar aceste popoare nu au modificat caracterul etnic al populațiunii gete în mijlocul căreia trăiau. Afară de Greci, toate celelalte au dispărut din regiune și în vremea imperiului roman aproape că nu li se mai găsește urma. Singuri Celții au lăsat ca semn al șederii lor pe aici două numiri celtice de orașe, Arrubium (Măcin) și Noviodunum (Isaccea), din colțul de Nord, Vest al Scythiei Minor. Poporul însuși, ca și acel al Scythilor, s'a topit în masa superioară în număr a Geților autochtoni. De altfel, Strabo, geograful contemporan cu Augustus, știe că Celții stabiliți la Sudul Dunării, trăind în mijlocul Illyrilor și al Thracilor din regiune, erau pe cale să-și piardă naționalitatea. Cât despre Greci, ei s'au menținut în tot timpul imperiului în orașele lor de pe coastă, cărora Romanii le recunoșteau o oarecare autonomie. Numai că ei nu au format nicio dată în Scythia Minor un stat puternic care să fi supus populația locală și să-i fi impus limba și civilizația sa proprie. Ei s'au mulțumit să exploateze terenul din vecinătatea orașelor lor și să practice comerțul cu restul

regiunii. Urcând cu corăbiile lor cursul Dunării și al afluenților ei, ei mergeau până la Dacii din Carpați. Viața lor urbană, organizată și civilizată, se deosebea prea mult de aceea a țăranilor agricultori Daco-Geți, pentru ca să fi putut fi adoptată cu ușurință de băștinași. Influența lor s'a făcut simțită în ceramica locală, în întrebuințarea monetei pe care Daco-Geții o imitau după acele ale Macedoniei și ale Thasosului, în anumite înalte dregătorii de curte pe care regii daci le-au împrumutat ierarhiei elenistice. În celelalte privințe, autochtonii și-au conservat felul lor de viață și limba. Poetul Ovidiu, care trăiește la Tomis în primii ani ai erei noastre, exilat de Augustus, descrie în Ponticele și Tristele sale viața aspră pe care o duce aici. El ne spune că populația orașului, *turba Tomitana*, amestec greco-get, are mai mult un aspect get. Nerăbdarea sa de a se face înțeles de cei care-l înconjoară, îl împinge chiar să învețe limba Geților și să compună versuri în această limbă, pe care băștinașii, fermecați, le-au primit cu mare antuziasm.

Această stare de lucruri se va schimba cu totul atunci când Romanii se vor stabili la gurile Dunării. Noua stăpânire se va exercita direct de guvernatorii provinciei, de numerosul personal administrativ și de corpurile de trupă care vor veni să supravegheze populația și să apere Dunărea. Ea va proceda în chip metodic și continuu, îmbrățișând întreaga Scythie Minor și atingând toate domeniile vieții locale. În afară de funcționari și de militari, vin să se așeze în noul teritoriu cucerit civili, agricultori, meseriași sau negustori, atrași din toate colțurile imperiului de bogățiile regiunii. Soldații înșiși, după terminarea serviciului militar, se stabilesc definitiv în regiune. Inscripțiile ne arată numeroase grupuri de *cives Romani* și de veterani care trăiesc alături de populația locală în sate (*vici*) care iau naștere în această epocă. Băștinașii sunt supuși obligațiilor impuse de autoritatea romană. Ei sunt în legături strânse cu Romanii sau cu provincialii romanizați care populează regiunea. Tinerii sunt înrolați în cor-

purile de trupă romane, ca acel locuitor din vecinătatea Silistrei (Durostorum), care, recrutat sub Tiberiu, se întoarce, sub Claudiu, să trăiască în aceeași regiune, după ce și-a terminat serviciul militar în Orient. Inceputul cu încetul populația locală adoptă limba și felul de viață și de a gândi ale noilor stăpânitori ai Scythiei Minor.

Această romanizare începu odată cu cucerirea teritoriului. Încă din anul 71 î. de Cr., guvernatorul Macedoniei, Lucullus, în urma unui război fericit puse stăpânire pe Scythia Minor. Legiunile romane atinseră Dunărea și puseră capăt influenței primejdioase exercitată de Mitridate la gurile fluviului. O inscripție ne-a păstrat textul tratatului de alianță între Roma și Callatis, încheiat în această împrejurare. Dar această primă dominație romană nu a durat decât zece ani. O răscoală a populației din Scythia Minor, în anul 61, făcu pe Romani să se retragă din această regiune. Războaiele civile care au însângerat republica, au împiedicat vremelnic o întoarcere a Romanilor și Burebista a putut să-și întindă autoritatea la Sudul Dunării până dincolo de Balcani. Abia în anul 28 î. de Cr., adică îndată ce Augustus a pacificat imperiul, armatele romane au apărut din nou la gurile Dunării, sub comanda lui Crassus. De astă dată stăpânirea romană se așează definitiv în Scythia Minor. Regiunea este mai întâi atribuită regatului, supus și ascultător, al Thracilor, pe când frontiera ei — Dunărea și țărmul Mării — era apărată de o flotă romană. Când, în anul 46 după Cr., împăratul Claudiu încorporează regatul trac la imperiu, Scythia Minor fu legată de provincia Moesia care se întindea între Dunăre și Balcani, de prin Serbia de astăzi până la mare. Sub împăratul Domițian provincia fu împărțită în două și regiunea care ne interesează făcu parte din Moesia Inferior. În sfârșit, împăratul Traian prin cucerirea Daciei, care s'a împlinit între anii 101 și 107, asigură în chip durabil securitatea provinciei.

Paralel cu această creștere a stăpânirii romane la

gurile Dunării, împărații au procedat la organizarea regiunii. Înainte de Traian, o flotă romană încrucișa pe Dunăre și în apele Mării Negre, iar corpuri de trupă auxiliare apărau țărmul drept al fluviului. Cuceritorul Daciei a adus în Scythia Minor două legiuni, XI Claudia și V Macedonica. Una își stabili lagărul la Durostorum (Silistra), cealaltă la Troesmis. În vecinătatea celor două lagăre au luat naștere două orașe, *canabae* ale legiunilor, în care trăiau familiile ofițerilor și solda-

Monumentul triumfal dela Tropaeum Traiani (Adamklissi) ridicat de împăratul Traian după victoria împotriva Dacilor. — în starea de astăzi.

ților și în care forfotea mulțimea negustorilor și a băștinașilor atrași de câștig. Un drum roman fu construit care cobora în lungul fluviului legând cele două mari lagăre legionare și lagărele intermediare, mai mici și mai numeroase, în care erau așezate corpurile de trupă auxiliare. Drumul cobora apoi către Sud, pe țărmul Pontului Euxin, punând în comunicație unele cu altele orașele grecești de aici. Un alt drum care pleca din

Marcianopolis, se urca spre Nord străbătând toată Scythia Minor. El trecea prin Tropaeum Traiani, oraș întemeiat de Traian, lângă care se înălța monumentul triumfal clădit de marele împărat în urma războaielor împotriva Dacilor. Înainte de Tropaeum Traiani, drumul traversa întinsul oraș Abrittus, întemeiat probabil de același împărat, iar către Nord trecea prin Ulmetum. Câteva căi laterale legau pe drumul cel mai scurt malul Dunării cu țărmul mării.

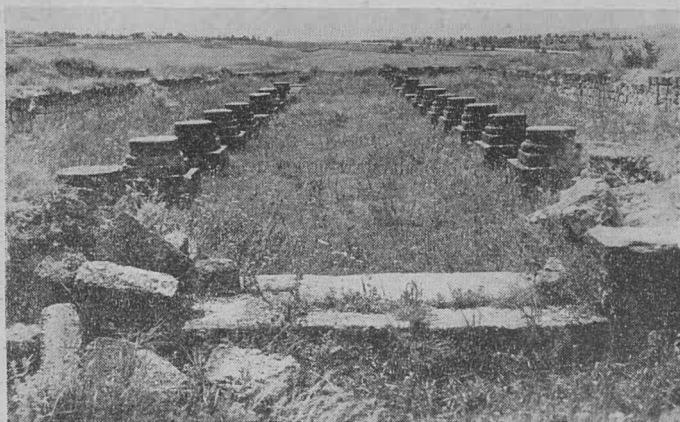
O viață intensă și înfloritoare începu în Scythia Minor. În afară de orașele care se închiagă în jurul lagărelor militare, coloniști romani, cetățeni sau veterani, împrăștiți pe pământul fertil al provinciei, creiază pretutindeni noi așezări urbane. Printre ele, unele poartă chiar numele Romanului întemeietor, ca *vicus Clementiani*, *vicus Secundini*, *vicus Celeris*, etc. Ele sunt organizate după modelul Romei cu doi *magistri* în frunte, cu doi chestori și cu o adunare de senatori (*decuriones*). Această populație și aceste organisme romane aduc cu ele în mijlocul băștinașilor o civilizație superioară care le este mai accesibilă și mai primitoare decât aceea a Grecilor, fiindcă noii veniți sunt în majoritate agricultori care trăiesc o viață de țărani, asemănătoare aceleia a băștinașilor. Iar aceștia sunt atrași și primiți în societatea romană. Ei figurează alături de cetățeni și de veterani în așezările care se constituiesc în această epocă. Unele sate poartă chiar în latinește numele unui indigen, de exemplu *vicus Turis Muca*... Fără să-și părăsească divinitățile lor care dobândesc acum forme romane și sunt onorate și de învingători, autochtonii capătă obiceiul să adore zeii romani ca Jupiter, Junona, Minerva, Liber, Silvanus; ei adoptă chiar sărbători ormane ca *Rosalia*. În același timp ei încep să le ridice, după obiceiul roman, monumente durabile de marmură sau de piatră. De-acum înainte ei își onorează morții după chipul roman așezând pe morminte altare sau reliefuri care înfățișează pe cei dispăruți sau o divinitate ocrotitoare și gravându-le în piatră numele, vârsta, titlurile și anumite formule de rămas bun în limba la-

Soldați romani figurați pe o metopă a Monumentului triumfal
dela Adamklissi,

tină. De altă parte, ei se silesc să urce pe scara socială până la decurionat și la înaltele magistraturi locale. Ei vor trăi prin urmare o viață romană pe care au cunoscut-o și au învățat-o dela stăpânitorii țării.

Scythia Minor se acoperă în același timp de orașe solid construite și înconjurate cu ziduri puternice, cum sunt Durostorum și Troesmis, Axiopolis, Capidova și Dinogetia pe Dunăre, Abrittus, Tropoeum Traiani și Ulmetum pe calea mediană a regiunii, pentru a nu pomeni decât pe cele mai importante. Chiar și orașele grecești de pe coastă vor fi înconjurat cu ziduri de îm-

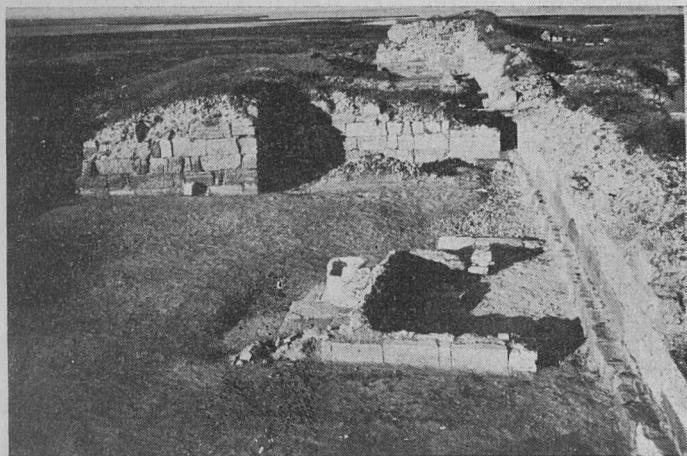
Basilica cea mare cu două rânduri de coloane dela Trapezopolis.

părații romani: Marcus Aurelius întărește astfel Callatis, Probus sau Dioclețian Histria.

Aceste orașe sunt împodobite cu edificii publice, basilici și terme, și cu temple de marmură sau de piatră. Pietatea locuitorilor ridică statui, altare și reliefuri zeilor, iar respectul față de autoritatea romană umple piețele publice și străzile de monumente înălțate în cinstea împăraților, a guvernatorilor și a înalților func-

ționari ai provinciei. Sub dominația romană întreaga Scythie Minor s'a acoperit de clădiri și monumente nenumărate care apar astăzi albe în săpăturile arheologilor noștri.

Viața înfloritoare a provinciei a durat până pe la mijlocul secolului al III-lea. Atunci au apărut Goții care au venit să atace imperiul către valea inferioară a Dunării. Sub apăsarea lor, împăratul Aurelian a fost

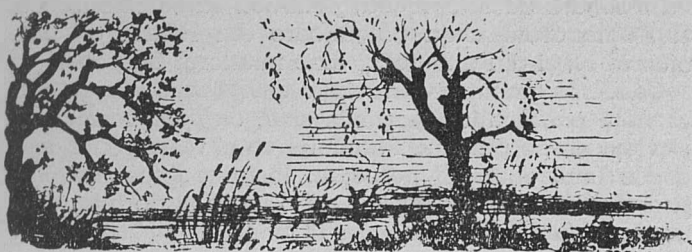
Zidul de înconjur al Cetății Histria construit de romani la sfârșitul secolului al III-lea. În fața zidului în primul plan, se văd un puț și resturile unei clădiri distruse de Goți în anul 249 după Cr.

silit să le cedeze Dacia pe la 271 pentru a asigura mai bine frontiera formată de Dunăre. Apoi Dioclețian și Constantin a avut grijă să reorganizeze hotarul Scythiei Minor și să reconstruiască fortărețele distruse. Adânc înrădăcinat în această regiune într-o lungă perioadă de pace și de prosperitate, romanismul a putut, mulțumită măsurilor luate de acești doi împărați, să reziste încă trei secole barbarilor.

În timpul anilor turburi ai năvălirilor, provincia îmbrățișă creștinismul triumfător în tot imperiul și care de aci fu transmis Goților așezați pe malul stâng al Dunării. În aceste vremuri orașul Durostorum dădu imperiului pe unul din cei mai vrednici apărători ai săi, pe generalul Aetius, învingătorul Hunilor. În secolul al VI-lea, împăratul Iustinian veghia și el la securitatea Scythiei Minor reconstruind cetățile care apărau frontiera Dunării.

Dar în jurul anului 600, Avarii care târau după ei și alte hoarde barbare au sdruncinat sub loviturile lor stăpânirea imperiului roman din Orient la gurile Dunării. Ei veniră chiar să asedieze Constantinopolul. În cursul secolului al VII-lea provincia fu pierdută.

Autoritatea și civilizația romană au domnit prin urmare în Scythia Minor timp de aproape șapte secole. Dacă avem în vedere rezultatele săpăturilor pe care arheologii noștri le-au efectuat în Dobrogea de pe la 1880, se poate constata cu ușurință că această epocă este singura în toată istoria Scythiei Minor în care să fi înflorit o adevărată civilizație în toată regiunea. Înainte de Romani, nu se găsesc, în afară de orașele grecești de pe coastă, decât urme sărace ale civilizației preistorice; după ei, barbaria care a năpădit de pretutindeni provinciile de frontieră. Singură epoca romană este reprezentată prin monumente impunătoare și numeroase, răspândite în toate colțurile provinciei și care dau mărturie de viața intensă și de prosperitatea locuitorilor. Monumentele atestă în același timp că și cele mai umile clase ale populației învățaseră să-și exprime gândurile și sentimentele în formele romane pe care învingătorii le aduseseră cu ei la gurile Dunării. Sămânța lăsată de Romani a germinat sub cenușa invaziilor și a dat naștere poporului român, reprezentant al civilizației romane în Europa orientală.

Dobrogea : frumuseți naturale

de

ION SIMIONESCU

Profesor la Universitatea din București

Membru al Academiei Române

Din capitolele premergătoare s'a prins sbuciumul feței pământului dobrogean spre a da relief actual, ca și al popoarelor care au locuit în provincia noastră transdanubiană. Dobrogea a fost populată încă din zorii omenirii, după cum se dovedește prin cremenele cioplite găsite aproape de Hârșova. O salbă întreagă de cetăți grecești și romane se înșirua în lungul țărmului ei încă din timpurile cele mai vechi. Urmără valuri etnice, cu oscilațiuni caracteristice evoluțiunii omenești ca și evoluțiunii tuturor corpurilor. După perioadele cu svâcnituri de viață vin altele liniștite. Pe o civilizație veche se întemeiază una nouă. La Iglița actuală, pe urmele orașului grecesc, se înfiripează centrul Legiunei V-a Macedonene, iar din pietrele templului lui Mitras se ridică basilici bizantine. Mai apoi toate semnele vieții intense de odinioară se înmormântează. A trebuit râvna, perseverența și știința regretatului Vasile Pârvan, a cărui memorie vecinic

va fi legată de Dobrogea, pentru ca să scormonească și să ne arate viața gălgâitoare din Histria de odinioară, ca și din alte cetăți din interiorul Dobrogei.

Ceeace caracterizează viața omenească, se aplică și vieții pământului socotit în sine, ca corp cosmic ca și vieții de pe pământ. Pământul ca și omenirea a fost supus unui sbucium perpetuu. Înșiruirea fenomenelor și a manifestărilor specifice, de o parte și de alta, este aceeași. Astfel fiind, pământul întreg ori o bucată din el, ca Dobrogea, are un trecut cu influență netăgăduită asupra prezentului.

Ca să poți da caracteristica unui popor, să-i fixezi tonalitatea sufletului lui adevărat, se cere imperios să se cunoască trecutul, stropii de sânge cari se perpetuiază dintr'o generație în alta, dintr'un popor în alt popor, se amestecă în decursul vremii, formând substratul specificului etnic, atât de slab diferențiat uneori. Așa e și cu pământul întreg sau o bucată din el. Nu poți să-i dai caracteristica decât numai știind liniile generale din arhitectură veche, urmarea fazelor succesive de evoluție.

Din acest punct de vedere Dobrogea este un pământ cu un trecut foarte puțin liniștit.

Înainte de toate însă ce este Dobrogea? Vi s'a spus de d. Prof. Const. Brătescu, cunoscător minuțios și pasionat al Dobrogei.

Pământul Dobrogei, arată o complexitate nebănuită. Partea nordică este un ciot din munți vechi, cari n'au a face ca origine cu frumoșii și tinerii munți Carpați. Munții dobrogeni, adevărați munți ca înfățișare deși dealuri ca înălțime, s'au ridicat cu milioane și milioane de ani în urmă, atunci când numai că nu era om pe pământ, dar nici umbră de pasăre. Atunci, în era primară din viața pământului, s'a înălțat un lanț de munți în tot lungul Europei al cărui capăt răsăritean ajungea până pe pământul nostru.

După cum zidurile cetăților odată falnice se năruie, iar din ele nu rămâne decât temelia ori câte un bastion răsleț, așa s'a întâmplat și cu acest lanț vechiu de

munți, numiți hercinici. S'au prăbușit în lung; dintr'o șiră continuă, cu vremea n'au rămas decât noduri, ici și colo. Unul din acestea e și colțul muntos din Dobrogea de nord, asemenea ca vârstă fie munților din Boemia, fie celor din Platoul central al Franței.

Dar și restul Dobrogei este un pământ sbuciumat; adeseori a fost fund de mare, îndelungă vreme însă și uscat. În constituțiunea geologică a ținutului sudic al Dobrogei sunt vârstări de pături marine, cari arată un soi de mișcare pendulară în direcție verticală a pământului. Și astăzi au loc asemenea mișcări încete, verticale; dovadă sunt urmele lăsate de valurile mării, mai sus de linia actuală unde lovesc malurile; dovadă sunt și văile din partea sudică a Dobrogei înguste, adânci, cari arată neastâmpărul scoarței pământești.

Datorită acestor fenomene din trecut, la fața pământului dobrogean se întâlnesc două soiuri de reliefuri. Unul, observat în tăeturile adânci din lungul Dunării, e mărturia vremurilor apuse. Peste acest relief, s'a așternut domol, îndelung, o ploacă de praf, care l'a acoperit și ne-a dat formele blânde de azi, uneori ca netezite de o mână uriașă. Fenomenul e la fel cu acela care a înmormântat ruinele cetății Istros ori Tomis. Aceeași lege stăpânește peste tot.

În acest chip configurația actuală a pământului dobrogean, este lămurită, în trăsăturile ei generale, prin jocul forțelor geologice din trecut, care au tras liniile principale ale reliefului. Peste urmele trecutului s'a altoit neconținută prefacere nouă care caracterizează amănunțimile de azi.

Formele, în aparență rigide, au, dacă sunt înțelese, viața lor proprie cu mișcări lente, dar de fiecare clipă; au un soi de manifestare exterioară anumită, în legătură cu natura lor intimă, dar și cu lupta ce o duc.

Astfel se poate vorbi de un munte cu înfățișare aspră, după raporturile dintre mediul care-i înconjoară și natura lor internă. Tot așa se poate vorbi de sveltețea, voiciunea unui peisajiu, ori de plaiuri blânde, surâzătoare.

Din acest punct de vedere privit ,aspectul pământului dobrogean ne apare sub o lumină deosebită de a celorlalte părți din România.

Pășind prin Dobrogea, ori unde, la nord mai mult decât la sud, te cuprinde un sentiment de melancolie, de liniște supremă, nu însă melancolia distrugătoare, apăsătoare, ci blândă, revelatoare, asemenea celei pe care o simți intrând într'un cimitir cu mormintele numai flori. In Dobrogea, nu poți spune că te simți doborât de măreția naturii, nici ridicat ca pe aripi, ca atunci când ai fi pe înălțimile Carpaților, ci te învăluie o liniște asemenea cu aceea, pe care ni-o descrie Carlyle: „parcă auzi si oile cum pasc!” In acelaș timp este și o recreare sufletească adusă de zările largi întinse, inundate de lumină fosforescentă uneori, ce naște o captivare a sufletului, până la eterizare.

Din acest punct de vedere, pământul Dobrogei nu are asemănare în pământul țării noastre. Nu veiți simți nicăeri, ca aici ,acea legănare în liniștea blândă, domolirea sufletească, adormirea a tot ce e aspru, ca pe vârfurile ori cărui dâmb dobrogean, urcat ușor, ca într'o plimbare lesnicioasă. Iată de ce pământul Dobrogei ar putea servi drept școală a turismului, drept pridvor în templul Naturii, pe cât de întremătoare pentru trup și suflet, pe atât de nebăgată în seamă la noi.

Dacă pământul Dobrogei are un tipar propriu, nu înseamnă că e străin de restul pământului românesc. In realitate e puntea ce leagă Europa Centrală de Peninsula Balcanică, din temelia ei, fiind plămădită o parte din șira Carpaților.

Am spus că în partea nordică a Dobrogei sunt munți vechi, o năruitură dintr'un șirag care se întindea prin lungul Moldovei, până cine știe unde în inima Europei. Din pietrele acestor munți mărunți și fărâmițați s'a clădit marginea lanțurilor carpatice. Pe valea Almașului, pe lângă Piatra Neamț se întâlnesc stânci făcute din materialul care apare în rana ținută vie prin bătaia apelor Dunărei în țărmul dobrogean la Peceneaga. Pământul Moldovei e zidit, în bună parte, din rămăși-

țele munților dobrogeni, după cum săpându-se la Mărculești, s'a găsit că temelia Bărăganului, o formează partea scufundată din continuarea podișului dobrogean. Dobrogea rămâne prin urmare din punct de vedere geologic parte integrantă din România, după cum e legată de restul țării atât istoric cât și etnic.

Din Dobrogea se cunoaște obișnuit numai o singură cărare, care duce dela București la Constanța. Nu e drum prea frumos. Îți dă însă bătăi de inimă, pentru că la intrare se arată opera măreață a științei și a muncii românești, podul dela Cerna-Vodă, multă vreme cel mai lung din lumea întreagă. Pătrunzând cu trenul până la Constanța, nu prinzi decât prea puțin din frumusețea și caracteristica întregii Dobrogi. Treci numai deacurmezișul zonei de stepă din mijlocul provinciei noastre transdanubiene. De când călătoriile cu automobilul s'au întetit, s'a deschis un alt drum pentru intrare în Dobrogea, prin Oltenița la Balcic și Bazargic, care duce prin o nouă regiune importantă din relieful Dobrogei, aceea a dealurilor ceva mai înalte și împădurite. Însă nici un drum, nici celălalt, nu arată adevăratul farmec al pământului Dobrogean, ca acela ce duce în inima Dobrogei când intri dinspre Brăila, Galați, a treia regiune geografică.

Voi începe descrierea pământului dobrogean prin această parte.

Ajuns la Galați sau la Brăila rămâi uimit, într'o zi senină, când se ridică deodată dincolo de Dunăre un zid, răsărit așa, din pământ, o dungă neagră, zimțată la orizont. Când soarele apune și cu razele pezișe întrandafirește stâncile, îți dai seamă că acea dungă nu este altceva decât un șir de munți, aproape la fel ca înfățișare cu Carpații, când îi vezi din depărtarea dealurilor dela Mediaș.

Ieșind în cale pe neașteptate, taina lor te ademeneste. Drumul până la ei e fermecător: o alee de apă împrejmuită de șiraguri de sălcii pletoase, mari, umbroase. La o cotitură, deodată, ca în poveștile din „O mie și una de nopți” îți apare Măcinul, cu minaretele

lui ascuțite, cu căsuțele acoperite cu țiglă ruginită. Îndărătul orașelului se înalță zidul stâncos al munților. Este una din cele mai frumoase părți ale țării noastre, un colț din Orientul depărtat, cu caiși înfloriți în primăvară, cu viță de vie groasă ca brațul.

Căci dacă munții Măcinului poartă acest nume fie din cauza înfățișării fie din a originii, înălțimile lor nu obosesc din cale afară. Am spus că se poate vorbi de pământuri bătrâne, ca și de ape vechi, care abia pot să curgă, față de o apă tânără, care gâlgâie și se svârcolește din bolovan în bolovan. Ei bine, regiunea aceasta este o regiune bătrână. Nu sunt înălțimi mai mari de 600 m. totuși simți greutatea urcușului de munte printre stâncile goale de care te acațări ca să ajungi în vârf.

Partea aceasta nordică fiind temelia unor munți vechi, în preajma lor sbuciumul pământesc a fost intens. Urmarea este o varietate infinită de peisagii, în legătură cu împletitura diferitelor lave, porfiruri roșii, verzi, granituri și alte soiuri de pietre, cari în lupta cu mediul, dau înfățișări deosebite reliefului. Bucățica de pământ, care se întinde până la Babadag, îți procură în miniatură, ca din aeroplan, priveliști variate, care aiurea le întâlnești pe suprafeți mult mai întinse.

Domol te urci pe un mușuroi de deal, care se ridică la sud de Măcin, cunoscut sub numele de „Dealul Regele Carol”. Este un urcuș prelung ca și o preumblare. Când ai ajuns pe vârful lui, rămâi uimit de viața exuberantă, care ți se înfățișează. În față e balta largă a Brăilei. Când Dunărea vine mai mare, pare un lac întins, iar cununele de sălcii geamandure. Îndărăt se întinde câmpul cu arături, iar mai îndărăt se înalță culmea Pricopanului cu vârfuri variate. E preludiul plăcerii ce o simți, când te ostenești să te sui pe vârful cel mai înalt al culmii, muntele de granit de lângă satul Greci. Ești în plin peisaj muntos, cu labirint de văi, cu șiruri de munți, cu pieptișuri priporoase. Deasupra se rotesc vulturii cei mai mari din țară, unii cu capul

pleș, aceiași ca și în Carpați. În câteva ore de urcare, ești în plin peisaj de munte.

Scobori în valea Taiței: o vale bătrână, cu apa abia curgând. O întovărășește însă varietatea formelor pământești, când ca niște piramide de porfir roșu, izolate sau alienate în șiruri ca la Consul ori Alibeichioi, când podișuri de lavă revărsată, cu covor de tei rămuroși pe ele ca în drumul de la Meindechioi la Nicolîțel când dealuri cu spinare rotunjită, netezită, îmbrăcată cu iar-bă înflorită primăvara, ori cu păduri dese ca peria. Sunt scenerii, care se schimbă dela pas la pas, învăluite în lumina blândă a soarelui, dete crezi cine știe unde, departe.

Marginea regiunii muntoase și a podișurilor de lavă, este ruptă, ca tăiată. Avem a face doar cu un horst, stâlp pământesc, înălțat în mijlocul depresiunilor, care l-au lăsat în relief. La marginea ruptă se întinde într'oparte pământul nou al deltei, cu pădurile de papură, cu ochiuri de apă ce strălucesc ca cioburi de sticlă în ceața ieșită din răsufierea apelor. Aiurea au rămas dealuri de stânci izolate, ca niște mărturii ale sbuciumului pământesc de odinioară. Ici e Denistepe ca un acoperiș de casă surpată, dincolo sunt dealurile rotunjite din marmură roșie dela Hagighiol, despărțite prin câmpii mănoase, ondulate, ca niște valuri înțepenite. De pe vârful lor peisajul apare ca un întins de valuri împietrite.

Mai spre răsărit un nou decor înviorează peisajul; sunt lacurile, rămășițele vechiului Halmyris. Dela picioarele vechii cetăți Heraclea, pe vârful de deal, ca un templu cu turnul încă păstrat, rămâi uimit de frumusețea peisagiului, pe care-l ai în fața ochilor; nu știi unde să privești mai întâi. De o parte te ademenește luciul Razelmului cu țărmul variat, în miniatură ca și cel al coastelor bretone; de altă parte zarea mării, iar spre apus pădurea deasă care se întinde dela Baba-dag spre Slava. Este un decor cu farmec variat, strâns într'o suprafață cât poate privi ochiul. Variațiunii formelor de pământ, a îmbinării felurite între uscat și apă,

cu reflex de lumină, ce dă colorit blajin, se adaugă variația îmbrăcămintei vegetale mai ales primăvara când podoaba lor svâcnește de îndată ce vântul cu boare mediterană învăluie suprafața pământului. Din desișul codrilor, se resleşc tiraliorii cu desfășurarea deplină de o dată a cununei lor, în mijlocul ogoarelor aurite de spicurile în pârgă. Nelipsitul vânt alunecând pe deasupra lanurilor, naște valuri aurii, cu irizații neconținute. E un caleidoscop de forme, de culori, ce te oprește în loc, fără socoteala timpului care trece. Cer și pământ, uscat și ape, se împletesc într'o armonie desăvârșită, o muzică blândă și trăgănată ce te cuprinde fără vrere. Sunt neuitate clipele trăite prin aceste ișnături. Frumusețea decorului, slăvitele apusuri de soare, evocarea trecutului prin ruinele cetăților ce se țin lanț, nasc vibrații sufletești care lasă urme, întărite mai ales de gândul că toate aceste le întâlnești pe pământul țării tale.

Dela Babadag spre miazăzi începe stepa. Este o regiune cu dealuri largi, joase, ondulări de teren rar mai înalte de 200 metri. Umbli zile întregi fără să ai unde-ți pune capul la umbră. Fără un copac de jur împrejur; nu vezi decât orizontul ca o linie dreaptă, rar cu zimții movilelor așa de numeroase uneori, morminte de eroi străvechi, sau ridicări de telegrafie fără fir, de pe care se vestea apropierea năvălitorilor. Deasupra e cerul, adeseori fără pic de nor, cu soarele care bate în plin cu o luminozitate vie, strălucitoare. Nici măcar o cumpănă de apă, obișnuită în stepele din Moldova sau în Bărăgan, nu-și profilează brațele pe ecranul fosforescent al cerului, căci apa în regiunea aceasta, este la adânc, suptă de pietrele poroase. Isvorul este un loc sfânt; lumea vine ca în pelerinaj. Omul trebuie să sape și peste sută de metri ca să deie de apă, pe care o scoate cu grea căsnă, cu frânghii trase de cai. De aceea, când sui pe vârful dealurilor ai o impresiune de pustietate. Satele rar când sunt pe coasta dealurilor; stau ascunse pe fundul văilor adânci, ori în îndoiturile de teren, unde apa e mai aproape de față. Străbătând

stepa ai impresiunea de imensitate, de izolare deplină. Chiar cârdușurile de vite și turmele de oi, se țin tot mai mult spre lăsaturile cu ceva apă. Totuși stepa nu e pustiu. E de o bogăție neasemănată. E de ajuns să o străbați primăvara ca să o vezi surzătoare sub îmbrăcăminte ei verde, iar la începutul verii, de pe ogoarele ce se întind fără sfârșit, glasul ciocărliei ridică imnuri de slavă belșugului revărsat peste fața pământului. Ogoare întregi de mac ca sângele, tac să crezi că pâlpâie flăcări pe ele. Alte ori bujorii cu florile ca focul iau locul macilor, iar spre Capul Caliacra întinsele câmpuri de asfodele mediterane, acopere locurile cu pânza albă-gălbie ca de ceară. De îndată însă ce se seceră cerealele, miriștele par încenușate și numai unde și unde împetrișate cu florile scorțoase, zise nemuritoare, caracteristice stepelor.

În apropiere de Bazargic,, ți se arată la orizont o nouă linie de profil, ceva mai înălțată de două sute de metri, mai întunecată; este linia dealurilor înalte, care caracterizează cele două județe dinspre graniță, este Deliormanul împădurit, refugiul macedonenilor dârzi, păzitorii graniței. Pădurea însă se împuținează pe zi ce merge. Pe urma ei rămân pâlcuri mai dese în jurul satelor. Pământul ce-l ocupă e acoperit iarăși cu ogoare, pe haturile cărora strălucesc în toiul verii ghirlăn-zile florilor de mac, dăre de jar încins, ce dă un nou colorit acestei părți din Dobrogea scumpă.

După cum se vede, fiecare din cele trei regiuni naturale din relieful Dobrogei are ceva caracteristic. V'ați face însă o greșită idee despre Dobrogea și mai ales de partea ei mijlocie, dacă s'ar ținea seamă numai de fața dealurilor, stepa monotonă în aparență, deși variată în amănunțimi. Realitatea este alta. Tocmai prin jocul geologic pământul Dobrogei este brăzdat de văi adânci, unde icoana vieții e cu totul alta. Acolo apa poate să țârâie din izvoare; în orice caz e mai lesne de ajuns. Umezeala aduce haină primenită de vegetație; verdele nu se șterge așa de grabă. Pomii cu umezeală suficientă, ca și viile ori zarzavaturile. În

jurul așezărilor omenești salcâmii formează pâlcuri de umbră. E viața vie, mișcare mai animată. Se împinesc astfel cuiburile dese omenești cu belșugul dealurilor din prejur, dând un tablou vior, complet de viață omenească.

Farmecul pământului dobrogean, nu e cuprins numai la fața lui. Pline de colțuri tănuite, frumoase, variate sunt și marginile încinse de ape.

N'am timpul să urmăresc prea mult drumul Dunărei, care — curioasă întâmplare — curge, înainte de a se duce să moară în Marea Neagră, dealungul unui perete la fel cu acela pe care curge abia după ce a eșit dela izvor, pe lângă podișul franco-suab. Prin lovitura pe care o dă neconținut malului, dă loc la scenei tot atât de atrăgătoare și variate ca acelea dela țărmul mării.

Dunărea încinge Dobrogea din două părți, un brâu de neconținută verdeață în viață plină. Un contrast izbitor te surprinde după ce străbați în toiul verii stepa dobrogeană. Ajuns pe stăval de Hârșova, înainte se desfășoară „Raiul Păsărilor” cum a numit Balta Brăilei un cercetător vienez, care a publicat un album bogat în sceneriile vieții păsărilor din Bălți, de la bătlanul alb ca zăpada, cormoranul ca tăciunele, pelicanul nesățios, până la bătlanul pitic purpuriu ori aușelul, meșter în clădirea cuibului ca de pâslă. Verdele arborilor din baltă arată viața deplină în contrast cu stepa încenușată. D'apoi când urci dealul Beștepe de lângă Tulcea și ai înainte întinsul Deltei, pământ nou format, cu întinsul verde al plaurului, impletit din papură, pe care stau asvârlite ca cioburile de oglinzi lacurile și canalele dintre brațele Dunărei. Linia profilului e netedă. Rar când grindurile, praguri de nisip, o înalță din loc în loc. Pe unul din ele, lângă Sulina, s'a păstrat pădurea de la Letea. Curpenii, hămeiul și vița sălbatecă, ce se ridică până 'n vârful ramurilor, asemenea lianelor din pădurile tropicale.

Apă, papură, sălcii formează un cadru de viață galgăietoare, în care trăește lumea nebanuit de variată a

animalelor de baltă, îndeosebi a păsărilor, primăvara și toamna, mai bogate ca variație decât acele din Delta Nilului.

Țărmlul marin al Dobrogei, prezintă alte particularități deosebite, în legătură cu constituția geologică a pământului ei.

Până la Constanța țărmul este jos, căci este nou. Dunărea aducând nămol, cată să umple golful de odinioară ce ajungea după unii până la Galați, mai sigur însă că în vremurile protoistorice ocupă măcar locul lacului Raselm de azi, formând vechiul Halmyris, cu țărmul numai cetăți, din care Histria e cea mai cunoscută.

Dela Constanța încep să apară stâncile din țărm. Valurile se involbură, le lovesc cu furie; jocul naște variații de forme, de culori. Vegetațiunea se schimbă, căci boarea caldă mediterană ajunge până prin sudul Dobrogei.

Dela Constanța țărmul este abrupt; rar sunt creștături cu plaja ca la Mamaia. Cea mai frumoasă este aceea dela Mangalia. De aici sceneriile se întesc, spre a ajunge cu maximul lor de atracțiune în preajma sălbatecei îngrămădiri de stânci roșii de la Surtuchioi sau a micii peninsule dela Caliacra. E o bucată de zid ce desparte deodată două lumi deosebite: lumea crivățului dinspre nord, care șueră și ridică valurile în tala-zuri, lovindu-le de coasta țărmului, de fac grote, de nu permite unui arbore să se înrădăcineze. Spre sud se deschide larg golful Balcicului, unde marea e liniștită ca un lac, unde crivățul nu prea pătrunde și permite smochinilor să formeze un brâu până la Ecrene. Este o regiune variată la infinit și dela pas la pas. Aici este Cavarua cu malul ca retezat cu paloșul; aici e mormanul de stânci albe ca creta, alunecate, îngrămădite unele pe spinarea altora, într'un amfiteatru, pe care sunt presărate căsuțele din Balcic. Aici e valea largă a Batovei, valea fără iarnă, cu o vegetație luxuriantă față de stepa de sus. Decorul se termină prin dealul dela Ecrene, la graniță, în susul căruia se întinde cea

mai frumoasă plajă de pe toată coasta României. La aceasta adăogați un soare în adevăr meridional, care dă mării o irizație neîntrecută de culori dela verdele auriu de lângă țărm până la violaceul dinspre larg, trecând printr'un albastru mediteran; adăogați exotismul vegetației, cu smochinii, migdalii și vița de vie acățărata până în vârful arborilor.

Dobrogea este trunchiul prin care seva rădăcinilor răsfirate în întinsa stepă eurasiatică trecea spre cununa frunzelor și a roadelor desfășurate în sudul Europei, era puntea, pe unde, mai ales iarna, veacuri peste veacuri, nu mai contenea furnicarul omenesc.

Urmele acestui du-te vin-o de noroade diferite, din diferite vremuri și în împrejurări istorice deosebite, s'au păstrat până azi. Așa se lămurește impestriăturile etnice de diferite naturi, ruși, cazaci, bulgari, turci, tătari, găgăuți, asvârliți pe câmpul ca de flori al etnicului românesc, urmașii legionarilor romani sau mocanii transilvăneni care a întărit românismul din veacuri departe.

De trecut se leagă prezentul : prin aceasta zilele de mâine.

Dobrogea cu Gurile Dunării și Portul Constanța, este fereastra pe unde se aerisește cuprinsul țării, altfel o clădire bogată dar izolată, în care s'ar întinde mucegaiul grânelor putrezite.

Fără Dobrogea ne-am înăbuși în săul nostru. Ea e prietenia cu lumea depărtată.

Drumului dela Nord la Sud din vechime s'a substituit cel dela Apus spre Răsărit. Puntea de ghiață despre care spunea Ovidiu că treceau neamurile străvechi am înlocuit-o prin cea trainică o podoabă a civilizației care îndreaptă mișcarea spre Constanța. Am așternut punte peste adâncul apei și am creiat o poartă nouă nu mai puțin importantă chiar în viitorul economic al Europei.

Dobrogea a fost a noastră.

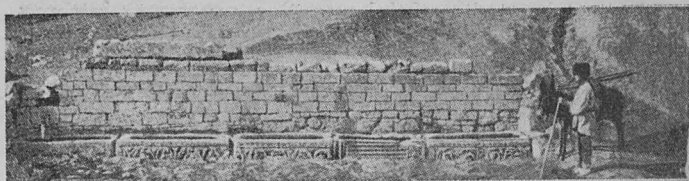
Glasul vechiul Traci și Romani, titulatura lui Mircea ne amintesc mereu. Fondul curat românesc ca și des-

călitorii ciobani din vârful munților, ne repetă într'una.
Sângele celor căzuți la Plevna o întărește în conștiință.

Dobrogea trebuie să rămâie veșnic a noastră.

Prin munca, prin dragostea în care vom învălui
oamenii și locurile din ea, rezonanța glasului străbun
trebuie mărită, pentruca ea să se păstreze totdeauna.

Aceasta este datoria sfântă, mai ales azi, a tuturor
față de Dobrogea.

Dobrogea : Regim Juridic

de

D. S.

Un regim juridic este o sumă de reguli după care se guvernează diversele raporturi și valori dintr'un grup social omenesc, — reguli impuse grupului de el însuși sau din afară, după cum grupul este independent sau subordonat. Independența sau subordonarea grupurilor sociale omenești sunt chestiuni de forță, de putere fizică sau morală simțită, asupra cărora nu insistăm, — epoca noastră demonstrează destul de concret fiecăruia, pe câmpurile de război mai apropiate sau mai depărtate de noi, cam de ce esență este această forță.

Dobrogea, privită ca grup omenesc pe teritoriul cu prins astăzi în cele 4 județe ale României: Tulcea, Constanța, Durostor și Caliacra, nu a revenit României deodată, ci în două împrejurări deosebite, formând două evenimente de mare importanță în Istoria Românilor: primul — Războiul pentru independență, iar secundul — Campania pentru Pacea din Balcani.

Orice regim juridic își are și el viața sa deci un început, — urmează dar să determinăm data la care el începe, pentru că începutul unui regim însemnează sfârșitul celui anterior. Apoi fiecare regim juridic își are

cuprinsul și caracterele sale după grupul social omenesc care l-a impus, grup care poate fi de-o anumite cultură, pe-o anumite treaptă de civilizație sau fază economică, de cutare religie, aparținând cutării naționalități, etc.

Cursul faptelor ne arată că Dobrogea cât e cuprinsă în județele Tulcea și Constanța — și căreia ne-am obișnuit a-i zice Dobrogea-veche — a revenit României după Războiul din 1877—78 de sub regimul Imperiului Otoman; iar cea cât e cuprinsă în județele Durostor și Caliacra, fostă și ea parte din acelaș imperiu, a revenit României după Campania din 1913 de sub regimul Regatului Bulgaria.

În istorie evenimentele războinice apar impuse nu de dorința searbădă a popoarelor de schimbare de hotare, ci de logica stabilirii de echilibru între forțele popoarelor. Sunt necesități vitale ale unor popoare care adună împrejurul lor forțe pentru a se satisface; sunt pentru unele popoare situații opresive, asupritoare sau exploatare sau, simplu neonorabile, de care vor să se libereze; sunt pentru altele turburanțele din vecini, care le împiedică activitatea din cuprinsul propriului hotar; — sunt multe motive care legitimează încă starea de război între popoare, război ce echilibrează în cele din urmă forțele și aduc binefacerile păcii proclamând uitarea patimilor delănțuite și sângelui vărsat. Această stare de război este de altfel aceea care a impus constant și în prim rând anumite organizații de stat, anumite regimuri juridice, — adică pe acela care să biciuiască, să resuscite energiile cetățenilor, să dea maximum de forță statului încă din timp de pace pentru întâmpinarea necesităților sale de ofensivă sau defensivă.

Pentru a înțelege regimul juridic impus Dobrogii de România — să vedem întâi pe scurt care era regimul sub Imperiul Otoman în 1877.

Acest imperiu era un stat-teritoriu cu 28 milioane lo-

cuitori din cari 13 milioane mahomedani și 15 milioane creștini. Majoritatea creștină nu conta în Dreptul Public Otoman de cât ca contribuabilă fiscală, nu avea drepturi la funcțiunile statului, nici nu era primite în serviciul militar. Minoritatea mahomedană, continuu în descreștere și decadență, pentru că ea singură dăduse birul sângelui în desele războaie trecute, ținea morțiș, galvanizată de fanatismul religios, să păstreze în mâinile-i slabe armele vechi și din ce în ce mai grele ale stăpânirii și preponderenței în stat.

După Războiul Crimeii — Puterile Europene obținuseră de la acest imperiu promisiunea de îmbunătățire a soartei creștinilor ; egalitatea de tratament a acestora cu mahomedanii fusese înscrisă într'un Hatti-Humayun în 1856, act de care menționează Conferința de la Paris în Tratatul dela Paris din 1856. Iată ce cuprins are art. 9 din acel tratat :

„Majestatea Sa Imperială Sultanul, în grija satornică de binele supușilor Săi, edictând un firman prin care, îmbunătățind soarta lor fără deosebire de religie, și rasă, consacră intențiile Sale generoase față de popoarele creștine ale imperiului Său, și voind să dea o nouă mărturie despre sentimentele Sale cu privire la ele, a hotărât să comunice Puterilor contractante zisul firman isvorit din a Sa suverană voință. Puterile constată înalta valoare a acestei comunicări. Este bine înțeles ca această comunicare nu ar putea în nici un caz da drept susziselor Puteri de-a se amesteca, fie colectiv, fie separat, în raporturile Majestății Sale Sultanul cu supușii Săi, nici în administrația internă a Imperiului”.

Înalta valoare a comunicării rezultă din aceea că era în acele împrejurări un angajament internațional și Puterile contractante puteau reclama executarea, ceea ce au și făcut de mai multe ori.

Nu tot astfel de opinie avea temei în minoritatea mahomedană din Imperiul Otoman. Mahomedanii invocau că promisiunea a fost dată în timp de război și că Șeriatul (legea religioasă) se opune unei asemenea

egalități de tratament. Oficialitatea acordase ceva, anume locuri pentru creștini în consilii locale sătcești și orășenești și acelea ciuruite și drămuite, introduseseră oarecare coduri și legi europene a căror aplicare o amânau din lipsă de personal pregătit. Mai mult în anul 1876—77, din primăvară până în primăvară, Sultatul Abdul-Aziz, care manifestase intenții în spirit european, este înlăturat ca bolnav; urmașul său Murad-Effendi după trei luni de tron e înlăturat ca slab și la 31 August 1876 înlocuit cu Abdul-Hamid. Turburările în imperiu se țineau lanț: în Boznia și Herțegovina se răsculase chiar voievozii mahomedani, în Rumelia în Mai 1876 a fost o răscoală oarecum organizată și care a fost reprimată de Turci sângerosi: 20.000 de creștini fură uciși, sate întregi fură distruse cu toți locuitorii creștini fără deosebire de vârstă sau sex. Tot atunci fură uciși și consuli Franței și Germanii din Salonic.

Dar și în Dobrogea, în care Imperiul Otoman tindea să colonizeze Cerchezi — mahomedani din nordul Asiei-Mici — se aplică creștinilor un tratament aspru. Iată ce relatează un memorialist: (V. „Histoire des réformes dans l'empire Ottoman” de Ed. Engelhardt, fost ministru plenipotențiar francez, Paris, 1884).

„Ce sunteți voi aici? striga Mudirul din Măcin către țărani creștini din satul Greci (toți Români din vechi timpuri - Nota noastră), cari ajunseseră la ceartă cu niște emigranți Cerchezi. Ce, pământurile sunt ale voastre? Nu vă recunosc vr'un drept pe pământ. Spuneți că n'aveți de unde da la rechizițiile pentru supușii mahomedani Cerchezi? Vindeți-vă casele, vindeți femeile, vindeți copii și dați. De unde nu, plecați din țară!”

„Tot în acel timp, un fruntaș din Luncavița (și acest sat din cele românești de pe malul drept al Dunării — Nota noastră) sat ținând de Măcin, îmi spunea: Putem păstra adunătura noastră numai dacă nu aflăm turalii Mudirului de ea, — altfel nu ne putem odihni de belicuri dacă bănuiesc c'avem ceva; și săracul și bo-

gatul și'ngroapă adunătura... Ce să-ți spun, effendi, suntem ca iarba mijită sub pietre... Dacă într'o bună-dimineață s'ar da alarma, tot ce-i turc s'ar ridica, iar noi ar trebui să ne-ascundem ca șoarecii în găuri"...

În Imperiul Otoman al anului 1877 din 28 milioane locuitori, cei 13 milioane mahomedani apăreau ca a-supritori ai celor 15 milioane creștini. Stăpânirea otomană se ridica ostilă oricărei reforme și apărea agresivă și tiranică până la cruzime și sălbătecie. Pentru mahomedanul de-atunci patriotismul era fidelitatea pentru islamism și dușmănia pentru creștinism, nu dragoste de țară sau devotament pentru binele public. O conferință a ambasadurilor ținută la Constantinopol la finele lunii Decembrie 1876 intervenise pentru reforme, dar nu obținu nimic până la 20 Ianuarie 1877. O altă conferință a ambasadurilor ținută la Londra la finele lunii Martie 1877 constată și declară că starea lucrurilor din Imperiul Otoman și în special din Bosnia, Herțegovina și Bulgaria, a devenit incompatibilă cu interesele Puterilor și ale Europei. Deci Puterile care admiseseră în 1856 în concertul lor — europeanesc — Imperiul Otoman, pe baza înaltei valori a firmanului ce promitea reforme, somau oarecum pe aceasta să le execute.

Față de asemenea somație guvernul Otoman protestă calificând actul Puterilor drept pretenții tutelare și amestec nejustificat în afacerile sale interne, toamă pe baza art. 9 din Tratatul dela Paris, care cuprindea în adevăr clauza neamestecului dar și angajamentul Imperiului Otoman, ce contribuise la înșcrierea clauzei.

Rusia, care pe lângă că-și arogase protecția creștinilor ortodoxi, avea și revendicări de făcut, unele contra Tratatului dela Paris, altele în Asia-Mică, se constitui în mandatară Europei și mobilizând amenința Imperiul Otoman cerând autonomie pentru provinciile cu locuitori în maoritate creștini printr'o formulă drastică 'autonomie sau anatomie'!

După venirea la tron a lui Abdul-Hamid, la 23 De-

cembre 1876, acest sultan promulgase o Constituție și crease o Adunare Națională în vederea reformelor, dar până la finele lunii Martie 1877, Adunarea nu lucrase nimic. (Aci e poate locul să adăugăm, că în acea Constituție se vorbea de România ca de o „provincie privilegiată” a Impereiului Otoman. Iar dată fiind această mențiune Carageale al nostru s’a găsit îndreptățit să persifleze reformele turcești, închipuind într-o „Cronică” din 1877 o ședință a „Camerei din Stambul”. (Opere, V. pag. 356).

În ce privește veniturile statului la care contribuiau și creștinii erau cheltuite dezordonat, datorită publică nu-și putea plăti sarcinile de cât cu greu în 1871 și a încetat plățile în 1876, ducând statul sub controlul creditorilor streini.

În agricultură, ocupația de căpetenie a popoarelor din imperiu, trei sferturi din solul otoman erau bunuri domeniiale-Mirie, sau religioase-Vacuf, adică bunuri cari nu erau susceptibile de proprietate particulară, — așa că agricultorii acestor pământuri nu erau de cât arendași sau uzufructuari, plătind anual impozite și dijma în natură sub diverse numiri. La sistemul defectos al proprietății rurale se adăuga lipsa de brațe, de credit, de experiență a cultivatorilor și de căi de comunicație.

Cât despre alte îndeletniciri: Vechea industrie orientală — mătăsuri, covoare, stofe, arme, etc. — era în decadență față cu naveala fabricatelor. Comerțul respira greu din cauza taxelor vamale pe valoare: 8% la import și export și 2% la tranzit, variind spre o cifră mai redusă pentru export și transit de la 1861 încoace. Turcul nu era comerciant — marele comerț interior era împărțit între armeni și greci. Sub presiunea vieții comerciale europene câteva căi ferate se construiseră de companii engleze: Constantinopol-Filipopoli, Varna-Rusciuc, Kiustenge-Carasu (Constanța-Cernavoda de azi).

Și acum câteva cuvinte pentru a determina teritoriul Dobrogii în Imperiul Otoman: Dobrogea, ca pro-

vincie, nu era cunoscută în Dreptul Public Otoman, dar ca regiune era. Această regiune cuprindea Dobrogea cât o avem noi, în cele 4 județe și în plus până la o linie, ce pleca din Dunăre de la Rusciuc și răspundea în Marea Neagră-la-Burgas, — regiune în care elementul mahomedan era predponderant ca locuitori ajezați. Dincolo de această linie începea altă regiune, cea cu locuitori în care elementul bulgăresc era preponderant. Acest lucru se adevărește chiar de constatările filologilor bulgari cari, ca Miletici, recunosc că nu exista bulgari locuitori băștinași în regiunea Dobrogei, ci numai colonizați în ultimele zeci de ani, arătând și localitățile de proveniență a acestor colonizați, toate dincolo de linia menționată.

Engelhardt, fost ministru plenipotențiar francez, un cunoscător pe teren al chestiunilor din Imperiul Otoman din ultimii ani, ce au precedat Războiul din 1877-1878, circumscrie elementul bulgar ca o masă aflată pe teritoriul dintre liniile : Dunăre, Timoc, Morava, Vardarul-de-sus, Lacul Ohrida, Salonic, Burgas și Rusciuc, pe care teritoriu sunt însă câteva regiuni cu locuitori de altă naționalitate.

Deci nu poate exista vr'o îndoială până unde se întindea Dobrogea ca grup social omenesc înrădăcinat în teritoriul său în timpul regimului otoman.

Dar regimul ce-am descris nu putea duce Imperiul de cât la continui răzcoale urmate de represiuni, ori chiar la o revoluție cu fațadă — un războiu civil, sau la războiul pornit din partea uneia ori mai multe puteri creștine. De-aceea nici o putere europeană n'a intervenit serios când războiul a bătut la ușă la începutul lui April 1877.

*

Care era situația României ca regim juridic la acea dată ?

De și Constituția Otomană din 23 Decembre 1876 califică România ca „provincie privilegiată”, ea n'avea acest caracter. Era un stat, în adevăr fără suveranitate externă, dar cu perfectă autonomie internă, cu șe-

ful său — domnitorul — cu puteri constituite organizate separat: legiuitoare, judecătorească și executivă. Extern, România era sub regimul:

1) Tratatului de la Paris din 30 Martie 1856, regim definit în art. 22 al acelui tratat astfel: Principatele Valahia și Moldova vor continua a se bucura, sub suzeranitatea Porții și sub garanția Puterilor contractante (Turcia, Austria, Franța, Britania-Irlanda, Prusia, Rusia și Sardinia — acestea erau „cele 7 Puteri”) de privilegiul și imunitățile, pe care le posedă. Nici o protecție exclusivă nu se va exercita asupra lor de către una din puterile garante. Nu va exista nici un drept particular de ingerință în afacerile lor interioare.

2) Convenției din Paris din 7 August 1858, care prin art. 1 declară unite Valahia și Moldova, prin art. 8 stabilea tributul la 4 milioane lei (de-atunci) și preciza că orice tratate ar încheia Imperiul Otoman cu alte Puteri nu vor fi aplicabile principatelor în caz că ating imunitățile lor.

Chiar pe baza acestei autonomii interne Româniilor făptuiră Unirea de la 1859, crează o situație legală internă prin Statutul lui Cuza-Vodă din 1864, apoi fundată o Dinastie și-și dădură o Constituție în 1866, organizează și pregătiră o putere militară, — toate acestea fiind socotite acte cu caracter intern.

Deci la începutul lunii April 1877 România, ca stat fără suveranitate externă, fără independență, nu era reunoscută în Dreptul Internațional ca stat care să poată încheia tratate, sau să poată figura ca beligerant într'un războiu.

Însă un eveniment a intervenit creind o stare de fapt și chiar de Drept Internațional:

La 4 April 1877, pentru cazul când dezvoltarea ulterioară a afacerilor politice în Orient ar sili Rusia, să ia asupra-și sarcina unei intervenții militare și a îndrepta armata sa spre Turcia, o convenție specială se încheie între reprezentanții Rusii (baronul Dimitri Stuart, consul general) și României (Mihai Cogălniceanu, ministru al afacerilor streine), relativ la trecerea

trupelor ruse prin România. Art. 1 al acestei convenții spune: „Guvernul A. S. Domnitorul României Carol I asigură armatei ruse, care va fi destinată a trece în Turcia, libera trecere pe teritoriul României și tratarea rezervată armatelor amice”.

Putea România la 4 April 1877 încheia asemenea convenție? Dar această întrebare aduce alta: Putea Rusia, una din Puterile garante, să se adreseze României pentru a o încheia? La asemenea întrebări răspunde numai faptul: S'a încheiat!

Consecințele faptului: De îndată ce armata rusă pășește în România, conflictul armat între Rusia și Imperiul Otoman a izbucnit. De îndată ce România asigură armatei ruse libera trecere și tratarea rezervată armatelor amice, conflictul armat între România și Imperiul Otoman devine o stare de fapt.

Convenția din 4 April nu era secretă: prin art. 4 se stabilește că guvernul român va obține ratificarea ei potrivit legilor române de Corpurile Legiuitoare.

La 11 April 1877 primele trupe rusești trec pe teritoriul României. Deci în ziua de 11 April 1877 a izbucnit conflictul armat între România și Imperiul Otoman, iar ca urmare: reprezentantul României la Constantinopol e silit să plece; la 16 și 17 April Corpurile Legiuitoare române aprobă Convenția din 4 April, iar la 26 April Turcii bombardează Calafatul, etc.

Data de 11 April 1877 — cădea într-o luni — este foarte importantă în Istoria României. În adevăr e data: Când a început Războiul Independenței. Când statul România urmează a fi socotit stat independent, deci detașat și din suzeranitatea Imperiului Otoman și din garanția Puterilor Europene. De la această dată Dreptul Constituțional Român începe întreg, fără vr'o știrbire în discuția principiilor de suveranitate națională și de organizarea puterilor statului; iar Dreptul Internațional dobândește un nou subiect de drept și înscrie în concertul statelor un nou părtăș, cu forța sa, în protecția intereselor mai mult sau mai puțin întinse, însă românești. În fine, data de 11 April 1877 prezintă im-

portanță și'n Dreptul privitor la instituțiile românești din Dobrogea, dar asupra acestei chestiuni vom reveni.

Modul cum România a ajuns în conflictul înarmat justifică atitudinea ei de stat beligerant, iar nu de simplă „provincie haină sau insurgentă”, cum voia să o trateze Imperiul Otoman, sau de stat minor cu toate că amic, cum o trata la început Rusia înainte de 18 Iulie 1877, când a fost nevoită a apela la ajutorul vitei armate române.

Trecem peste faptele Războiului din 1877—78, menționăm însă o caracteristică a lui și un fapt provocat de el :

Caracteristica acestui războiu apare în primul rând sub un aspect juridic. El se dă pentru drepturile publice, cetățenești, ale creștinilor din Imperiul Otoman și chiar noi românii ne batem pentru independența statului nostru, un drept ce ni se cuvenea potrivit nu numai aspirațiilor dar și activității noastre manifestate : în adevăr atunci înflorea sau da roade primele mari personalități politice, culturale și civilizatoare ale națiunii românești, unele pe-o culme de spiritualitate chiar cu valoare universală. România se simțea în stare să lupte !

Cât despre faptul provocat de acest război, iată :
1. Pe când armata română câștiga singură bătălia de la Rahova în Noembrie 1877, această isbândă avu răsunet în Dobrogea și făcu pe Dobrogeni să se gândească la alipirea provinciei lor la România. Astfel în ședința Senatului român de la 26 Noembrie 1877 în discuția asupra proiectului de răspuns la mesagiul domnesc se vorbește ca de-un lucru cunoscut tuturor că „sunt prin Dobrogea subscrieri pentru a se alipi pe lângă România”... adică voință exprimată. A cui era această voință? Fără îndoială, a elementului majoritar mahomedan și a minorității creștine din care cea mai numeroasă era cea românească, — românii ocupând din cele mai vechi timpuri nu numai țărmul drept al Dunării, dar și interiorul Dobrogii în multe

puncte. Iată deci o probă despre dorința vie a dobrogenilor de a face parte din România și aceasta înaintea de sfârșitul războiului și de tratatele, ce-au urmat. Apoi, un caz în care spiritul popular a „devansat” pe cel diplomatic!

Războiul s'a terminat în Ianuar 1878 prin „Protocolul de la Adrianopol” și apoi „Tratatul de la San-Stefano” din Februar 1878, — acte la care România nu fusese admisă, tăgăduindu-i-se calitatea de stat de Drept Internațional, acte încheiate numai între Rusia și Imperiul Otoman.

Cum războiul atinsese un așezământ europeanesc, de Drept Internațional, al afacerilor politice din Orient, astfel cum fusese alcătuit prin Tratatul din Paris al Puterilor, — Anglia interveni punând principiul de drept, că orice transacție, care ar modifica Tratatul din Paris, n'ar putea avea efect erga omnes decât cu consimțământul părților atunci contractante, — de aci Congresul de la Berlin și Tratatul de la Berlin din 13 Iulie 1878, care dădu un aspect mai evoluat Orientului.

Tratatul de la Berlin recunoștea României, independența, deci calitatea de stat suveran și-i da Dobrogea.

Dar un tratat de pace este un act ce armonizează interesele în conflict, recunoaște drepturi, pune obligații, — e ca o hotărâre judecătorească, cu efect retroactiv care se suie până la data izbucnirii conflictului.

Deci România a devenit independentă față de Imperiul Otoman încă de la izbucnirea conflictului, 11 April 1877, — chiar Corpurile Legiuitoare române, în ședințele de Luni și Marți 10 Maiu 1877, au votat luând act „că războiul între România și Imperiul Otoman, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independență absolută a României au primit consacrară lor oficială”. Deci asemenea Dobrogea, ca obiect ce făcea parte din pretențiile României, fie ca fostă, înainte de Batazid, provincie românească sub Mircea și alți domni, fie ca o compensație pentru cheltuelile de răs-

boi, — nu putea fi primită de cât pe ziua 11 April 1877 când a izbucnit conflictul înarmat.

Legiuitorii români ai organizării Dobrogii și instituțiilor ei nu puteau să nu țină seamă de această dată și au ținut, chestia nu apare controversată : în legea pentru Organizarea Dobrogii din 9 Martie 1880 : prin art. 3 s'a recunoscut cetățenia română locuitorilor ce se găseau la 11 April 1877 pe teritoriul ei ; prin art. 11 s'a decis în materie de proprietate și posesie aplicarea legii în vigoare până la 11 April 1877 și pentru viitor ; prin art. 13 s'a dat drept numai cetățenilor români și locuitorilor aflați în Dobrogea în ziua de 11 April 1877 a cumpăra imobile rurale în Dobrogea. În legea pentru Regularea Proprietății imobiliare în Dobrogea din 3 April 1882 : prin art. 4 și 6 alin. ult. s'a recunoscut titlurile de posesie dobândite de la autoritățile otomane până la 11 April 1877 ; prin art. 8 s'a declarat nule de drept înstreinările de imobile rurale făcute de la 11 April 1877 până la promulgarea legii din 3 April 1882 ; prin art. 16 se declară proprietate a statului imobilele ce-au aparținut Imperiului Otoman în Dobrogea înainte de 11 April 1877. Astfel dacă ziua de 11 April 1877 a fost fructuoasă pentru destinul României, a fost asemeni și pentru Dreptul Românesc.

Regimul juridic aplicat în Dobrogea din momentul ce autoritățile românești au pășit pe teritoriul ei este cuprins programatic în actul cunoscut sub numele de „Proclamația de la Brăila” din 14 Noembrie 1878, un fel de prefață tuturor dispozițiilor, regulamentelor și legilor, ce-au guvernat viața dobrogeană în epoca de tranziție spre viața deplin românească. Două puncte cu caracter juridic sunt mai cu seamă de reținut din această proclamație pe care Domnitorul Carol I și guvernul său o adresează locuitorilor Dobrogii : întâi că „Marile Puteri europene prin Tratatul din Berlin au unit Dobrogea cu România”, că deci e vorba de o „unire” cu cineva, care vine n numele Europei, Europă care însemna în această regiune și în acel timp „civilizație” și care-i aduce viață organizată pe temelie

de lege și dreptate, viață de stat constituțional. Ai doilea că adresându-se special locuitorilor mahomedani de spune: „dreptatea Români nu cunoaște deosebire de neam și de religie; credința voastră, familia voastră, vor fi apărute de-o potrivă ca și ale creștinilor”. Aceste puncte definesc regimul juridic al Dobrogei.

Regimul ce-a fost impus a fost același din România, cu mici deosebiri, care aveau ca scop fundarea unei vieți organizate local pe terenul legii, viață ceva mai zăgazuită la început urmînd a i se deschide zăgăzurile de comunicație pe măsura conformismului cu întreaga viață românească.

Ce principiu s'a avut în vedere?

În Dreptul Românesc există un principiu vechiu, am putea zice milenar, ca și viața națiunii noastre, urmat și de Dreptul nescris și de cel scris, — acela al unificării legislației, cum am zice azi. Datorită acestui principiu Dreptul nescris este unitar, ca și limba, pot s'o mărturisească cei cari se ocupă cu el. Cât despre cel scris îl găsim în monumentul ce poartă numele de „îndreptarea Legii” a lui Matei Basarabul, și anume în faptul că a înglobat și „Cartea de învățătură” a lui Vasile Lupul. Apoi în faptul ca această „îndreptarea Legii” a fost tradusă în latinește sub numele de „Regula Legis” pentru uzul Transilvaniei. (Fapt relatat de V. A. Ureche în Introd. în Ist. Lit. Române). Găsim chiar acest principiu deplin formulat ca normă în Regulamentele Organice din 1832. Citez din Regulamentul Organic al Moldovei, art. 425 și 426:

„Origina, religia, obiceiurile și potrivirea limbii locuitorilor în cele două principate, ca și nevoile de obște, cuprind în principiu elementele unui întreg apropiat, care a fost împiedicat și întârziat de împrejurări neprevăzute și nevoite. Foloasele și urmările mîntuitoare, ce ar aduce unirea acestor două popoare nu ar putea fi puse la îndoială. Elementele unirii poporului Moldo-Valah sunt puse chiar în acest regulament prin unitatea temeliiilor administrative a celor două țări”.

„Unificarea legiurii fiind unul din mijloacele cele mai folositoare pentru înfăptuirea acestei **întregiri morale**, o Comisie mixtă va fi numită de guvernul celor două principate, în scopul de-a topi într'un singur și acelaș tipar legile Moldo-Valahe, legiuirile civile și criminalicești ale celor două țări, pe atât cât domnii țărilor vor găsi lucrul de împlinit, aducând și modificările și schimbările recunoscute trebuincioase și adăugând toate cazurile neprevăzute”.

Acest principiu a fost înscris și în Statutul de la 1864 și Constituțiile 1923 și cea actuală, date fiind „unirile” ce s'au succedat și necesitățile de unificare.

Potrivit acestui principiu, întreg Dreptul Public și Privat Român s'a aplicat de la început în Dobrogea, afară de prescripțiile relative la drepturile politice, care au rămas sub un regim excepțional în vederea pacificării ținutului și întemeierii unei liniștite vieți locale; și afară de dispozițiile relative la proprietatea rurală, care sub regimul otoman avea o situație deosebită de cea din Dreptul Român, — rămânând, bine înțeles, neatinsse raporturile de familie și religioase ale mahomedanilor.

De la Proclamația de la Brăila, 14 Noembrie 1878, regimul juridic al Dobrogeii-vechi are o perioadă regulamentară până la 9 Martie 1880 și alta legală până la completa uniificare 1 Martie 1913.

În perioada regulamentară s'a organizat administrația prin Regulamentul pentru împărțirea și organizarea administrativă din 13 Noembrie 1878; iar justiția prin Regulamentul asupra organizării judecătorești, competenții și procedurii autorităților judecătorești din Dobrogea din 11 Noembrie 1878. Prin aceste regulamente au fost introduse primele dispoziții ale regimului.

Putem spune că și atât era prea mult, — Dobrogea devenise pustie, populația mahomedană în cursul războiului se refugiase către interiorul imperiului, iar cea creștină spre Dunăre și România. Activitatea administrației și justiției la început nu au avut alt rol de cât

să încurajeze revenirea refugiaților și să asigure pacifica convețuire a celor ce reveneau la ruinele ce rămăseseră pe urma locuințelor lor, asemeni să le apere viața și sărăcia de bandele de asasini și tâlhari, care se formaseră pe urma stării de război și lipsei de auto-ritate.

Legea pentru organizarea Dobrogei din 9 Martie 1880 transforma principiile Proclamației în dispoziții guvernative, i s'a zis Constituția Dobrogei. Legea recunoaște cetățenia română tuturor cari erau cetățeni otomani la 11 April 1877, egalitatea înaintea legii, primirea în funcții publice fără deosebire de origine și de religie, asemeni în serviciul militar, dreptul la judecătoria legali, la practicarea culturilor ce nu ating ordinea publică, la dobândirea proprietății în Dobrogea, la învățământ liber și gratuit, la petiționare în nume propriu; apoi legea împarte administrativ teritoriul în 2 județe (la început fusese împărțit în 3; Tulcea, Silistra-nouă și Constanța), acestea în plăși, comune urbane, rurale, sate, — administrate de prefecți, sub-prefecți și primari numiți, ajutați de consilii alese și numite în proporții care variau, tinzând la un număr mai mare al celor aleși. Această lege menține Regulamentul organizării judecătorești, care introdusese judecătoria comunale, tribunale de ocol, tribunale mahomedane și o curte de apel la Constanța, realizată numai ca un tribunal apelativ la Tulcea.

Legea pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea din 3 April 1882 a venit ca să unifice complet regimul acestei proprietăți. Sub regimul otoman, precum am spus, proprietatea imobiliară era altfel organizată: Proprietatea particulară „mülk” era în foarte mică proporție și privea pe cea din vatra orașelor sau satelor destinată clădirii; proprietatea instituțiilor „vakuf”, cu veniturile afectate acestora, era asemeni redusă; cea mai mare proprietate era a statului sau domenială „mirië”, aceasta era concesionată într-o folosință prelungită posesorului agricultor și nu era în circulație în ce privește ființa ei, — ba, chiar pose-

siunea era pierdută de agricultorul posesor dacă nu cultiva sau plătea trei ani impozitul și dijma fără justificare de captivitate sau caz fortuit. Legea română a recunoscut drepturile câștigate (de proprietate sau posesie) și urma numai ca proprietatea din Dobrogea, cea a fiscului sau domeniială, să fie convertită fără pagubă pentru stat sau posesori, desrobind și pe unul și pe altul. S'a dispus dar verificarea titlurilor de posesie și pentru ca posesorii să fie declarați proprietari — să plătească o sumă de bani ca răscumpărare (55 lei de hectar, câte 2 lei pe an până la achitare sau (dispoziție introdusă peste 2 ani, în 1884) să renunțe la o treime din terenul posedat. Proprietatea astfel desrobită și lămurită urma să fie guvernată în ce privește dobândirea, conservarea și transformarea potrivit legilor în vigoare în România.

Statul, precum este firesc la asemenea uniri sau anexări, a luat asupra-și domeniul public propriu zis, pădurile, minele, lacurile, bălțile, canalurile, pescăriile și pământurile părăsite de posesorii mirie.

Nu vom descrie procesul unificării, menționăm numai ca urmând o linie ascendentă — unificarea legislativă s'a desăvârșit și în ce privește drepturile politice depline prin legile din 15 April 1910 și 3 Martie 1912, precum și cea pentru Curțile cu juri în județele Tulcea și Constanța din 1 Martie 1913.

Dar în Balcani se desbătea încă vechiul proces între creștini și Imperiul Otoman, — reformele nu se făcuseră, anacronismul dura. Un război, care avea cam acelaș obiect ca și cel din 1877 izbucnise în toamna 1912. Asupra imperiului se ridicaseră Grecia, Serbia și Bulgaria pentru conaționalii lor și regiunile locuite de aceștia. Forțe tinere isbutiseră să arunce vestigiile trecutului dincolo de Adrianopol, însă pentru împărțirea regiunilor și pentru supremație se ivise ceartă și conflict înarmat între Bulgaria de-o parte și Serbia și Grecia de alta. Echilibrul și pacea între aceste state interesau în prim grad România, care-și vedea turburată activitatea sa de conflictele dintre vecini. Pacea tre-

buia impusă, — pentru pacificarea și restabilirea echilibrului de forțe dintre beligeranți, România a intervenit prin Campania începută la 28 Iunie 1913, terminată prin Pacea de la București din 28 Iulie 1913 prin care între altele fruntaria de miază-zi între România și Bulgaria a fost rectificată împărțind aproape în două regiunea rămasă cu populație în majoritate mahomedană dintre liniile Silistra-Mangalia și Rusciuc-Burgas, printr-o linie de la Dunăre mai sus de Turtucaia până Marea Neagră la sud de Ecrne.

Această porțiune, în ce privește regimul juridic, făcuse și ea parte din Imperiul Otoman până la Tratatul din Berlin din 1877, iar de-atunci intrase sub regimul statului nou înființat, al Bugariei.

Despre regimul bulgar avem puțin de spus: statul Bulgaria s'a organizat constituțional, pe bază de egalitate înaintea legii, și cu tot aparatul instituțional al unui stat modern. Numai sistemul proprietății otomane a fost lăsat neschimbat de statul bulgar.

La organizarea acestei porțiuni numită Dobrogea-nouă avem asemenea două perioade: una regulamentară de la 28 Iunie 1913 până la 1 April 1914 și alta legală.

Prin legea pentru Organizarea Dobrogeii-nouă din 1 April 1914, la discuția și votarea căreia au luat parte și deputații și senatorii din Dobrogea-veche, de-altfel și prin regulamentele sau măsurile anterioare legii acesteia, întreg Dreptul Public și Privat român a fost introdus. Acordarea cetățeniei române cu toate drepturile decurgând din ea s'a făcut de la început în instituțiile locale, ca organe administrative și judecătorești — aceleași ca și în România, iar drepturile politice cu caracter general în 1919 prin Legea Electorală; astfel că la discutarea și votarea Constituției României, din 1923 au luat parte și reprezentanții, deputați și senatori, ai județelor Caliacra și Durostor ale Dobrogeii-nouă.

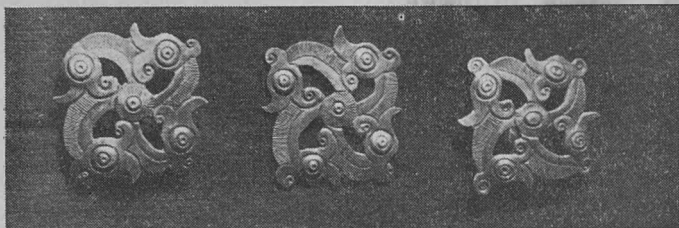
Pentru unificarea regimului proprietății s'au pus în aceiaș lege de organizare, în general, aceleaș dispo-

ziții ca în legea pentru Regularea proprietății imobiliare din Dobrogea-veche, dar cu mai multe garanții de asigurarea drepturilor câștigate — recunoscute.

La 1 Ianuarie 1937, prin punerea în aplicare în România a noiei legiuri penale, întreg Dreptul s'a unificat și pentru Dobrogea-nouă. Astăzi unificarea e completă — procesul unificării a durat mai puțin de cât în Dobrogea-veche, deosebirea dintre regimul bulgar și cel al României fiind mai mică.

România, stat organizat sub regim constituțional, sub care în prim rând trebuie să înțelegem un regim legal, a impus Dobrogeii, regimul său. Acest regim a dat roade bune, sub el Dobrogea a prosperat, sub el stepa pustie și locuitorii sălbătăciți, acea țară a nimă-nui, a ajuns ceea ce este azi, un ținut strălucitor al României: Țara Soarelui-Răsare!

România, țară de civilizație și cultură latină a aruncat în Dobrogea și pentru ea legiunile sale de muncitori de toate ramurile, ca să reînsuflească tradiția latină și a plantat în acest ținut nu numai speranțele sale de viitor, aspirațiile sale, dar și realitatea sa: LEGEA! Legea, care este ca și Dumnezeu, care voește binele tuturor, pe cari-i declară egali înaintea sa!

Românii și Bulgarii

de

CONST. BRĂTESCU

Prof. Universitar din București

1. *Românii sunt locuitorii cei mai numeroși ai Dobrogei.*

După ultimele date statistice, Dobrogea număra la 1 Ianuarie 1940, 911.926 suflete, dintre care :

Români:	455.673, sau 50 %
Diverse minorități:	248.565, sau 27,2%
Bulgari :	207.688, sau 22,8%

În litigiul dintre noi și Bulgaria, Dobrogea Veche, încorporată la România în 1878, nu poate intra în nici un caz în considerație. Aici Românii au majoritatea absolută, cu 66,8% ; împreună cu celelalte minorități (23,4%), care se declară atașate Statului Român și în numele cărora avem dreptul a vorbi, ei realizează un procent de 90,3%, față de 9,7% Bulgari.

Dobrogea meridională (Cadrilaterul), ne oferă, la aceeași dată, 29% Români, plus 32% diverse minorități în majoritate musulmani), adică în total 61%, față de 39% Bulgari. '

2. *Prin emigrarea benevolă a Musulmanilor din Do-*

brogea în *Anatolia* (în urma aranjamentului stabilit între Statul Român și cel Turc), *Cadrilaterul* se desemnează ca un teritoriu de comasare a elementului românesc din *peninsula Balcanică*, căruia un act de justiție trebuie să-i asigure existența națională, adunându-l, măcar în parte, la vatra cea mare a neamului românesc. Numai în Bulgaria trăesc peste o sută de mii de Români, cea mai mare parte în vecinătatea imediată a Dunărei și în continuitate cu masa românească din stânga fluviului și din *Jugoslavia*, Români, cari astăzi sufar persecuții pentru limba și portul lor și căroră statistica oficială bulgară, lipsită de obiectivitate, le-a redus în chip ridicol numărul, dela 88.109, câți s'au recunoscut în 1911, la 16.405 în 1934! De aici *necesitatea unui schimb de populație*, care să limpezească raporturile etnografice în ambele țări și să asigure bunele raporturi de vecinătate în această parte a Europei. Prin emigrarea Turcilor din Dobrogea și schimbul de populație dintre Români și Bulgari, *Cadrilaterul* va obține o majoritate covârșitoare românească și va ieși din litigiu.

3. *Românii sunt, nu numai cei mai numeroși locuitori ai Dobrogei, dar și cei mai vechi*; ei sunt singurii dintre popoarele sud-estului european, cari își asumă și se mândresc cu descendența lor din Geo-Daco-Românii cari au stăpânit în antichitate aceste regiuni..

Pe Geții „nemuritori” îi pomenește Herodot în Dobrogea încă din secolul al V-lea a. Cr., ca pe unii cari și-au apărât teritoriul cu multă îndârjire împotriva armatelor persane ale lui Darius Histaspis; iar în sec. I d. Cr., ei formau majoritatea nu numai la țară, dar și în colonia greacă Tomis, Constanța de astăzi, după mărturia exilatului Ovidius. Intrând sub stăpânirea romană, cu aproape două secole înainte de cucerirea Daciei de către Traian, și stând sub această stăpânire, sub forma sa bizantină de mai târziu, până în secolul al XIV-lea, cu oarecare întreruperi, *Dobrogea este cel dintâiu teritoriu românesc care se romanizează și devine, astfel, unul din leagănele de formare ale poporu-*

lui Român. Pământul ei este un adevărat muzeu arheologic uriaș, unde aproape la fiecare pas, poți desgrupa urmele civilizației greco-romane.

Dacă Dobrogea antică s'ar putea denumi cu drept cuvânt *Dacia Pontică*, în Evul Mediu ea a devenit o *Valahie Albă*, iar astăzi acest ținut îndeplinește rolul de *Vorland maritim* și de *fațadă a Statului românesc întregit*, fiind un *spațiu vital* de cel mai imperios caracter pentru viața economică și politică a poporului Român.

Faptul că Dobrogea se prezintă astăzi cu o majoritate de element românesc, dar și cu numeroase minorități (Turco-Tătari, Greci, Găgăuți, Bulgari, Lipoveni, Germani, Italieni, etc.), se datorește rolului antropogeografic pe care l-a avut această provincie, situată pe de o parte între stepele pontocaspice și Mediterana orientală, iar de alta între hinterlandul carpatic și țărmul Mării Negre, către care duceau toate drumurile românești; se datorește rolului de *răspântie între două mari direcții de circulație*: una în sensul meridianului (direcția invaziilor antice și medievale și direcția armatelor ruso-turce în epoca modernă), iar alta în diagonală, folosită de expansiunea elementului carpatic către litoralul Mării.

Dacă însă pentru alte neamuri, care au circulat de la Nord la Sud și dela Sud la Nord, Dobrogea a fost numai o poartă, sau o porțiune dintr'un drum mai lung, — pentru Românii din Carpați, ea este însuși termenul final al drumurilor lor, care toate se concentrează spre acest pământ.

Pentru aceea permanența elementului românesc în Dobrogea în toate timpurile este un fapt real.

Numeroase izvoare îi arată pe Valahii pontici locuind în vecinătatea Mării Negre, din preajma zidurilor Constantinopolei până la gurile Dunărei.

Scriitoarea Anna Comnena pomeneste în sec. XI, în aceste părți dobrogene, de un „șef al Valahilor”, care vestește pe împăratul bizantin Alexios Comnenul de trecerea Cumanilor peste Dunăre; și aceeași scriitoare

mai vorbește și despre Valahii pontici cari călăuzeau pe aceiași Cumani peste trecătorile Balcanilor răsăriteni, ca unii cari, fiind din aceste locuri, le cunoșteau foarte bine.

Un alt cronicar, bizantinul Kinnamos, povestind expediția împăratului Manuel Comnenul în contra Ungurilor la 1164, menționează în armata acestuia „o mare mulțime de Valahi, despre cari se spune că sunt coloniștii Italilor de odinioară”, și cu cari voia să atace pe dușmani, din ținuturile de către Pontul Euxin.

Bogate știri despre Vlahii păstori, agricultori și războinici din Bulgaria Nord-estică ne dă cronicarul Niceitas Choniates, din sec. XII. Acești Români „cari mai înainte se numeau Mysi, iar acuma Vlahi se cheamă”, au pornit răscoală împotriva imperiului bizantin, întemeind în cele din urmă imperiul „româno-bulgar” al Asaneștilor.

În sec. XIII, Geoffroy de Villehardouin numește Balcanii răsăriteni: „la montagne de Blaquie”, iar țara dintre acești Balcani și Dunăre: Vlahia, „Blakie”, locuită de Vlahi, „li Blacs del Païs”. Mențiunea acestor Vlahi și a țării lor dintre Dunăre și Balcani, „terre de Blackye”, se face și de alți scriitori francezi, contemporani cu evenimentele, precum Henri de Valenciennes, Robert de Clari și de o cronică anonimă.

Ansbertus, cronicarul cruciadei lui Frederic Barbarossa, cunoaște, la sfârșitul sec. XII, pe lângă Bulgaria din Balcani, și un alt teritoriu aparte „către Dunăre, unde se varsă în Mare”, unde stăpânea „un oarecare Român Calo-Petru cu fratele său Crassian și cu supușii lor Români”. (Calopetrus Flachus... cum subditis Flachis).

După călugărul minorit Rubruquis, (care călătorește la Tătarii din nordul Mării Negre pe la mijlocul sec. XIII), „dela Dunăre către Constantinopole” se întinde „Valahia, care este țara lui Assan”, iar ceva mai departe spre Sud-Vest, Bulgaria, ca un teritoriu deosebit,

Aceste mărturii au determinat pe unii istorici (Ducange, Hopf, Höfler, etc.) să recunoască în Evul Mediu, în Moessia inferioară, adică în ținutul dintre Balcani și gurile Dunărei, un popor numeros de *Vlahi*, întemeietor al imperiului româno-bulgar din sec. XII și XIII, și o țară cu numele de „*Vlahia Albă*”, „*Blanche Blaquie*”.

În sfârșit spre finele secolului XIII (1284), cronicarul bizantin G. Pachymeres pomeneste o mare mulțime de *Vlahi pontici* ai ținuturilor dintre Balcanii răsăriteni (Vizya) și Constantinopole.

Știrile din sec. XIV ne arată în Dobrogea o populație creștină amestecată. Pe la 1331 geograful arab Abulfeda, vorbind despre orașul Isaccea, știe că el se află în „*țara Vlahilor*”, dar că depinde de Constantinopole.

Pe la mijlocul aceluiaș secol se ridică ca stăpânitor, în calitate de despot bizantin, un aventurier, Dobrotici, de la care și-a luat numele și provincia, pentru ca imediat după moartea sa Dobrogea să intre în posesia Domnului Țării Românești, Mircea cel Bătrân, care-și luă și titlul de „*Terrarum Dobrodicii despotus et Tristri Dominus*”, Despot al țării lui Dobrotici și Domn al Silistrei.

Dela Mircea cel Bătrân apoi țărișoara aceasta cade sub Turci. În anul 1444 însă, când s'a dat lupta dela Varna, în care armatele lui Ioan Corvin de Huniade fură învinse de Turci, *Românii încă locuiau în Dobrogea*; căci, după dezastru, *Românii* erau singurii cari cunoșteau ținutul și au călăuzit pe fugari până la vadurile dunărene, unde cronicarul Dlugosz menționează deasemenea o populație de Valahi pescari, cari trec pe fugari peste fluviu în luntrile lor.

După 1444 începe colonizarea Turcească mai intensă.

Cum e și firesc, elementul românesc n'a avut posibilități de înflorire în Dobrogea în epoca turcească, care ține aproape cinci sute de ani. Foarte mulți dintre ei s'au refugiat peste Dunăre, în principatele române de atunci, iar alții s'au retras spre munții Bal-

cani, unde și astăzi prezența lor este atestată nu numai de mici insule etnografice, dar și de o bogată toponimie românească (Jirecek, Işirkoff, Weigand). Totuși, persistența lor în Dobrogea, și mai ales către latura Dunărei, este confirmată de numeroase izvoare din sec. XVII încoace, precum: anumite documente românești, apoi mărturiile de ale călătorilor, cum ar fi Thomas Alberti (1612), Filip Stanislavici (1659), Principele Dimitrie Cantemir și la Mottraye (începutul sec. XVIII), Boscovici (1761) și numeroase hărți care, prin toponimia românească ce o dau în Dobrogea, trădează prezența acestui element aci.

Mult mai importante sunt mărturiile sec. XIX, cum sunt acelea ale ieromonahului rus Parthenie (1839) care, călătorind spre Sf. Munte, trece și prin Dobrogea, prin sate românești „cu vorba valahă”, a căror existență o constată în tot lungul Dunărei, dela Măcin până la Rusciuc; apoi mărturiile geologului Peters (1867); ale medicului misiunii franceze din războiul Crimeei, Al-lard; ale agronomului Ionescu dela Brad (1850); ale etnografului Le Jean, după care limba română era, pe la mijlocul sec. XIX, limba curentă a provinciei; și ale altor călători și scriitori, — din care mărturii rezultă că, dacă în acest secol XIX majoritatea populației din întreaga Dobrogea era musulmană, apoi dintre creștini Românii se situau numericește pe primul plan. Această concluzie se coroborează și cu rezultatele cercetării toponimiei țării, care la 1878, în ajunul încorporării la România, număra 61,9% nume turco-tătare, 33,3% nume românești, și abia vreo 5% nume de ale altor minorități, dintre care cele bulgărești abia reprezintă un procent de 0,7%.

Astăzi Românii formează 50% din populația Dobrogei, față de 22,8% Bulgari și 27,2% ale minorități.

Cauza acestei superiorități numerice a Românilor asupra celorlalte neamuri în această provincie adânc intercalată în conturul rotund al României o găsim în aflurul neîntrerupt de element românesc de peste fluviu, din marea masă de conaționali în continuitate te-

ritorială cu cari se află, apoi în fenomenul de o covârșitoare importanță al transhumânței din Carpați spre litoralul Mării. Un procent însemnat de Români Dobrogeni sunt de proveniență din Transilvania, de unde au sosit ca economi de turme de oi, spre a deveni mai apoi agriiicultori, negustori și intelectuali.

4. *Bulgarii nu sunt autohtoni în Dobrogea.* Pretențiunile lor se întemeiază pe oarecare amintiri medievale și pe stăpânirea Cadrilaterului între anii 1878-1913.

Mulți dintre Bulgari sunt așa de recenți în Dobrogea, încât își au actele lor de naștere în localități de dincolo de hotarele României. Toponimia provinciei nu ne îngăduie a admite o veche populație bulgară cu rădăcini adânci în pământul dobrogean. Călătorii din sec. XVI și XVII ca: Paul Georgio, Thomaso Alberti, Cornelio Magni și Alvisse Radibrati, nu ne fac nici o mențiune despre ei în Dobrogea. Câteva știri găsim la Filip Stanislavici (1659), Paul din Alep (a doua jumătate a sec. XVII), Palatinul de Culm (1677), La Mottraye (1714) și Boscovici (1761-62). Aceștia menționează un număr infim de Bulgari sau „Bulgariens” (= creștini din Bulgaria) prin câteva orașe dobrogene (Babadag, Isaccea, Măcin, Mangalia) și în alte vreo două sate, unde trăiau alături de Turci: apariții sporadice de emigranți pribegiți și prin părțile Dobrogei din cauza repetitelor războaie ale Turcilor împotriva Transilvaniei austriace, a Poloniei și a Rusiei, de pe urma cărora regiunile dintre Dunăre și Balcani au fost puternic despopulate.

Abia în perioada marilor migrări din timpul războaielor ruso-turce, între 1828 și 1878, începe a se forma o minoritate bulgară în Dobrogea. Secolul XIX înseamnă pentru regiunile europene de lângă Marea Neagră un secol de turburări și de prefaceri dintre cele mai mari. Intențiile Rușilor rees cu claritate din rapoartele diplomatice ale vremii: „Les seuls avantages apparents que nous puissions tirer d'une expédition pareille, serait de détruire tout ce qu'il y a de villages entre les Balcanis et le Danube et d'en emmener les habitants en Moldavie”; sau: „l'avantage le plus réel que la

Russie ait tiré jusqu'à présent de la guerre actuelle, c'est d'avoir envoyé les habitants de la Dobrogea et de la Bulgarie peupler la Bessarabie et même le gouvernement d'Olessa" (27 Sept. 1810).

Bulgarii, cari în războaiele ruso-turce se dăduseră de partea Turcilor, servindu-le drept călăuze și spioni, avură de suferit de pe urma represiunii turcești. Atunci se porniră din satele Bulgariei acele exoduri mari de pribegi balcanici, dintre cari unii se așezară în câmpia Munteniei, dar cei mai mulți în Basarabia și în Rusia. *La anul 1830 Poarta dădu amnestia. După aceste evenimente, Dobrogea capătă primele colonii mai importante de Bulgari. Cei mai mulți ocupară satele părăsite de Turci din apropierea lagunilor Mării, de o parte și de alta a marelui drum ce leagă Constanța cu Isaccea prin Babadag; așa că, la 1850, agronomul Ionescu dela Brad putea să scrie că „Bulgarii au venit în Dobrogea de vreo 20 de ani; părăsind ogoarele lor ingrate pentru altele mult mai fertile, pe care le-au găsit aici”.* Numărul tuturor coloniștilor Bulgari din Dobrogea se ridica, în acest an, la 2214 familii, cele mai multe în plășile Babadag, Bazargic, Balci și Tulcea.

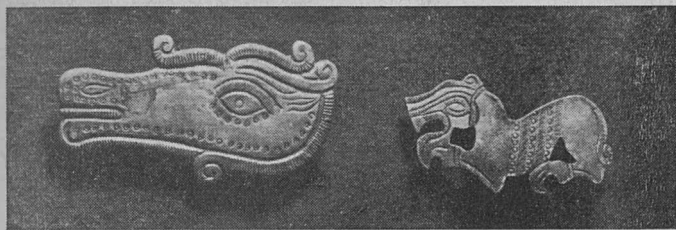
În timpul războiului Crimeei, Bulgarii nu reprezentau în Dobrogea, după Le Jean, decât „o slabă minoritate”. La 1865-67 geologul Peters nu admite decât 25.000 de Bulgari pentru toată Dobrogea. O parte dintre ei însă nu se fixaseră definitiv în satele în care au ajuns. La 1861 exodul lor spre Rusia încă nu era terminat; iar la 1877-78 mulți se întoarseră înapoi spre Sud. Independența Bulgariei pe de o parte, iar de alta emigrarea în masă a Musulmanilor din Bulgaria i-au atras din nou în patrie pe acești emigranți. Mișcările acestea neconținute sunt cauza pentru care și statisticile făcute la intervale destul de mici de timp să nu se potrivească; ba chiar și unele sate ne apar, la aceleași intervale de timp, populate tot de alte neamuri. Singură zona dunăreană, cu satele ei românești, arată o mai mare stabilitate. După hărți, călători și studiile filologico-etnografice mai recente putem ști azi când, cum și de unde

și-a primit fiecare sat bulgăresc populația sa. În această privință bune informații ne dau înșiși scriitorii slavi și în special bulgari.

După Miletici: „Populația bulgară din nord-estul Bulgariei și, în special, cea din Dobrogea și din cercurile Varna, Silistra și Șumla, provine, în marea ei majoritate, din sudul Bulgariei și din regiunile muntoase ale Bulgariei (Stara Planina)”. Populația aceasta „se dovedește a fi recent colonizată, adică nu e mai veche de 100 ani și, numai în cazuri foarte rare, de un secol, și jumătate”. Abia la sud de valea Provadiei sau, mai bine zis, de linia ferată dintre Varna și Razgrad, s’au mai putut păstra, ici-colo, resturi din populația bulgărească băștinașă”. În altă parte, acelaș autor bulgar afirmă că „să credem că în Dobrogea, exceptând orașele, este și populație veche bulgară, ar fi să ne înșelăm singuri”.

În sfârșit, între anii 1878-1913, în scurtul episod de 35 de ani de stăpânire bulgară în Cadrilater, se realizează o nouă colonizare, cea mai recentă dintre toate, în cele două districte meridionale, Caliacra și Durostor. Până la această dată călătoreai prin Deliorman ca’n temeiul țării Turcești, „wie in einem Türkenlande” (Jirecek), iar în restul provinciei nu exista decât un mic număr de sate mixte, cu Grebenți, Șicovți și Hârcoi, mai ales în zona Silistrei. Prin persecutarea elementului musulman și emigrarea sa în masă se intenționa a se crea aici un cordon de sate bulgărești spre granița română, fără ca totuși să se reușească a se realiza și o simțită majoritate bulgară.

Astăzi Cadrilaterul numără 39% Bulgari față de 61% alte neamuri, dintre care 29% Români și 32% diverși, majoritatea Musulmani. O slabă minoritate reprezintă Bulgarii în Dobrogea veche, cu 9,7%, față de 90,3% alte neamuri, dintre care 66,8% Români.

Minoritățile din Dobrogea

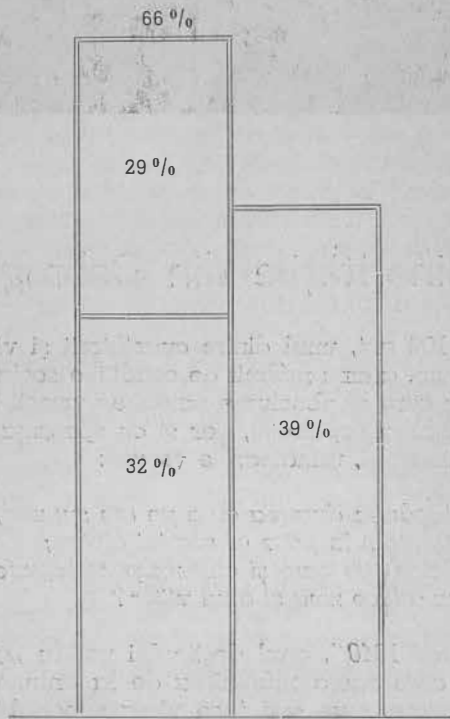
Acum 100 ani, unul dintre cugetătorii și visători ai acestui neam, adânc mâhnit de condițiile sociale și economice în care se sbuciuma omenirea vremii lui, rostia cu resemnarea neputinței, dar și cu speranța care trezește optimismul, următoarele versuri:

*Să stăpânim durerea care pe om supune,
Să așteptăm în pace al soartei ajutor ;
Căci cine știe oare și cine-mi poate spune
Ce va aduce ziua și anul viitor ?*

Era „Anul 1840”, anul destinului pentru „gloata suferindă”, care spera mântuirea de la anume reforme mult așteptate, spre a-și face viața suportabilă pe această planetă a suferinței. Din acele vremuri care, prin comparație, s’ar putea socoti încă patriarhale, când se mai vorbea de un „drept internațional”, de o „ordine juridică”, de „drepturi istorice”, și până astăzi, multă apă s’a scurs pe Dunăre și multe schimbări s’au petrecut în conștiința umană.

Și iată-ne, după un secol încheiat, din nou în anul destinului ; anul celei mai groaznice tragedii a civilizației occidentale, pe care ne obișnuisem a o considera

drept floarea creațiunii sufletului omenesc; anul în care, cu drept cuvânt s'a spus că „trăim sub teroarea ilegalității internaționale”. Omul alb a devenit un ani-

Numai Cadrilaterul (Dobrogea meridională).

Români: 29 %
 Alte minorități: 32 % } 61 %
 Bulgari: 39 %

După statistica din 1940, Ian 1.

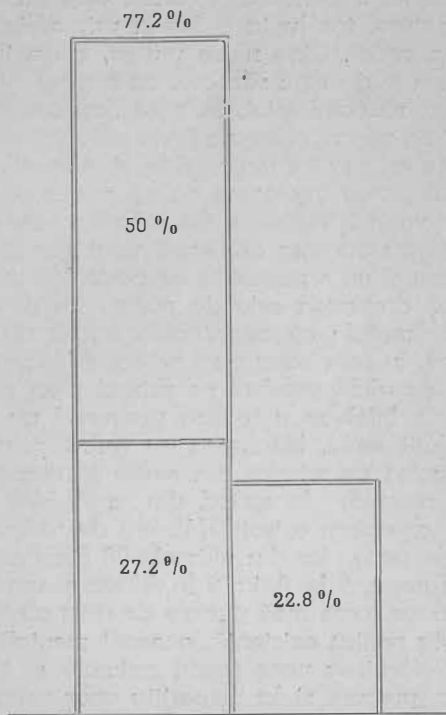
mal de pradă într-o epocă de sălbătăcie sprijinită pe știință și tehnică. Dezechilibrul material și dezechilibrul sufleteșc, care caracterizează societatea modernă,

— precum așa de convingător se documentează în opera „Trilogii” a geografului S. Mehedinți, — a adus după sine conflicte economice, politice, naționale și rasiale. Criteriul superiorității, astăzi, este puterea și voința de putere, iar lupta e faptul primordial al vieții, este viața însăși. Cine n’are putere, e destinat pieirii.

Astăzi nu mai avem războiul cu invitații elegante ca la dans, ci războiul total, în care „armata de invazie va nimici nu numai oastea adversarului, ci și populația civilă, spre a-i lua tot teritoriul în stăpânire”. Ne-a fost dat, în sfârșit, să înțelegem că un popor pașnic și civilizat de vre-o 3 milioane de suflete poate fi învinuit că amenință siguranța existenței unui stat de proporții continentale și cu o populație de peste 180 milioane locuitori; că dreptatea este de partea forței, care forță primează dreptul; că necesitatea oarbă nu cunoaște legi; și că, în fine, rasa care se consideră cea mai aleasă de pe glob, punând pe primul plan superioritatea tehnică, înțelege a realiza progresul nu în sensul unei evoluții lente, însuflețită de duhul moralei creștine, ci sărind catastrofal din etapă în etapă. După o statistică recentă, începând din anul 1469 a. Cr. și până azi, omenirea a trăit 3118 ani de războaie și numai 290 de pace; iar din ultimele 26 războaie, 17 s’au făcut în Europa, 5 în Asia, 3 în Africa și unul în America; aproape toate însă purtate de rasa albă. Se pare că, în lupta pentru existență, aceeași mentalitate, care a dus la stârpirea unor specii animale și la înmulțirea altora, precum și la dispariția unor ramuri din omenire, ca Tasmanienii, Pieile Roșii și alții, stăpânește și în concepția războiului total, ale cărui consecințe pot fi nu numai mutările de granițe, dar și dislocările de populații numeroase de pe pământul strămoșesc. Fenomenul s’a petrecut, de altfel, și în antichitate și în evul mediul.

În fața unor asemenea realități ale vieții, a mai vorbi de drepturi istorice, geografice, etnografice și alte drepturi de asemenea natură, ni se pare, uneori, o pretenție a naivității, când forța primează dreptul și

când popoarele mai mici, cu rol de sateliți, au de ales între alternativa de a-și salva onoarea prin dezastru, sau a-și asigura existența prin supunere.

Dobrogea întreagă (Dobrogea nordică + Cadrilaterul).

Români : 50 %	} 77.2 %
Alte minorități : 27.2 %	
Bulgari : 22.8 %	

După datele statistice din 1940, Ian. 1.

Totuși, structura noastră sufletească și tradițiile seculare, ba chiar milenare, ale acestui popor nu pot

asimila asemenea concepții barbare asupra vieții — dat fiind faptul că omenia, încă din vremea lui Zalmolxe, este una din caracteristicile dominante ale acestei nații — ci vom afirma, cum s'a făcut întotdeauna, că având de partea noastră dreptul, avem în acelaș timp datoria a realiza și forța, cu care să salvăm drepturile noastre seculare.

*

Un proces absurd durează de câteva decenii între noi și vecinii noștri de la miază zi în chestiunea Dobrogei. Pentru cine cercetează obiectiv trecutul acestei provincii românești dintre Dunăre și Mare, e surprinzătoare stăruința cu care se continuă acest proces. S'a afirmat în altă parte că, după cinci secole de stăpânire efectivă turcească, în care numita țărișoară a fost fundamental transformată prin colonizarea musulmană, așa încât nu numai în Dobrogea, dar și în toată Bulgaria răsărteană s'a realizat cea mai compactă masă a elementului musulman din Europa, iar toponimia a devenit aproape exclusiv turcească, — ori ce drept bulgăresc de stăpânire, care ar decurge din oare care amintiri politice medievale, a fost cu desăvârșire înlăturat; că, dacă ar fi să ținem seama de amintirile trecutului mai îndepărtat și numai de ele, atunci drepturile Românilor, ca urmași ai străvechei populații geto-traco, și daco-romane, ar trebui să se întindă și asupra unei mari părți din peninsula balcanică; și că, dacă e vorba de un proces pentru stăpânirea Dobrogei, aceasta s'ar fi putut ridica numai între Români și Turci, ca unii ce și-au disputat stăpânirea asupra acestei provincii atât în evul mediu, în timpul lui Mircea cel Bătrân, cât și în vremurile apropiate de noi, în timpul Regelui Carol I.

Evenimentele din 1877 au îndepărtat însă pe Turci dela gurile Dunărei, iar Dobrogea, această străveche Dacie Pontică și Valahie Albă s'a integrat în Statul român, în corpul rotund al căruia pătrunde adânc, dominându-i — prin natura sa de podiș înalt — întin-

sele depresiuni din stânga fluviului și porturile sale și putându-i paraliza — în caz de înstrăinare — atât progresul economic, cât și existența politică independentă.

Pentru statul român Dobrogea este un spațiu vital în cel mai imperios și cinstit înțeles al cuvântului. Pentru aceea s'a împărtășit ea de calificativul de „plămân al României” și i s'a recunoscut, alături de hinterlandul transilvănean, rolul unuia din cei doi poli antropogeografici de cari depinde existența unui stat carpatic viabil în această parte a Europei. „Fără hinterlandul muntos și fără fațada maritimă, orice formație politică la Dunărea de jos e ciungă!” (S. Mehedinți). Am ieșit la mare din necesitatea de a trăi și a nu ne sufoca într'un rol subaltern de satelit.

Dar această ieșire la mare se întemeiază nu numai pe necesități antropogeografice și geopolitice, ci și pe realități, care constituie drepturi pozitive, ce nu se pot nega, întrucât atâtea mărturii pledează pentru ele. Când am luat noi Dobrogea veche dela Turci la 1878, provincia aceasta, este drept, avea o majoritate relativă musulmană; dintre creștini însă, Românii stăteau pe planul întâi, și ca vechime, și ca număr, și ca așezare în zona marelui fluviu. Toponimia țării, pe lângă statisticile ce se pot urmări mai ales dela 1828 încoace, mărturisește și ea aceasta. Din cele 3409 nume topice, înregistrate în hărți imediat după războiul româno-ruso-turc, 62% erau nume turco-tatare, 33% românești și abia 5% de alte origini, dintre care cele bulgărești nici un procent întreg. Când au luat Bulgarii, în acelaș an, Dobrogea nouă, au găsit acolo o toponimie aproape exclusiv turcească, afară de câteva nume de alte origini, lângă Dunăre și Mare, dintre care cele bulgărești nu reprezentau nici un sfert de procent. Aci numericește Musulmanii aveau majoritatea covârșitoare; „călătoriai prin Deliorman ca 'n temeiul țării turcești”, și nu numai acolo, dar și 'n alte ținuturi ale Bulgariei orientale, unde totuși, mărturiile medievale afirmă — din Balcani până în Dunăre și Mare și dela gurile Du-

nărei până aproape de Constantinopole — o mare mulțime de „Vlahi pontici”, păstori, plugari, pescari și războinici.

După statistica din 1930, Românii au în toată Dobrogea majoritatea, cu 44,2%; Bulgarii abia reprezintă 22,7%; Musulmanii 21,2%; Lipovenii și Ucrainenii 3,4%; Germanii 1.5%; iar celelalte minorități, la un loc, 7%.

În județul Tulcea noi reprezentăm un procent de 62,6%; Bulgarii abia 10.6%.

În județul Constanța noi aveam 66,2%; Bulgarii abia 8.9%.

În Cadrilater însă, la 1940, noi avem 29%, Bulgarii 39%.

Această sporire a elementului bulgăresc în Dobrogea nouă se datorește colonizării recente realizate între anii 1878—1913, în scurtul episod de stăpânire politică bulgară, când și vre-o 40 sate și-au schimbat vechile lor denumiri musulmane. Nu e nevoie să mai stăruim aci asupra dovezilor de așezare recentă a vecinilor noștri în Cadrilater, care, prin urmare, nu se poate considera drept un pământ strămoșesc al lor. *Bulgarii nu sunt autohtoni în Cadrilater.* Dovezile au fost produse din belșug de înșiși specialiștii bulgari și slavi, istorici, geografi, etnografi, filologi, călători, cum ar fi un Miletici, Ișirkof, Kanitz, Jirecek, L. Niederle și alții. E destul să amintim concluzia la care s’au oprit, că, dela linia Rusciuc-Varna până la gurile Dunărei, ei n’au găsit nicăieri o populație bulgărească veche, — băștinașii fiind, de sigur, reprezentați în zona Dunăreană de Români; la malul Mării de Găgăuți și de Greci; iar în interior, de Musulmani.

Dacă momentan avem un dezavantaj în Cadrilater, acesta s’ar putea vindeca printr’o colonizare științifică susținută, pe urma emigrării benevole a elementului musulman și, eventual, printr’un schimb de populație cu Bulgarii, în a căror țară, prin regiunea Vidinului, în lungul Dunărei, în regiunea Vrața și în alte părți, trăiește o importantă populație românească. Cei fără

rădăcini într'un ținut, pe care l-au ocupat de curând, mai ușor se pot desrădăcina de cât o populație cu un trecut secular, cum ar fi Turcii din Dobrogea, sau Românii de pe malul drept dunărean. În felul acesta s'ar putea asana definitiv o graniță de care se leagă atâtea tulburări și s'ar putea stabili raporturi de bună vecinătate cu un popor ,cu care n'ain mai arvea nimic de împărțit.

Drepturile unui popor asupra unui ținut se judecă și după opera *civilizatoare* realizată de acel popor în acel ținut. Contemporanii noștri mai în vârstă, cari au străbătut Dobrogea la diferite date, își pot da seama de enormele progrese înfăptuite acolo sub stăpânirea românească. Dintr'o țară pustiită de războaie, cu o slabă densitate de populație (7—8 loc .pe km.²); cu sate mici, sărăcăcioase și rare și cu târguri mizerabile, de aspect oriental ; fără drumuri și poduri și fără instituții necesare unei culturi mai înalte, — Dobrogea este astăzi o provincie în care se simte civilizația. Ea a căpătat un port însemnat, Constanța, care, prin cifra afacerilor, stă pe acelaș plan cu marile porturi din Occident ; un pod măreț peste Dunăre, minunea aceea de oțel dintre Fetești și Cernavodă ; canale de legătură între limane, lagune și Dunăre pentru înviorea pescuitului ; stațiuni balneare și climaterice la coasta mării, riviera românească, unde, într'un timp așa de scurt, au răsărit un șirag de orașe; sate mari și înstărite, cu biserici monumentale ; școli superioare și speciale ; o viață economică înfloritoare ; siguranța averii, vieții și onoarei, de care a dus lipsă atâtea veacuri ; lucrări tehnice mari în construcție ; în fine, numeroase binefaceri ale unei civilizații, la fel cu care Dobrogea, în viața sa multiseclară, nu s'a împărțășit de cât în mai slabă măsură o singură dată ; sub stăpânirea romană. Iar această operă civilizatoare în curs de desfășurare și într'un ritm destul de viot, este și ea un titlu de mândrie, care pledează pentru drepturile poporului român asupra provinciei dela mare.

Toate bune. Se pune însă o ultimă întrebare : *cum se simte poporul ce trăiește în această Dobrogea? Ce zic minoritarii?* Căci Dobrogea, prin rolul îndelungat ce l-a avut, de drum al invaziilor și al armatelor între stepele ponto-caspice și Mediterana orientală, ca și prin evoluția sa istorică, a ajuns până în zilele noastre ca o țară cu multe frânturi de neamuri. Așadar, ce gândesc și ce simt aceste minorități față de majoritatea românească și față de stăpânirea politică românească? Nu mică va fi, cred, surpriza unora, când vor auzi mărturii spontane chiar din pama lor, publicate, nu de mult în cel mai vechiu și mai însemnat ziar al provinciei, în „DOBROGEA JUNĂ”.

Să începem mai întâi cu Musulmanii. Pot fi crezuți pe cuvânt ! Dacă ar fi să iau dela această populație patriarhală, onestă și ospitalieră un semn care să-i caracterizeze mai bine sufletul, aș lua, de sigur, salutul său în trei etaje. Cu o ușoară aplecare a corpului înainte, cu multă demnitate, evlavie și respect, musulmanul te salută, ducându-și palma întinsă la piept, la gură și la frunte. Această însemnează : ceea ce am în inimă, am și în gură și în cap. Un salut mai semnificativ și mai frumos nu cunosc din toată etnologia, la nici un popor de pe suprafața planetei.

Musulmanii aceștia ne fac un dar dintre cele mai frumoase și ne dau un argument dintre cele mai solide. Iată ce mărturisesc un baș-muftiu : Etem Curt Mola; un locotenent-colonel, comandant al gărzilor naționale : Ali Murtaza ; un fost consilier județean : Suleiman Abdul Hamid și un intelectual : M. H. Fazâl :

Spicuesc câteva afirmări mai importante :

„Turcii și Tătarii formează în Dobrogea un singur popor și, încă din primele zile ale reanexării Dobrogei la Patria-mamă, s’au atașat cu trup și suflet poporului român, *afirmând, prin loialitatea lor față de statul român că Dobrogea e vechiu pământ românesc, care de drept și de fapt revine Românilor*”.

„Ca o consecință firească a calităților lor de oameni de ordine și pentru a arăta loialitatea lor față de Statul

român, Musulmanii din Dobrogea au manifestat încă dela început dragostea lor pentru armata țării. Musulmanii de vază au înțeles că în nici o profesiune nu pot arăta mai mult atașamentul lor față de statul și poporul român decât în cariera de sacrificiu — cariera armelor. De aceea, cele dintâi școli pe care le-au urmat fiii musulmani au fost școlile militare”.

„Devotamentul lor și l-au arătat cu prisosință în campania din 1913 și în cea din 1916, când au alergat cei dintâi la chemarea Țării, la unitățile lor, fiind gata pentru orice sacrificiu pentru interesele și apărarea Patriei. Mulți dintre ei nu s’au mai întors acasă la satele lor dobrogene; ei și-au găsit moartea eroică pe câmpurile de luptă, alături de camarazii lor Români. De aceea, de ziua eroilor, se pomenesc și numele lor”.

„Turco-Tătarii au dat dovadă de înțelegere și recunoștință față de statul și poporul român, când au hotărât definitiv de a nu se socoti ca minoritari ci ca niște adevărați cetățeni români de religie mahomedană, ca un corp solidar cu marea masă a poporului român”.

„Astăzi, ca plugari buni, ei reprezintă un popor de ordine, care s’a adaptat la cultura și civilizația românească” pentru a contribui, în aceste timpuri grele, prin munca lor cinstită, credința în Dumnezeu și solidaritatea în jurul Tronului, la întărirea și înălțarea scumpei noastre Patrii”. (L. Col. Ali Murtaza). Acestea sunt cuvintele unui militar tătar.

Afirmând recunoștința Musulmanilor pentru grija părintească a statului român față de cultul și tradițiile musulmane; pentru clădirea măreței moschei Regele Carol I din Constanța; pentru deschiderea porților tuturor școalelor, în special a școalelor militare, fiilor de Musulmani; pentru înființarea unui organ de conducere superioară a cultului musulman; pentru înființarea unui seminar turcesc la Babadag, mutat apoi la Megidia și pentru alte binefaceri, — baș muftiul Etem C. Mola declară că „România este țara unde cei cu limbă și religie diferită găsesc tratamentul cel mai ci-

vilizat posibil" și încheie cu aceste frumoase cuvinte : „Dumnezeu să reverse binecuvântarea și bunătățile sale asupra scumpei noastre patrii, România, și să aibă în paza sa pe Majestatea Sa Regele Carol II.

Iar fostul consilier județean Suleiman Abdul Hamid declară categoric: „Noi nu vrem și nu putem să fim minoritari”. „În vocabularul nostru, termenul acesta nou, născocit după războiu, nu există”. „A spune că nu vrem să fim minoritari, ar putea însemna că ne-am gândit vreodată să fim și cumpănind avantajile și dezavantajile, am fi ajuns la concluzia că nu este bine să fim minoritari”. „În realitate noi nici nu ne-am gândit vreodată că am putea fi minoritari. Mai mult decât atât, cel puțin până la război, n'am fi putut crede că în România cineva s'ar putea socoti minoritar. Calitatea de minoritar noi o socotim una dintre noutățile aduse de războiu, o noutate cu care firea conservativă a Turcului din Dobrogea nu se poate împăca”. „Noi suntem Români cari ne iubim patria cu aceeași căldură, cu același spirit de sacrificiu ca și Românii cari vorbesc românește: ne rugăm lui Dumnezeu pentru țară cu aceeași căldură, — limba în care ne rugăm fiind singura deosebite”. „Și dacă ne dăm seama că Dobrogea nu poate progresa de cât ca provincie românească ; dacă ne dăm seama că din atâtea puncte de vedere Dobrogea este și nu poate să fie decât românească, — sentimentul nostru devine cu atât mai solid, cu atât mai adânc, cu atât mai natural. Părinții noștri au apucat vremurile tulburi ale Dobrogei. Sfârșitul vieții lor l-au trăit însă binecuvântând statul care le-a adus liniștea, siguranța vieții și a gospodăriilor lor, dreptatea și egalitatea în fața legilor, libertatea cultului și așezămintelor și mai presus de toate, administrație blândă și omenie în toate. La această omenie românească Turcii din Dobrogea n'au rămas nesimțitori, ci au răspuns cu aceeași omenie. Așa fiind, o chestiune a minorității turcești din Dobrogea a fost înlăturată de la început”. „Aspectul nostru politic a fost acela al unei

populațiunii românești de limbă turcă". „Noi nu suntem străini, nu suntem minoritari ; noi suntem Români ; Români prin simțire, prin convingeri ; Români prin viața noastră ; Români prin scopul suprem al vieții noastre !”

Așa gândesc și simt Musulmanii din Dobrogea față de Români și de România.

Lipovenii în Statul Român

de

TERENTE LISOV

Președintele Comunității Lipovenilor
din Jud. Tulcea

În mozaicul de naționalități din care se compune neorodul dobrogean, Lipovenii nu sunt cei mai numeroși, dar nu sunt atât de neînsemnați, încât glasul lor să nu fie spus acum, când din partea celorlalte naționalități, care locuiesc în Dobrogea, se arată încă odată simțimintele ce le avem cu toții față de mama noastră România.

Fugiți din Rusia de aproape două sute de ani, din cauza prigoanelor religioase pe care stăpânirea rusească le îndrepta împotriva lor, Lipovenii au crezut și au sperat să găsească în Dobrogea libertatea de a-și păstra credința lor, așa cum înțelegeau ei.

Până la 1878, traiul lor în Dobrogea a fost supărat de multe războaie și năvăliri ale armatelor rusești sau turcești care treceau pe aici.

Foarte mulți dintre străbunii noștri au fost luați de

aceste armate și au fost condamnați la moarte, la Moscova sau în alte orașe rusești.

Multe gospodării au fost distruse și multe familii au fost risipite din cauza acestor războaie.

După războiul din 1878, Dobrogea trecând în stăpânirea României, Lipovenii au putut în sfârșit să găsească liniștea, pacea și libertatea pentru care părinții lor își părăsiseră încă cu un veac înainte casele și satele lor din Rusia.

Mai mult decât atât, Statul Român a înțeles să se poarte cu noi în așa fel, încât să ne simțim absolut la noi acasă, să nu ne simțim de loc străini.

Lipovenii din Deltă și din Dobrogea s'au bucurat, din prima zi a stăpânirii românești, — de toate drepturile.

Ei au avut și au cea mai largă libertate de a-și exercita cultul lor religios, de a-și păstra vechile lor obiceiuri și tradiții, de a-și vorbi limba lor părintească, de a-și trăi traiul așa cum l-au apucat din părinți.

Copiii Lipovenilor au putut intra în școlile românești și unii dintre ei au ajuns astăzi să ocupe posturi de multă încredere în slujba statului român, alții au ajuns profesori și funcționari.

În ce privește restul, Lipovenii noștri, cari se ocupă, după cum se știe, cu pescăria și cu agricultura, se bucură de generala bună stare a gospodăriilor lor; ba ne putem mândri cu faptul că, din acest punct de vedere, Lipovenii sunt superiori multora.

Iar pentru acei cari s'au îndreptat spre comerț, ordine, pacea și dreptatea, așezate odată cu stăpânirea românească, au făcut ca afacerile lor să meargă bine și ei să fie mulțumiți, astfel că mulți Lipoveni sunt astăzi negustori.

Lipovenii sunt în general oameni bine situați; ei se bucură de toată considerația concetățenilor lor Români sau de alte naționalități. Ei au ocupat și ocupă demnități, au fost și sunt primari, consilieri comunali și județeni; în fine, s'au bucurat întotdeauna și se bucură de toate drepturile pe care le au cetățenii români.

Autoritățile românești s'au purtat și se poartă cu noi Lipovenii cu toată blândețea, cu toată încrederea, cu toată dreptatea.

Nimeni, niciodată nu s'a gândit să facă vreo deosebire între noi și ceilalți cetățeni și nimeni nu s'a gândit vreodată să ne considere străini.

De aceia și noi am răspuns și răspundem cu drag și cu însuflețire la chemarea țării.

În războiul cel mare, Lipovenii au luptat alături de ceilalți fii ai țării, până la izbânda din urmă, până la întregirea neamului, nedându-se înapoi și bucurându-se ca și ceilalți de îndeplinirea idealului național.

Cum să nu avem asemenea sentimente față de această țară, când ea, prin lucrările pe care le-a făcut în Deltă, prin canalele săpate aci, a dat Lipovenilor, cari sunt majoritatea pescari, posibilitatea unei vieți economice înfloritoare ?

La Vâlcov, la Jurilofca, pe toată apa Dunărei și a mării, Lipovenii noștri pescuesc în liniște, ocrotiți de legile românești, câștigându-și cinstit și în pace pâinea și existența.

Peste tot, în județul Tulcea, satele lipovenești se bucură de administrația omenească și cinstită a statului român.

Casele noastre, gospodăriile, familiile, bisericile sunt apărate: avem doctori, avem drumuri, avem de curând și o cale ferată, avem tot ce ne trebuie pentru a trăi, pentru a munci, pentru a asigura bătrânețile noastre și viitorul copiilor noștri.

Iar pe deasupra tuturor, avem libertatea, — libertatea pe care nicăiri pe lume n'am putea s'o avem așa cum o avem aci, în Dobrogea românească.

(Dobrogea Jună 30.III.940).

Biserica lipoveană din România

de

VICOL GAVRILOV.

Protoereu paroh, Tulcea

D. Terente Lisov a scris, în articolul ce a fost publicat în „Dobrogea Jună” acum câteva zile, că noi Lipovenii ne bucurăm în România, în afară de alte lucruri, de un bun pe care nicăieri în altă parte nu l-am putut avea. Acel mare bun este *libertatea*.

Părerea mea este că această libertate nu se vede în nici o parte mai bine decât în privința religiei și a bisericilor noastre.

Deși ne deosebim puțin de biserica de stat a țării românești, Statul român nu s’a gândit nici odată să ne facă vreo supărare, bisericile și preoții lipoveni bucu-

rându-se de acelaș respect din partea tuturor, ca și bisericile și preoții ortodoksi.

Nici nu se putea să fie altfel, fiindcă ne-am convins, dintr'o lungă viețuire la un loc, de firea îngăduitoare și deschisă a Românului.

Cum se putea oare ca noi, creștini, să nu ne bucurăm de libertate, când chiar credincioșii celorlalte religii, necreștine, se bucură nu numai de libertate, dar chiar și de protecția statului român?

Noi Lipovenii nu avem această libertate numai de formă, numai pe hârtie.

Noi avem libertatea religioasă de fapt și ca o dovadă despre aceasta sunt bisericile mari și frumoase care s'au înălțat în mai multe sate locuite de Lipoveni.

Aceste biserici mărețe au fost clădite cu contribuția locuitorilor Lipoveni; dar trebuie să recunoaștem că și Statul, fie prin prefectura jud. Tulcea, fie altfel, a înțeles să ne ajute cu bani, cu teren, sau cu material de construcție.

Libertatea dată de Statul român Lipovenilor a fost atât de mare, în ce privește religia, încât noi avem chiar și mănăstiri.

Mai mult decât atât, avem episcopi și un mitropolit.

În privința aceasta, ne amintim cu toții că acum câțiva ani, când între Lipoveni erau certuri pentru alegerea mitropolitului, guvernul român a avut o atitudine care pe noi ne-a mulțumit pe deplin.

Țin să recunosc și pe această cale că înțelegerea și pacea la care am ajuns la această alegere se datoresc în foarte mare măsură reprezentantului guvernului român, inspectorul general administrativ Nic. Rădulescu Dobrogea, astăzi secretar general al Ținutului Marea de la Constanța.

Cu tactul său deosebit, ținând cumpăna dreaptă între tabere, acest înalt demnitar a știut să facă astfel încât pacea să se coboare în sufletele răvășite ale tuturor Lipovenilor.

Spațiul nu-mi îngăduie și eu nu sunt scriitor pentruca

să aştern cu meşteşug toată situaţia bisericii lipoveneşti din România.

Cred însă că nici nu este nevoie de aceasta pentru ca să dovedesc că biserica noastră se bucură de aceeaşi situaţie ca şi celelalte biserici.

Că preot nu pot încheia aceste rânduri decât sfătuind pe credincioşii bisericii lipovene să răspundă la bunătatea pe care le-a arătat-o şi le-o arată întotdeauna statul român, cu ascultare şi cu dragoste.

Eu ştiu că ei sunt şi astăzi recunoscători faţă de statul român şi cunosc sentimentele lor faţă de ţara românească.

Li sfătuiesc ca şi mai departe să rămână aceeaşi fii buni ai ţării, orice s'ar întâmpla, orice li s'ar spune, orice li s'ar şopti.

(Dobrogea Jună, 2. IV. 940).

Cuvântul unui german din Dobrogea

de

HELMUTH LEIER,
Mare agricultor, Cobadin.

Noi, Germanii dobrogeni, n'avem nici un motiv să ne înregimentăm într'un partid politic german. Datoria noastră este ca, mergând înainte, pe drumul bătătorit de părinții noștri, să ne vedem de gospodăriile și de treburile noastre, continuând a fi și mai departe cetățeni loiali și elemente de progres și de civilizație în această provincie în care statul român face atâtea sacrificii și depune atâtea eforturi pentru binele comun al tuturor populațiilor conlocuitoare, cărora le acordă același binevoitor și omenos tratament.

Din primele zile ,odată cu concetățenii lor Români, Germanii din Dobrogea au intrat în rândurile Frontului Renașterii Naționale, înțelegând că aci era de mult locul lor.

Pentru ce, oare, ar fi făcut Germanii Dobrogeni altfel?

N'au ei școlile și bisericile lor?

N'au ei viața lor culturală și sufletească proprie, pe care nimeni nu s'a gândit să le-o stingherească?

Pentru întregirea acestei țări, în războiul cel mare, n'au murit oare, în rândurile armatei române, atâția Germani Dobrogeni?

Pentru ce oare nu s'ar fi identificat Germanii din Dobrogea cu aspirațiunile poporului românesc și pentru ce ar putea crede cineva că rosturile lor sunt altele decât acelea ale tuturor Românilor, decât rosturile Statului român?

Ce interes ar avea Germanii din Dobrogea să meargă pe alte drumuri?

Germanii Dobrogeni, cred eu, nu mai au de mult nevoie de declarațiuni și asigurări festive pentru a-și exprima devotamentul lor față de România.

Astfel, după cum nici un Dobrogean nu se consideră alta decât Român, noi ne socotim și ne simțim Români.

În vremurile de astăzi, noi ne simțim bine în marea familie românească, și am considera drept cea mai mare nenorocire cazul în care, peste voința noastră, noi n'am mai face parte din ea.

Așa încât, ca să închei cu un cuvânt pe care l-am mai scris tot aci, treburile Dobrogei românești sunt treburile noastre și în treburile noastre dorim și cerem să nu se amestece nimeni, oricine ar fi, ori de unde ar fi.

(Dobrogea Jună, 25. V. 940).

Germanii din Dobrogea

de

EMANOIL KREIS,

Protopop romano-catolic al Ținutului Marea.

Războaiele îndelungate, conduse în țările germane înainte de 1800, au produs o sărăcire economică și socială foarte pronunțată. Această ocazie a întrebuințat-o Caterina II-a a Rusiei, ca să cheme populația germană, greu lovită, să se așeze în ținuturile rusești. Atât Caterina a II-a cât și țarul Alexandru I au făcut coloniștilor germani promisiuni seducătoare, așa încât mulți Germani și-au părăsit patria și căminul lor, plecând în Rusia țaristă (Crimeia, Basarabia). Promisiunile făcute de țarii Rusiei au fost puse în practică. Astfel primea circa 60 până la 80 ha. pământ arabil fiecare familie care se ocupa cu agricultura. Membrii familiei și urmașii au fost scutiți de impozite pe 10 ani și n'au fost obligați la serviciul militar.

O mare și bună impresie a făcut, fără îndoială, libertatea religioasă și culturală absolută, așa încât în curând Germanii coloniști aveau biserica și școala lor.

Acești factori apoi au fost cari au menținut limba și obiceiurile poporului german emigrat, ferindu-l de amestec străin. Poporul a știut și priceput imediat că trebuie să se strângă împrejurul preotului și al învăță-

torului, pentru a se menține neatins în limba, tradiția și religia sa.

Germanii așezați în Rusia au originea lor din Würtemberg, Bavaria, Alsacia, Lorena, etc. — ceeace dovedește dialectul lor.

Cam în 1814—18 coloniști se așează în Basarabia și de aci pleacă spre Dobrogea (1840), unde se împart în diferite sate pe atunci turcești. Și aci, ca și în altă parte, se adeverește caracteristica geniului german oriunde pătrunde și anume transformarea satelor urâte, neîngrijite, neestetice, în sate model, cu străzile drepte, casele spațioase, înalte, curate, cu curți îngărdite, pomi roditori, cai frumoși, vaci bine întreținute, păsări frumoase, grădini, curți cu flori și zarzavaturi, iar la câmp o muncă chibzuită, pământ bine lucrat, — dând în fine populației băștinașe un exemplu de buni gospodari. Și astăzi vezi caracteristica satelor germane din Dobrogea, care îți fac o impresie cât se poate de plăcută.

Fericită a fost alipirea Dobrogei de Regatul vechiu, pentru coloniștii germani, căci de acum încolo au putut lua contact mai întâiu cu elementul românesc, cu care colonistul german a observat imediat că poate trăi în pace și cu folos.

Caracterul blând al Românului se potrivește de minune cu caracterul liniștit și prudent al Germanului dobrogean.

Astăzi Germanii din Dobrogea sunt mândri de a fi cetățeni ai României Mari.

Familia germană dobrogeană este numeroasă. Are copii mulți, sănătoși și bine desvoldați. Sunt comune în care numărul de 10 sau 14 copii este ceva bine cunoscut. Tatăl familiei este adevăratul cap, de care ascultă copiii, chiar dacă au ajuns și ei la vârstă înaintată, având și ei la rândul lor copii mulți.

Avortul și divorțul nu există la ei. Sfințenia căsătoriei este ținută cu cea mai mare venerație.

Populația germană dobrogeană n'a putut să se plângă niciodată de lipsa exercitării cultului ei.

Conștiința religioasă a fost și este respectată de au-

toritățile românești și aceasta cu cea mai mare atențiune.

Deasemenea și limba germană se predă regulat în toate comunele cu o populație de origine etnică germană.

Autoritățile române sunt întotdeauna dispuse să rezolve în mod echitabil orice cerere pentru cultura poporului.

Germanii dobrogeni au înțeles toate acestea și s'au arătat întotdeauna cetățeni loiali, cinstiți și disciplinați. Și ori de câte ori țara i-a chemat sub drapel, ei s'au prezentat cu entuziasm și cu dragoste pentru Rege și Patrie.

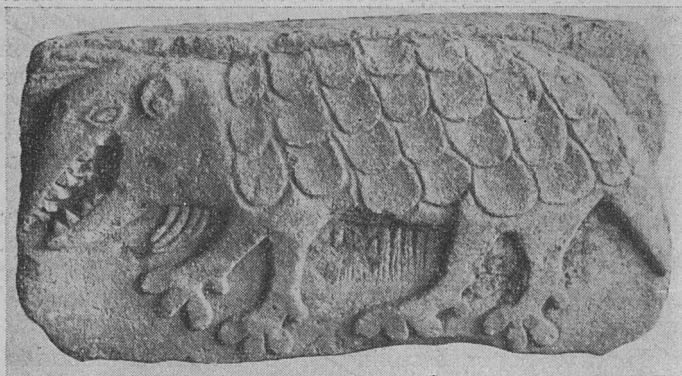
Fiind un popor disciplinat și cu simțământ monarhic, au dovedit tuturor că știu să-și iubească Regele și Țara, neluând niciodată parte la mișcări, care nu sunt la locul lor — și asta este iarăși o mare calitate a lor.

Nu știu dacă o altă populație etnică (minoritară) a corespuns așa de iute și cu atât bun simț la chemarea Regelui pentru F. R. N. ca Germanii din Dobrogea, înscriindu-se cu miile la această imperioasă chemare pentru consolidarea scumpei Români.

Germanii dobrogeni, conștienți de libertate absolută în orice privință, de un traiu bun ca nicăeri altundeva, legați de ogoarele lor, de mormintele strămoșilor lor, de bunele sentimente ale Guvernului Român, își vor face datoria lor față de Patrie și Tron în orice împrejurare.

Eu însumi ca fiu al Dobrogei, născut și crescut aci, sunt mândru de a fi cetățean român prin naștere și-mi iubesc Regele și Dobrogea — iar ca mine sunt toți la fel.

(Dobrogea Jună, 17. IV. 940).

Bulgarii nu sunt „Minoritari“

de

GH. COLEF,

Absolvent al Academiei de înalte studii comerciale

Imediat după întemeierea Frontului Renașterii Naționale, Românii de origină bulgară din Dobrogea au întocmit o petiție și s'au înfățișat într'o delegație d-lui Ministru al Minorităților, cerând cu stăruință și cu argumente, care au fost găsite întemeiate în cea mai mare parte, ca Bulgarii să nu fie considerați „minoritate”. Gestul acesta — a cărui valoare nu poate scăpa nimănui, pentru că a fost spontan și pentru că arăta, pe lângă sentimentele și interesele petiționarilor, a trecut aproape neobservat, fiindcă în jurul lui nu s'a brodat nici o reclamă și nici nu s'a bătut nimeni în piept, mândrindu-se cu el. Manifestațiile mari trăesc prin ele înșile. De aceea nu simt necesitatea să fie trâmbițate....

Intr'adevăr, Bulgarii din Dobrogea nu pot să fie so-

cotiți minoritari, în primul rând pentru că n'au cerut aceasta. Sau, cum a spus atât de frumos d-lui Ministru al Minorităților, unul din delegați, în vorbirea lui simplă: „De ce să ni se ia ceea ce avem de 61 de ani: egalitatea cu Românii în obligații și drepturi? Înțelegem să ni se dea, dar nu să ni se ia”.

Bulgarii din Dobrogea au fost considerați întotdeauna ca Români și au participat în egală măsură la viața țării și la dezvoltarea Dobrogei, acordându-li-se toate drepturile și cele politice. Ceea ce s'a realizat aci dela reanexare și până astăzi, s'a petrecut sub ochii lor și cu leala lor contribuție directă. Pe vremea când nu exista „Liga Națiunilor” și nici pactul internațional al minorităților — deci pe vremea când acei cari nu aveau origina națională românească, erau la libera dispoziție a statului fără nici o altă protequire — România, fără să facă vreo deosebire între diferitele seminții care conlocuiau în Dobrogea le-a îmbrățișat pe toate cu aceași dragoste, așa cum cu dragoste a reprimat la pieptu-i pământul dobrogean. Pământ și oameni erau una!

Din această largă și adânc înțelegătoare atitudine a împrejurărilor și oamenilor, s'a născut în indivizi, ca și în masse, un deosebit sentiment de recunoștință și o totală integrare la viața patriei.

În toată Dobrogea comunitățile bulgare au activat în libertate și rodnic; bisericile bulgare au chemat cu acelaș glas de clopot credincioșii la reculegere, iar școlile bulgare au continuat să trăiască și să dechidă minților copiilor nu numai drumul în viață, dar și înțelegerea limpede asupra situației. Prin urmare, tot ceea ce formează personalitatea morală a individului — libera manifestare etnică, credința și lumina cărții — au fost respectate în întregime în Dobrogea românească.

Nici o silnicie, nicăeri. Fiecare se simțea la el acasă, iar casa lui era România...

Se putea oare ca această libertate completă să nu atragă definitiv și să deprindă pentru totdeauna pe

Bulgarii cari, cunoscând astfel de viață, nu concepeau alta, oricare ar fi fost ea?

Negustorii bulgari din Dobrogea și-au văzut comerțul lor liber și legăturile lor cu străinătatea slobode.

Mai mult încă — și acest capitol înseamnă o discuție mai mare și mai documentată, decât limitele articolului de față — prin dezvoltarea firească a Dobrogei, care devenea locul de trecere a tuturor bogățiilor României, comerțul în general a înflorit, iar comerțul nestânjenit al negustorilor bulgari a urmat aceeași frumoasă cale. Prin urmare o viață nouă și plină.

Familiile bulgare și-au păstrat viața lor intimă, fără a-și întrerupe legăturile pe care le aveau dincolo de granițe. Nimeni nu a împiedicat vreodată aceste firești raporturi. În cursul vremii, apropierea dintre Bulgari și Români a luat o astfel de dezvoltare, încât pe deoparte familiile s'au înrudit în chip firesc, iar acei cari erau dincolo de granițe, auzind și cunoscând viața de aici, au venit în Dobrogea, au deschis comerț, au intrat în școli, au întemeiat familii. S'au făcut cu toții o apă și-un pământ.

În satele bulgare din Dobrogea viața, obiceiurile, portul, limba, au fost respectate de atunci și până astăzi. Iar cazurile în care nu numai Bulgarii au învățat românește, dar și Românii au învățat bulgărește, sunt atât de numeroase, încât au devenit banale.

Pe de altă parte, școlile și instituțiile de cultură ale statului n'au făcut nici o restricție în admiterea elementelor de origine bulgară. Astfel s'a ajuns la situația frumoasă că pretutindeni în România activează intelectuali de origine bulgară (doctori, avocați, ingineri, arhitecți, profesori, chiar ofițeri, etc.) proveniți din Dobrogea. Aceste elemente luminate sunt dovada cea mai sigură și mai vorbitoare a politicei pe care România a dus-o în Dobrogea.

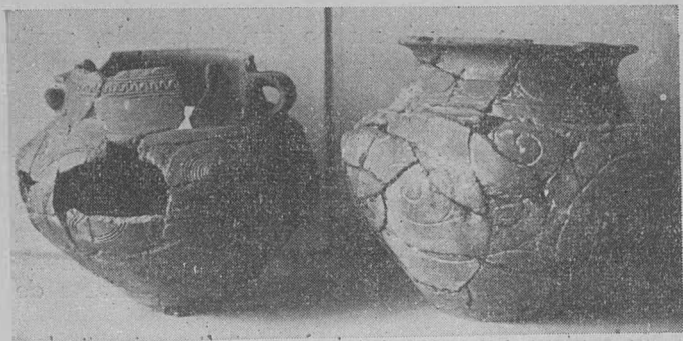
Privind problema nu din punctul de vedere al statului român, ci al intereselor noastre, ale Românilor de origine bulgară din Dobrogea — prin urmare strict și nedezmînțit egoist — putem spune că NU SUNTEM

MINORITARI, pentru că nu ne lasă interesele, sentimentele, viața și legăturile noastre, ca să fim astfel. Suntem Români. Atât și nimic mai mult.

Am dovedit aceasta întotdeauna și în toate împrejurările vieții noastre. O dovedim zilnic. Contribuim la viața țării cu înțelegere și pasiune, pentru că este țara noastră. *Ne facem datoria în fiecare clipă și în fiecare clipă suntem gata să ne jertfim pentru Țară și pentru Regele nostru. Ascultăm glasul României cu tremurătoare emoție și-i urăm chemarea cu entuziasm de jertfă.*

Nu suntem, nu vrem, nu trebuie să fim minoritari.

(Dobrogea Jună XXXVI. 19).

Cuvântul unui negustor bulgar

de

ION TUDOR IVANCIU,

Comerciant, Constanța.

Dacă noi, Dobrogenii de origină bulgară, nu primim să fim socotiți minoritari, avem un motiv foarte puternic și pe care ne dă mână să-l spunem, pentru că întotdeauna noi am avut libertatea de a spune tot ce gândim și pentru că acest motiv este curatul adevăr.

Cum putem noi să ne socotim minoritari, adică străini, când nimeni până acum, nici statul, nici vreun particular, n'a făcut nici o deosebire între noi și Românii de sânge?

Când în țara aceasta noi am avut tot ce am dorit, când Românii de sânge n'au trăit mai bine decât noi, ce-am putea folosi din aceea că am fi minoritari?

Plugarul bulgar își vede de ogorul lui ca și plugarul român; pentru amândoi câștigul și greutatea sunt la fel; negustorul bulgar își poate vedea nesupărat de negustorie ca și negustorul român, grec ori turc; când a-

vem școli și biserici bulgărești, cam ce-am mai putea dori, încât să fie nevoie să fim minoritari?

La ce ne-ar folosi?

De aceia nu vrem și nu putem să ne socotim minoritari.

Trăim în Dobrogea, *ne simțim una cu Românii de sânge și alcătuim cu ei aceeași familie.*

În ce ne privește pe noi, negustorii de origină bulgară din Dobrogea, ca oameni și ca negustori, noi ne dăm seama că, Dobrogea fiind românească, afacerile noastre progresează.

Statul Român, având interese mari în Dobrogea care este eșirea lui la Mare, a făcut aci porturi, căi ferate, sosele, a construit tot felul de clădiri și investit capitaluri mari în o mulțime de lucrări.

Cea mai mare parte a materialelor folosite la construcțiile statului în Dobrogea este furnizată de noi, negustorii localnici, fără deosebire de naționalitate ori de religie, comerțul nefăcând și neavând nici un interes să facă asemenea deosebiri.

Ne dăm seama că Statul Român trebuie să aibă deosebită grijă de Dobrogea, care este eșirea lui la mare.

Înțelegem că un popor de 20 milioane de locuitori poate revărsa spre malul mării, în fiecare vară, multe sute de mii de sezoniști, cari toți fac ca comerțul nostru să salte, toți aceștia fiind consumatori direct sau indirect.

În afară de aceasta, numai un stat mare, cu o populație numeroasă poate să colonizeze Dobrogea, cum a și făcut Statul român.

Din numărul cel mai al locuitorilor Dobrogei, noi negustorii n'avem decât de câștigat.

Iată motivele pentru care noi, ca Dobrogeni, înțelegem să conlucrăm frățeste cu populațiunea majoritară, spre binele nostru și al întregii populații dobrogene.

(Dobrogea Jună 5. III. 940)

„Cuvântul Dobrogenilor“

de

C. BRĂTESCU

Profesor Universitar, București

Drept încheiere, lăsăm să urmeze și „Cuvântul Dobrogenilor“, publicat în acelaș ziar, la 8 Iunie 1940, ca omagiu cu prilejul aniversării regale, cuvânt care ține locul unui adevărat plebiscit:

Trăim în timpuri deosebit de sbuciumate și de turburi. Tot ceea ce era valabil până acum și ceea ce astăzi încă este o realitate, poate fi pus în cumpănă. În furtuna care, pornită dintr'o parte, se întinde fără încetare în preajma noastră, alcătuirea omenirii trosnește din încheieturi. De nicăeri nu se zărește un petec de cer limpede, în care să se resfrângă nădejtile sfărâmate ale oamenilor de pretutindeni...

În asemenea împrejurări, orice gest de bărbătească atitudine — care să lămurească opinia publică, să combată o nezdruncinată credință și să confirme o în-

făptuire, care poartă în ea însăși forma statorniciei — este o datorie cetățenească și nu mai puțin o viriute națională. Deaceia, noi, cei mai jos semnați, FII AUTENTICI, AUTOHTONI ȘI DEVOTAȚI AI DOBROGEI — profesioniști liberi, funcționari superiori publici sau particulari, proprietari mari urbani și rurali, agricultori, comercianți și industriași, toți de sine-stătători — adresându-ne Provinciei și Țării, *ținem să afirmăm că singura atitudine pe care Dobrogea și Dobrogenii o avem în desbaterile internaționale, este vitalul nostru atașament la România, de care ne simțim legați prin înseși condițiunile noastre de viață, ca iarba de glia pe care crește.*

Suntem Români cu toții, pentru că România ne este țara și patria noastră; pentru că viața și interesele noastre sunt românești; pentru că românești sunt idealurile și visurile noastre; pentru că din adâncul vremurilor întotdeauna am trăit în comunitate cu locuitorii din câmpia dunăreană și de pe povârnișurile Carpaților; pentru că nimeni, niciodată și pentru nimic în lume nu ne poate desface sufletul, credința și simțămintele de noi, — simțăminte care s'au născut, au crescut și au înflorit pe acest pământ românesc.

Așa fiind, ne adresăm tuturor celor cari țin să ne cunoască cuvântul, încredințându-i că la granița maritimă a României, trăește un singur gând în ritmul inimilor noastre: CREDINȚA, MUNCA ȘI JERTFA, PENTRU NEAM, ȚARA ȘI REGE!

Urmează numeroase semnături.

(Dobrogea Jună, 8 Iunie, 1940).

Din toate aceste mărturii, a căror spontaneitate și sinceritate nu poate fi pusă la îndoială și care echivalează cu un adevărat plebiscit, se desprind două concluzii mai însemnate:

1) Că minoritarii noștri dobrogeni declară sus și tare că s'au identificat cu aspirațiile poporului român, că:

ruia îi poartă o deosebită recunoștință pentru marea sa ospitalitate și omenie;

2) Că ei nu vor să fie considerați ca minoritari, ci aparțin marelui familii românești, de care diferă numai prin limba maternă și, unii, și prin religie.

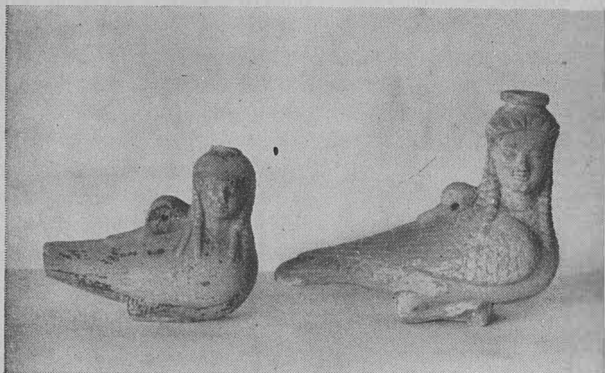
Ne apropiem de definiția naționalității, așa cum a fost dată de Ernest Renan: o chestiune de conștiință și de plebiscit.

Martori ai unei guvernări românești de peste 60 ani în provincia dintre Dunăre și Marea Neagră și împărtășindu-se din plin de toate binefacerile pe care le-a revărsat asupra lor străduința noastră continuă spre o civilizație mai înaltă, care a transformat această țărișoară, dintr'o pustietate într'o adevărată grădină, minoritarii dobrogeni recunosc, fără a li se cere, că nicăieri nu s'ar fi putut bucura de o libertate mai mare, de un tratament mai frățesc, de mai multă omenie, de posibilitățile unei vieți economice mai înfloritoare, ca în această binecuvântată Românie, pe care o doresc una și nedespărțită, socotind că ar fi pentru ei cea mai mare nefericire dacă împrejurările vitrege i-ar sili a trece sub o stăpânire streină.

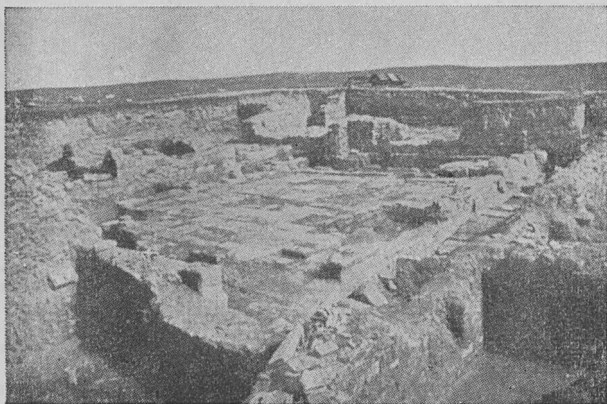

Vas scit în argint dela Hagighiol secolul V-lea și IV-lea înaintea
lui J. H. Muzeul Național de Antichități din București.

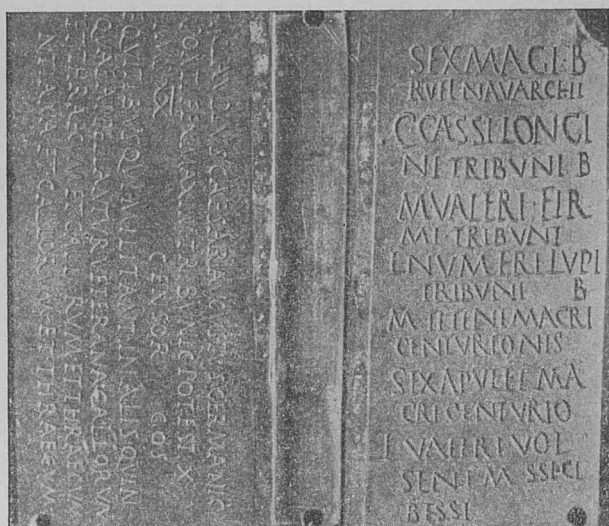
Vase mici din pământ ars din secolul VI înainte de J. H.
modelate în formă de sirene (Histria).

Histria : ruinele palestrului.

Pământ ars grecesc polychrom din sec. IV-lea în J. H.
găsit la Callatis.

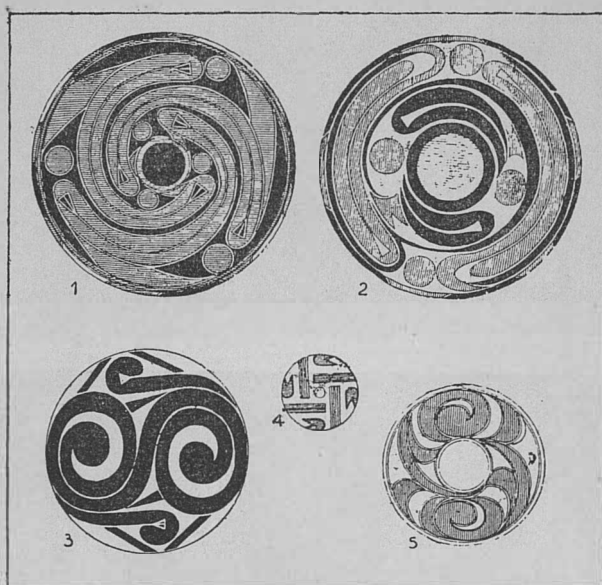
Cele două fețe ale unei diplome militare în bronz, dată în anul 54 după J. H., sub împăratul Claudiu, veteranului Romaesta Rescenti f. Spiurus (găsită la Ațmageaua-Tătărească).

Metopă reprezentând o luptă între un soldat roman și doi barbari de naționalitate germanică.

Metopă înfățișând două femei ădăce cu un copil. Sculpturi de pe monumentul triumfal ădă Adamclissi.

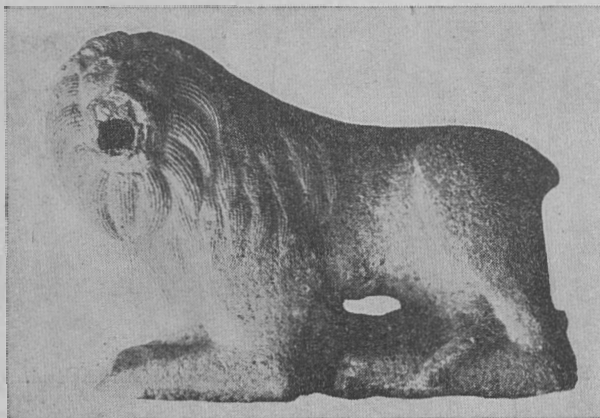
Ceramică pictată eneolitică dela Cernavodă
apartținând stilului Gumelnița A.

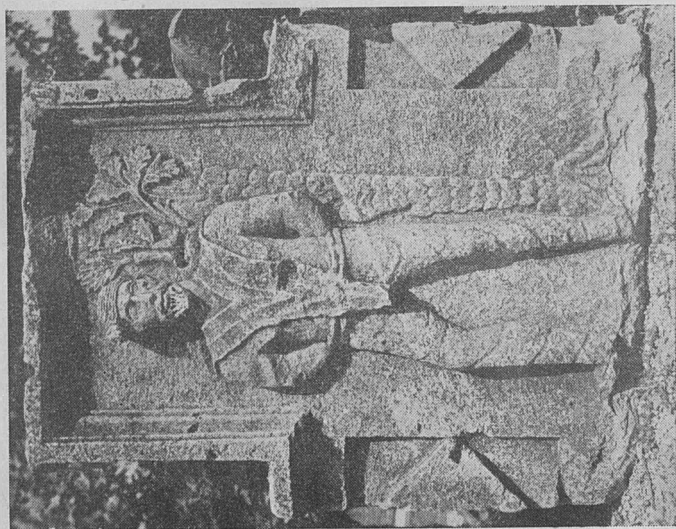
Metopă reprezentând un călăreț roman.
Sculptură de pe monumentul triumfal dela Adamclissi.

Columna lui Traian din Roma : scene reprezentând lupta
 contra Dacilor și Sarmăților în Moesia Inferioară, la
 începutul anului 102.

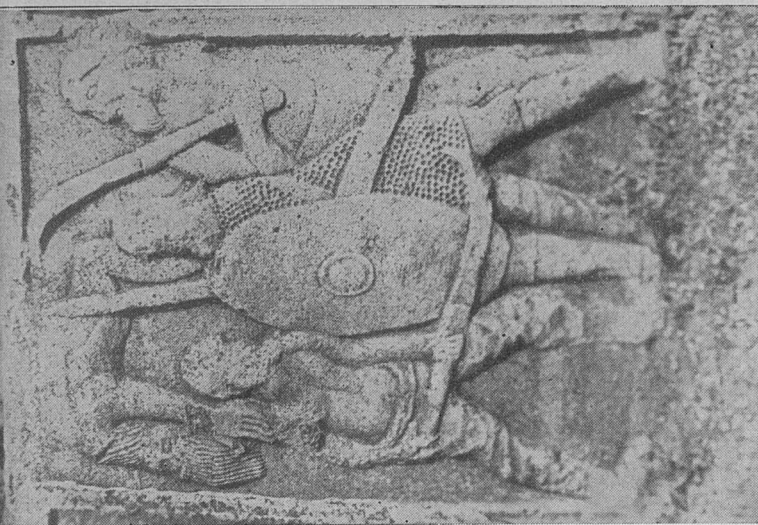

Ighiab în formă de leu provenind dela monumentul
 triumfal dela Adamclissi.

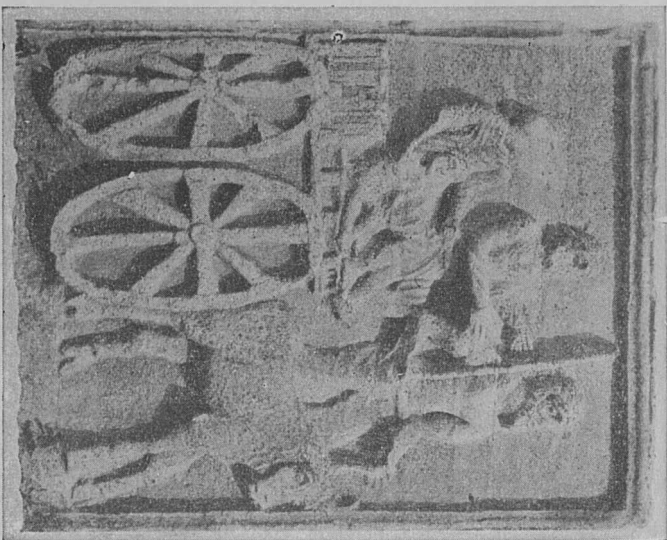
Crenel sculptat în relief reprezentând un prizonier
de origină germanică.

Sculpturi de pe monumentul triumfal dela Adamclissi.

Luptă între Romani și Barbari
germanici.

Sculpturi de pe monumentul triumfal dela Adamclissi.

Metopă reprezentând o familie
barbară refugiată.

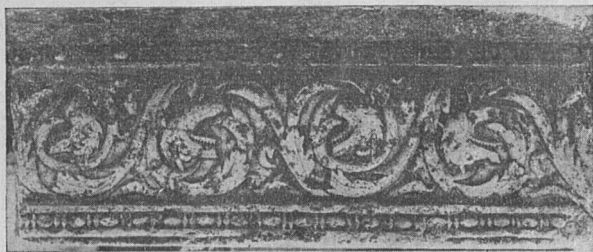
Sculpturi de pe monumentul triumfal dela Adamclissi.

Metopă înfățișând o turmă părăsită
de barbari.

Fragment din trofeul colosal care era pe vârful monumentului triumfal dela Adamclissi.

Fragment de friza cu motiv floral și cu capete de lupi (Monument triumfal dela Adamclissi),

Capidava : vederea marelui turn dreptunghiular.

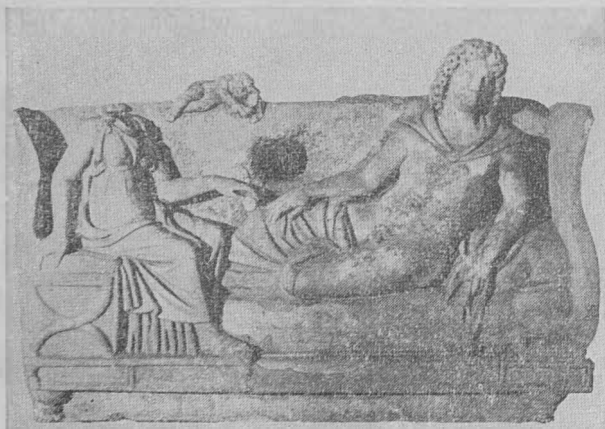
**Capidava : interiorul turnului din unghiul nordic
al fortăreței : construcție din sec. IV după I. H.**

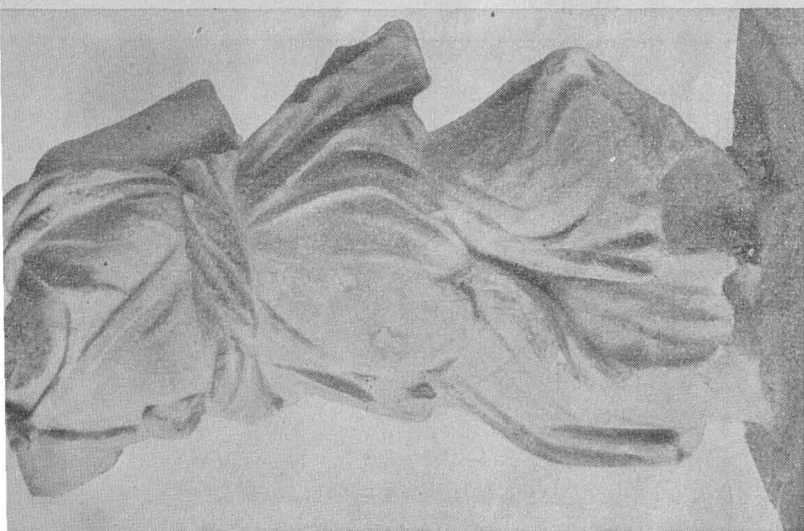
Tomis : Statue în marmoră a unui cetățean localnic :
sec. III-a după I. H.

Mască romană de bronz găsită la Carsium.

Durostorum : relief funerar în marmoră reprezentând mortul în înfățișare eroică.

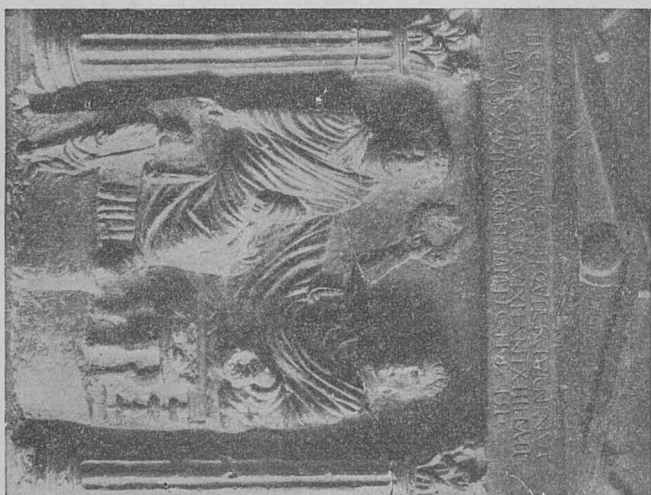
Tomis : torsul Dianei în marmoră :
epoca romană.

Icoană mitriacă găsită la Achunar
(împrejurimile Troesmisului).

Relief funerar a unui gladiator daco-roman

Relief funerar roman,

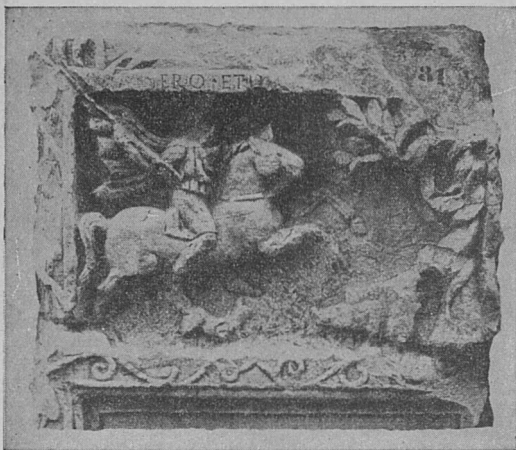

Eroul trac.

Relief reprezentând pe Hecat.

*

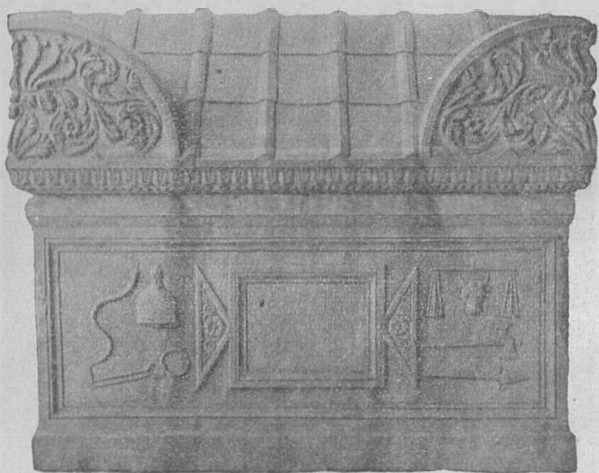
Tomis : jumătatea superioară a unei plăci
reprezentând pe cavalerul Trac.

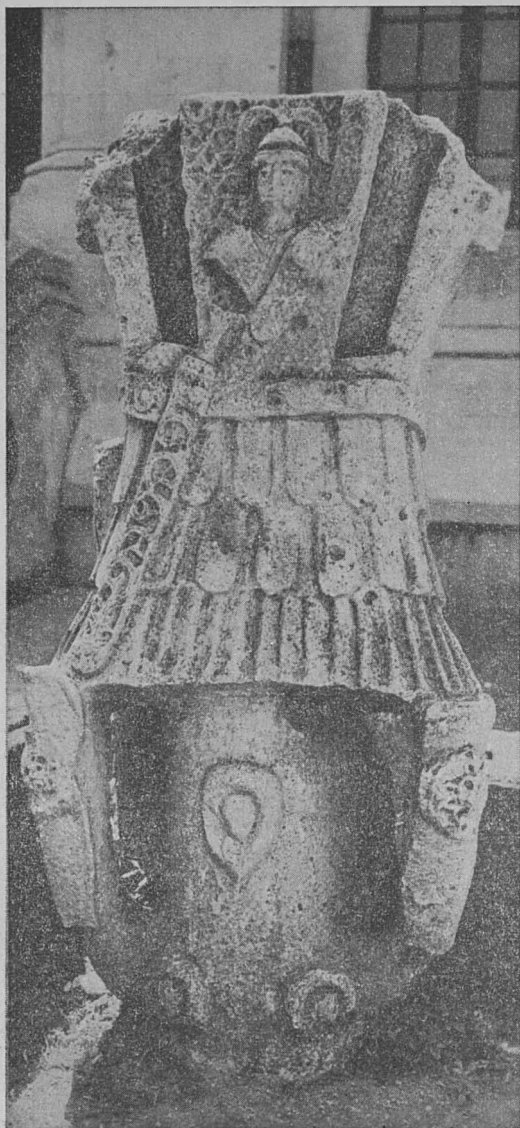
Tomis : relief funerar în marmoră, din epoca romană
reprezentând o femeie care se joacă cu micul ei cățeluș.

Scenă de luptă între greci și amazoane pe un sarcofag roman găsit la Tomis.

Tomis : marele sarcofag cu simboluri, în marmoră, datând din sec. II după I. H.,

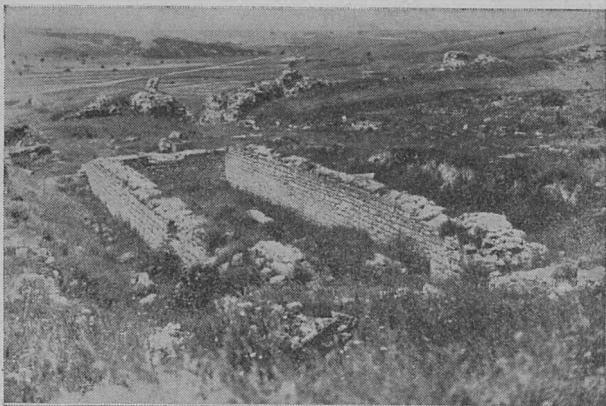
Tropaeum Traiani : trofeu monolit din epoca lui Constantin și a lui Licinius.

Tropaeum Trajani : inscripție ce atestă reconstruirea orașului sub împărații Constantin și Licinius.

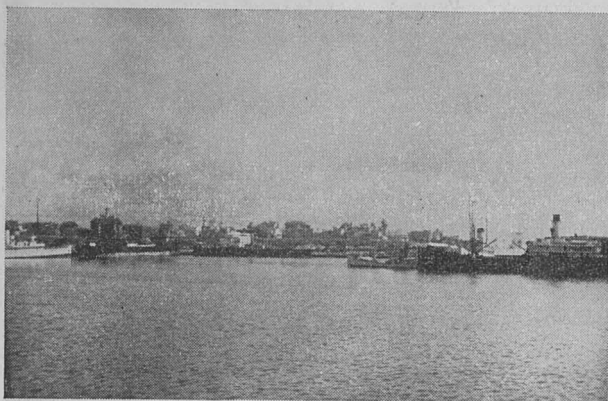
Tropaeum Trajani : inscripție creștină în două limbi din sec. VI găsită în împrejurimile lui Adcmclissi.

Tropaeum Traiani: ruinele bazei și cisternei.

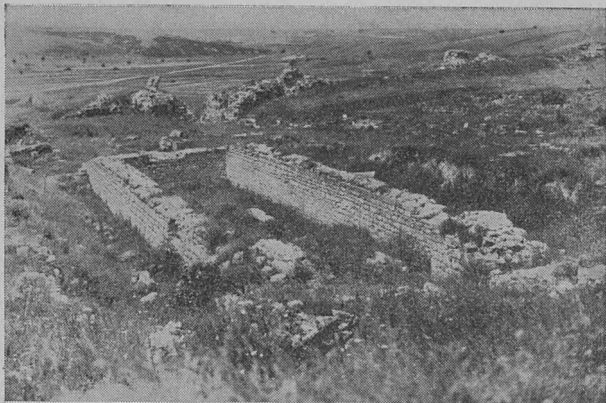
Tomis : stele funerare creștine din sec. VI,

Vederea portului Constanța (Tomis).

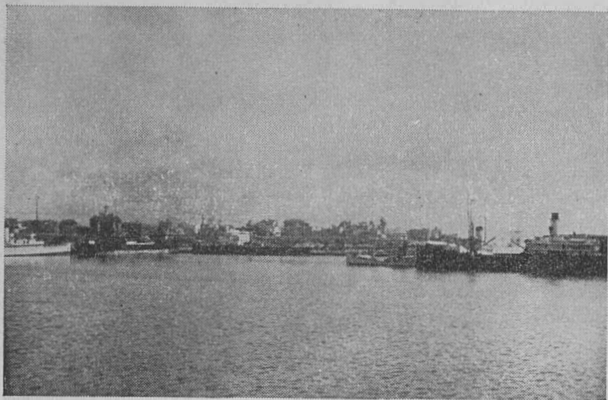
Vederea orașului Constanța (Tomis).

Tropaeum Traiani: ruinile bazilicei și cisternei.

Tomis : stele funerare creștine din sec. VI.

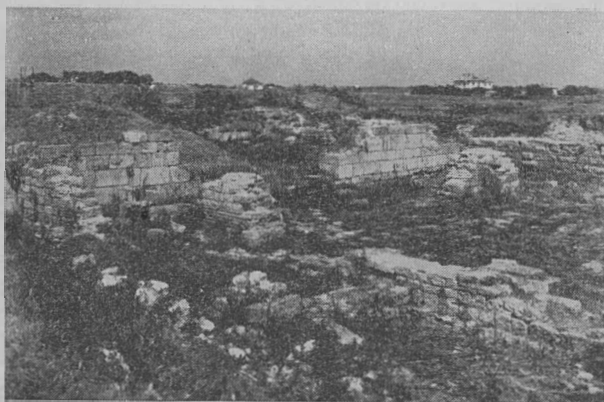
Vederea portului Constanța (Tomis).

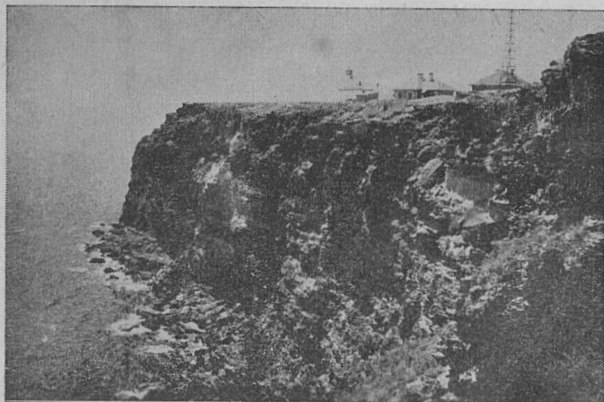
Vederea orașului Constanța (Tomis).

Vederea Mangaliei (Calatis).

**Callatis : ruinele unei importante clădiri creștine
din sec. VI-a.**

Capul Caliacra (Tirizis).

Fortăreata bizantină a Capului Caliacra
(Tirtzis sau Acres Castellum).

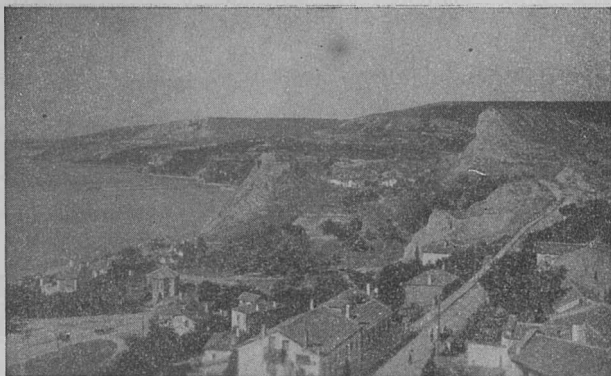
*

**Portul Cavarna (Bizone) și stațiunea balneară Cavarna-Plajă,
care a fost întemeiată de d-l Dimitriu-Serea.**

Vedere generală a Balșului (Cruni sau Dionisopolis).

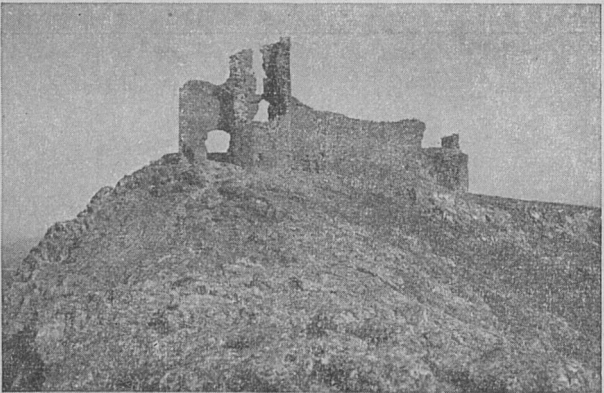
Altă vedere a Balcicului (Dionisopolis).

Plaja dela Ecrene (Gerania).

Ruinele unui han mare la Téké (lângă Ecrene)-

Ruinele fortăreței medievale dela Enisala aproape de Babadag.

DE ACEIAȘI AUTORI :

**Elementul de colonizare a
Dobrogei : Macedo-Românii**

de G. DIMITRIU - SEREA

Prețul 60 Lei

SATUL DOBROGEAN

de ELSA G. DIMITRIU - SEREA

Dobrogea pământ românesc

de G. DIMITRIU - SEREA

Prețul 100 Lei